सं० ४८५९

नाम — महाविद्यासार चन्द्रोदयः

कर्ता — महंत योगिराज राजपुरी

पत्र संख्या — ९५ पत्राणि

विषयः — तंत्रम्

महाविद्यासारचन्द्रोदयः

महालीधारणासंग्रेदम

नं

१२०

श्रीगणेशाय नमः॥ ध्यायं ध्याय भवघसंघहरणोत्न व्योमगो वेदिले पुंसि वारिरुहेऽखिलोडुन्नपसंकासंस्थितं मूर्द्धनि॥
मे शादिप्रसुत्तवराभयकरं शुक्लांशुकालंकृतं मुक्ताजालविराजितं स्मितमुखं स्वक्चंदनाद्युज्वलं॥१॥ यन्नेत्रांबुज
वीक्षणात्स्मरशक्ता र्थप्रदोवे भवे घस्मो देवहपा भंगकरेणस्याच्छ्रीगुरुं तं सदः॥ कूल्हाद्यक्षसर्गेश मन्हरिपुकू
सवर्त्तिकासर्गीयुक् सावित्री भागात्नाद्य शक्तिस विसर्गकात्मकं चिंतये॥२॥ सिंदूरोज्वलदेहिनं सुरुचिरं प्रांदंडशुंडोज्व
लं सोमाद्यौनलनेत्रपद्मनलनसितं स्थूलोदरं मोदकं॥ विघ्नाणं वरदाभयेपकारं हेः पाशांकुशौ मूषणं भ्राजंतं गिरिजासुतं
त्रिदिनं वंदे गणेशं परं॥३॥ पत्वार्णता त्नो स्यस मीरणनन स्पंतिविद्याः श्च पनामशेषाः॥ सचंद्र[illegible]र्णात्मकमां विकेपतं विद्रु
राजंपरिशील्नयेऽनिशं॥४॥ ताराहारविराजितां सुरुचिरक्षीराभवेलां परां पुस्तं स्फटिकमालिकां च दधतीं पाणिपंबुजा
भ्यां सदा॥ श्रीमत्सुरदचंद्रकोटिसदृशां हंसाधिरूढां स्तुतां सेवे हं विधुशेखरां त्रिनयनां सत्पुष्टः प्रियां भारतीं॥५॥ यत्कृ
पालवमुपेत्य मूढधीर्ज्ञायते कविवराहि भूतले॥ वासनात्मककलेवरां गिरं तां स्मरामि भगमुखवंदितां॥६॥ यत्कांत्याहि

प्रपूर्वकं ॥४५॥ होमकर्म च वह्न्यंगसहितं वर्त्तनं [illegible]मा ॥ रसकर्मप्रभेदेन जिह्वामुहवस्य चा ॥४६॥ निर्णयं चाग्नुली
नां [illegible]रसकर्मविभेदतः ॥ हवनोपद्रमानं तत्र द्वित्वप्रधानके ॥४७॥ तत्कर्मोद्भूतदोषाणां स्वरूपस्य च निर्णयं ॥ प्रा
याश्चित्तविधिं पश्चात् रसकर्मविनिर्णयं ॥४८॥ तदोदोषजननीयानां देवतानां विनिर्णयं ॥ अस्तनं च तथा पश्चाद्वि
नेयामविनिर्णयं ॥४९॥ अथ [illegible]नां निर्णयं च तिथीनां निर्णयं ततः ॥ वाराणां निर्णयं पश्चात् प्रयोगे रसकर्मणः
णां ॥५०॥ अथैतदनुरोधेन [illegible]सनानां च निर्णयं ॥ घोटानां मथ्यमुद्राणां प्रवक्ष्यामि विनिर्णयं ॥ विन्यासानां
निर्णयं च यथा स्यात् अपि शोभ[illegible]ः ॥ मंत्राणां लेखने द्रव्यनिर्णयं वै ततः [illegible] ॥ मंत्राणां योजनीयानां प्रवहेण नि
र्णयं ततः किल ॥ षट्कर्मणां प्रयोगस्य तु निर्णयमुत्तमं ॥५१॥ भूतानां पस्यापितथा निर्णयं च ततः परं ॥ स्वे
तवर्णीसंयुक्तमंडलानां च निर्णयं ॥ प्रयोगांते रसरणस्य विधिं शोपनिवारके ॥ पूजाधिकारणानां च प्रदिष्टा
निर्णयं ॥ प्रदिष्टा निर्यंत्राणां संस्कारस्य विधिं परं ॥ दिङ्निर्णयं सपर्यायां प्रदिष्टा[illegible]मिवे विधिं ॥ शापानतनोम

देतयुगममुखत्वाचेनस्पव॥ निषेधनिर्णयं पश्चात्तत्त्वाद्दूर्वादिस्वजेते॥ ५६॥ निषेधप्रमुखत्वेनेवप्रोदिष्यामि वैवि

ध्विं॥ वहृतंत्रानुरोधेनपंचापतनभेदतः॥ ५७॥ मंत्राणांनिर्णयंसेनोः शरशुद्धि [illegible] नो॥ ततश्च मंत्रसिद्धानां

मुपापैक्यनिर्णयं॥ ५८॥ तच्छिद्धनिर्णयंपश्चादुत्तमादिविभेदतः॥ तत्तोयप्रकाशेचनिसाचेनविधिंततः॥

शौचादिविधिंन॥ [illegible] आपतनानांहिपंचानांवत्सासाधारणंततः॥ उषःकृत्यविधिं [illegible] जपापौविधि

ततः॥ ६०॥ शौचादिविधिंमप्यत्रमूषमत्तालनस्पव॥ [illegible] धिंतर्पणस्यचवैरिक्ततेद्वारणस्यापि

विधिंवैमानसंपुते॥ संध्याविधिंप्रवक्ष्यामि सर्वसाधारणंततः॥ विधिस्नामानयजेश्चवणापश्चात्सुरास्तुतमंविधिं॥

॥६१॥ नारायतनमंत्राणांनमस्कारविधिंततः॥ भूशुद्धेश्चतथाभूतशुद्धेर्वत्सविधिंततः॥ प्राणप्रतिष्ठापनंचमातृ

कान्यासमुत्तमं॥ न्यासश्चतुर्विधस्तच प्रशस्तत्वंततःपरं॥ अंगुलीनांनिर्णयंचकामनाभेदतस्ततः॥ प्राणायामो

ततःपीठन्यासमष्ट्यादिकंततः॥ अष्ट्यादिशब्दार्थमपिकरणेऽवश्यंतोविधिं॥ अंगुलीनांनिर्णयंपंचमुद्राणांनि

णीयं ततः॥ स्नानं मानसिकं पश्चात् षोढा चैव कृतं तथा॥ प्राणायामशतानि रोयं च सज्यस्नजकपोषयथा॥ आवाहनविधिं प
श्चाद् सुपुष्पोपचारकैः॥ पूजनं संस्थानं नमनं विधिं पश्चात् प्रदक्षिणं॥ विष्वक्सेननमस्कारं च समर्चनविधिं ततः॥
पादतीर्थप्रसादादिग्रहणस्य विधिं परं॥ नित्यपूजाक्रमो ज्ञेयः मंत्रशारदे॥ प्रकाशे तुर्य्यके वक्ष्ये वैनायकमनुं परं॥
न॥ ऋषिन्यासं करन्यासं अंगन्यासं ततः परं॥ ध्यानं यंत्रोद्धृतिं मातृस्थापनं ॥ पुरश्चर्यानिर्णयं च द्रव्याणां
होमकर्मणि॥ ततः प्रयोगान् शुभदान् प्रकाशे पंचमे प्यथ॥ कालीमंत्रान् ब्रुविष्यामि परवाणीप्रदायकान्॥ ए
तदाचमनं पीठन्यासं षोढादिकं तथा॥ ऋष्यादिवर्णनासाश्च ध्यानमध्यादिकस्य च॥ पीठपूजाविधिं पश्चाद्
त्रोद्धारं ततः परं॥ आवृत्तीनामर्चनं च पुरश्चर्याविधिं ततः॥ निर्णयं हवनीयानां प्रयोगानां सुसिद्धिदान्॥ बलि
दानविधिं मंत्रसिद्धिदं षट्कं परान्॥ तारिणीं पाखिलसिद्ध्यर्थदायकान् मंत्रकान् ततः॥ विधिमाचमनस्येह पागाद्य
दिक्रियां ततः॥ पात्रास्थापन ध्यानविधिं भूतोत्सारकं रणं ततः॥ सिखाबंधनं पश्चात् दुष्टवारणविधिं ततः॥ पुष्पा

तमं४

शोधन केपश्चाद्यंत्रच्छादनंततः परं॥ लेखनीपाक्षराणांचलेखनस्यविधिंततः॥ विघ्नभेदेनयंत्राणांवदिष्यामु
च्छितंततः॥ लेखनीपा[illegible]त्ता चेनस्यच॥ अधुवादीनांशवांतानांसपर्यायाविधिंततः॥ ऋषिन्यासंकरं
न्यासंमातृका[illegible]कं॥ अस्याः षोढान्यासविधिंमध्यादिस्थापनस्यच॥ ततोध्यानंप्रवृत्त्येहमावाह
नविधिंततः॥ प्राणप्रतिष्ठापनंचसपर्यायाविधिंततः॥ विद्यामावरणाचीयाः प्रवक्ष्येसर्वसिद्धिदां॥ अ
स्यावलिविधिंपश्चाद्रहस्येनजपस्यच॥ पुरश्चर्याविधिंपश्चात्कुल्लुकायाः प्रदर्शनं॥ हवनीयद्रव्यनिपातिमभि
षिंचनविधिंततः॥ ततोभिषेचनविधिमनुभेदेनतःततः॥ पुरश्चर्याविधिंवक्ष्येएकद्वित्रिविभेदतः॥ साधनंवी
रश्चवयोरथवक्ष्येप्रकाशकं॥ कुमार्याः सप्तमेमंत्रान्महासिद्धिप्रदायकान्॥ तेषां[illegible]दिकविधिंव्या
पकेविधिमुत्तमं॥ वर्णन्यासस्यनवयोनिन्यासस्यततः परं॥ रतिमूर्तिन्यासयोश्चवर्णेषुन्यासयोर्विधिं॥
ध्यानंमानसिकीपूजांसंस्कारादिस्थापनंततः॥ पीठार्चनविधिंपीठमनोरूद्धिनिमुत्तमं॥ गुरुपादुकार्चनविधिं

पूजा यंत्रोद्धृतिं ततः ॥ मूर्तिप्रकल्पनमनोरूद्धारं तदनंतरं ॥ विधिमावरणाचायास्त्वागतां स्ततः परं ॥ पुरश्च
र्याविधिं पश्चाद्धवनीयं हविनिर्णयं ॥ प्रयोगान्विधानं वक्ष्ये काम्यनाभेदतस्ततः ॥ श्रायेद्धारं प्रवक्ष्येहं विधा
नियं संयुतां ॥ यंत्रोद्धारं प्रवक्ष्येहं प्रातःकृत्यविधिं ततः ॥ अथैनदनुरोधेन विशेषस्नानकर्मणि ॥ हृया
राय संध्यं वक्ष्ये संध्याविधिं ततः ॥ तर्पणस्य विधिं पश्चाद्देवतार्चनस्य च ॥ विधिं पश्चाद्द्वारपूजाविधिं
वक्ष्ये ततः परं ॥ एतद्ध्यादिके स्वस्थाः प्रवक्ष्ये शुभदं परं ॥ निरस्यारव्यान्यासविधिं स्यात्मनो रक्षणस्य च ॥ अथ
सनषडंगन्यासविधिं नं ततः परं ॥ नवयोनिन्यासविधिं पीठन्यासविधिं ततः ॥ नित्याणीषोडशीन्यासविधिं
स्वस्थादिभेदतः ॥ लघुषोढान्यासविधिं त्रिपुरान्यासकस्य च ॥ न्यासविधिं पश्चान्निस्यान्यासविधिं ततः ॥ रति३
विधानं योगिनीन्यासस्यायुधन्यासकं ततः ॥ महात्रिपुरसुंदर्या ध्यानं वक्ष्ये मनोहरं ॥ अंतर्यागविधिं वक्ष्ये
त्रिपुरायाः यथा भवेत् ॥ पार्थिवकद्रव्य वंदनं च विधिं वक्ष्ये ततः परं ॥ पात्राणां स्थापनविधिं योगपीठार्चनस्य च ॥

६

मार्त्तंडभुरव्यपीठानां मातंग्याः पिठकस्य च ॥ आवाहनादिकं देव्या भवेद्यत्र यंत्रकेण या ॥ वसुगुणोपचारैश्च
सपर्याया विधिं ततः ॥ आवरणो नामर्चनस्य विधिं वक्ष्ये ततः परं ॥ पंचपंचिकपूजाया विधिं वक्ष्ये ततः परं ॥
पंचकोशार्चनस्य विधिं तथा कल्पलतार्चने ॥ पंचकामदुघायाश्च तथा रत्नार्चनस्य ॥ तथा समयपूजाया

6 श्च२

स्तथा ऽम्नायार्चनस्य च ॥ षड्दर्शनार्चनं विधिं प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ वाराह्या वटुकस्यापि प्रवक्ष्यामि
बलेर्विधिं योगिन्याः क्षेत्रपालस्य महागणपतेस्ततः ॥ बलेर्विधिं प्रवक्ष्यामि धूपश्चादाय दितन्घया
न्यपकस्टेकच्छागादिबलेर्वक्ष्ये विधिं ततः ॥ आरात्रिकं कर्म नित्यानित्यविभेदतः ॥ कुमारीपूजनविधिं

वक्ष्ये ४

सुवासिन्याय थाभवेत् ॥ कुमारवटुकादीनां पूजने विधिमुत्तमं ॥ ततो विसर्जनांतं च कर्म वक्ष्याम्यशेषतः
ततः प्रयोगान्सुभद्रान्महासिद्धिप्रदायकान् ॥ प्रकाशे वसुसंख्या के भैरव्याश्च मन्त्रन्मणरान् ॥ तस्यैन्यास
स्यों करघ्यादिन्यासकस्य च ॥ एतस्या वांतरन्यासविधिं वक्ष्याम्यनंतरं ॥ अस्या ध्यानं प्रवक्ष्यामि भुवनेश्वर्या

विधिं

६ ८२

मूर्त्तिप्राणप्र
सयोग्यकामा
त्ख्पन्यासकृतं
स्यचर

मनोहरं ॥ ततः सपर्यायंत्रं च सपर्याविधिमुत्तमं ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्देतत्उद्देशतव्यनिर्णयं ॥ प्रकाशेनिधि
संख्या के भेरव्याश्च मन्त्रनूपरान् ॥ विशेषपीठन्यासानां विधिमासां ततः परं ॥ आसामृषिन्यासकं च अंगन्या
संततः परं ॥ नवयोनिन्यासविधिं डुसादिन्यासकस्य च ॥ शुभगादिन्यासकस्य भूषणाभूषणन्यासकस्य च ॥
ततो ध्यानं प्रवक्ष्येहं पीठार्चनविधिं ततः ॥ गुरुपंक्त्यर्चनस्यापि सपर्याचक्रमुत्तमं ॥ आवरणनामर्चनस्य ततो
बलिविधिं ततः ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्देतद्धातव्यनिर्णयं ॥ प्रकाशेऽङ्गुलिसंख्याके । छिन्नमस्तामन्त्रन्परा
न् ॥ एतत्तंत्रानुरोधेनाचमनस्य विधिं ततः ॥ षोढापीठन्यासविधिमृष्यादिन्यासकं ततः ॥ ध्यानं वक्ष्यामि
मुद्रायाश्चैसोमाग्यदं परं ॥ योगपीठार्चनविधिमावाहनविधिं ततः ॥ सपर्याया विधिं सूत्रावरणानां यथा
भवत् ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्देतद्धातव्यनिर्णयं ॥ ततो बलिविधिं पश्चात्प्रयोगानसुमनोहरान् ॥ प्रकाशे
तुद्रव्याके वक्ष्ये धूमावतीमनुं ॥ ऋषिन्यासं करंन्यासमंगन्यासं ततः परं ॥ अस्या ध्यानं पूजनस्य प्रयोगान्

गा३

विविधान्ततः॥ बगलायामनूनं वक्ष्ये महास्तंभकरान्ततः॥ पीठन्यासं ततः पश्चाद् ऋष्यादिन्यासमुत्तमं॥
ध्यानमस्यास्ततो यंत्रं ततो ह्यावरणार्चनं॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्धोमस्यापि विनिर्णयं॥ महास्तंभकरान्त्र
प्रयोगान्शुभदान्परान्॥ ततो ह्यपरमंत्राश्च शुभेदेश्वर्यदायकान्॥ ऋष्यादिन्यासविधिं पीठन्यासादि
पूर्वकं॥ पूजाविधिं स यंत्रं च पुरश्चर्याविधिं ततः॥ प्रकाशेश्वरविसंरव्याके शुभदाः सुसिद्धिदान्॥ नादद्व्याम
नूत्यत्र विधिमृष्यादिकस्य च॥ ततो ध्यानं प्रवक्ष्यामि यंत्रोद्धारं शुभावहं॥ आवरणानामर्चनं च वक्ष्ये विधि
मनंतरं॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्धोमध्यानादिविवेचनं॥ ततः प्रयोगान्शुभदान्महासाम्राज्यदायकान्॥ क
मलायामनूतपश्चात् ऋष्यादिविधिं ततः॥ ततस्तु जनस्यापि विधिं यंत्रोद्धारमेवकं॥ ततः प्रयोगान्प्रवक्ष्ये तत्प्र
काशे कामसंरव्यके॥ त्वरितायामनुं वक्ष्ये शीघ्रसिद्धिविधायिनं॥ पीठन्यासादिपूर्वं च विधिमृष्यादिकस्य
च॥ ततः पूजाविधिं यंत्रोद्धारमेवं समर्चनं॥ ततः प्रयोगान्शुभसिद्धिप्रदान्वक्ष्याम्यशेषतः॥ वाग्वादिन्याम

प्र २

ऋद्धवृद्धैपरवाक्सिद्धिदायकान् ॥ तत्पीठन्यासपूर्वं च विधिं ध्यानादिकं ततः ॥ तत्पूजनस्यापि विधिं यंत्रोद्ध-
रैपूर्वकं ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्धवनीयविनिर्णयं ॥ प्रकाशे लोकसंख्याके दुर्गायाः शुभे दोमन् ॥ तद्ध्यानादिन्या-
सविधिं पीठन्यासप्रपूर्वकं ॥ तत्सपर्याविधिं पश्चात्पुरश्चर्याविधिं ततः ॥ वक्ष्यव्वद्यामि शुरोर्मंत्रान् मनोहरान्
पीठन्यासादिपूर्वं च ध्यानादीनां विधिं ततः ॥ ततो ध्यानं प्रवक्ष्यामि शुभमावरणार्चनं ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्धु-
वनीयानां विनिर्णयं ॥ प्रकाशे पंचदशाने शुभे दत्तरणेर्मनुं ॥ पीठन्यासादिपूर्वं च विधिं ध्यानादिकस्य च ॥ वि-
धानं तत्पूजनस्य यंत्रोद्धारप्रपूर्वकं ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्धुतद्रव्याणां विवेचनं ॥ शिवमंत्रं शिवकरं पीठन्यासा-
दिपूर्वकं ॥ ध्यानादीनां विधिं पश्चाद्ध्यानं पूजाविधिं ततः ॥ यंत्रोद्धारप्रपूर्वं च पुरश्चर्याविधिं ततः ॥ अथ विंशे
गा महामंत्रं भवबंधविमोचकं ॥ एतदाचमनस्याहके सर्वन्यासकस्य च ॥ तत्वन्यासमृषिन्यासादिकं पूर्वकं
रव्यकं ततः ॥ वदेद्ध्यानं विश्लेषस्तु यहकारपरं ॥ यो वाणीनिर्णयं पश्चाद्देवसेवनमतेन च ॥ आवरणानामर्चन

ततः सम्प्र
कमनस्या
पि २

स्यैनैव घविधिमथ्यथ ॥ पुरश्चर्याविधानं च हवनीयविनिर्णयं ॥ वसुधामप्रकाशे च बद्धकस्यमदामनुं ॥ तद्व
॥ ध्यादिविधिं पीठन्यासं सर्वं ततः परं ॥ मूर्तिन्यासं ततो ध्यानं सात्विकादिविभेदतः ॥ यंत्रोद्धारं ततो चैयावि
धिं मावरणस्य च ॥ पुरश्चर्याविधिं पश्चाद्धतव्यानां च निर्णयं ॥ ततो बलिविधिं मंत्रसहितं शुभदं परं ॥ निरू
प्यते साधकस्य पंचकृत्यास्वयं गुरुः ॥ शांसा च दमनेनापि विनयेन कुलेन च ॥ वेष्टानविनीतेन [illegible] चारे
ण तथा खलु ॥ तु या मुचि प्रति ध्यान्यां प्रामाणिक्याधिया किल ॥ दक्षस्तथा ह्याश्रमे रणमनंतेनयास्यरि

८

मुलक्षणाकुले श्चैव शांभितावयवैर्युतः ॥ सत्तमार्गमार्थसारेषु निमग्नो मधुपायया न मंत्रयंत्रादिमुख्ये
षु निपुणस्तोकमोहकः ॥ कल्याणदस्तान्तोऽभक्त्वक्रो हिष्णुनलाभलत्त ॥ निर्मलः संशयादीनां छेत्ता व्याक
रेव ष्ठवितः ॥ तत्त्वीपोहविनाम्यश्च संतवेश्च ध्यानं तदकं ॥ कृत्स्नवेत्ता देशकालज्ञानी त्रिविधकालवित्
सिद्धाज्ञो निग्रहानुग्रहदाक्षो विवेधमतः ॥ बोधने निपुणः कृत्स्नप्राणिसंरक्षणे हितः ॥ स्वतंत्रेंद्रिय संस

८

र्गो ह्यरिदुर्गभेदकः ॥ धुरिगण्यः सतां सम्यग् गांभीर्येण युतस्तथा ॥ पात्रापात्रविभेदज्ञो हरिश्रीकंठरूपकः ॥
साधुर्दर्शनसत्त्वश्च ममतारहितो हि सः ॥ आपंडनुष्टः स्वाधीनोऽखंडसत्त्वविराजितः ॥ नत्वभक्तावनपरो धै
र्यशाली दयायुतः ॥ ईर्ष्यालस्यलसद्द्वेषो भक्तिप्रीतोऽखिलात्मकः ॥ शिष्यशास्ता स्वेष्टदेवप्राप्तो नापेक्षितो
त्सुकः ॥ नित्यनैमित्तिककर्मण्यासक्तः कर्मतत्परः ॥ रागादिषु स्वनासक्तोऽहंकारेण विवर्जितः ॥ निजधर्मत
पोविद्यानुष्ठानाम विवेचकः ॥ श्रुत्याश्रमतपोदानस्तिपुराणानां हि विवेचकः ॥ अनिष्ठागतसंप्राप्य संतुष्टो
ऽप्यदाघविमर्शकः ॥ द्रव्यकांताधनासक्तः सुसंगाव्यसनांकितः ॥ दुःसंगाव्यसनात्यंतहीनोऽहंस्तितिवर्जितः
क्रूरनीतोऽवश्यश्रीनीपालनुपयरोपि च ॥ अवातको गविनिमीलन्ध्यवर्गः परः शिवः ॥ वोधको मंत्र
यंत्रादिविद्यानानिरपेक्षितः ॥ असंकल्पाविकल्पश्च सदा स्वात्मपूरणगत्ततः ॥ निद्रालस्यनिसाम्नोदासी
त्रपेक्षा विमुखो विभुः ॥ उत्तमलक्षणसंपन्नो भुवि चेत् श्रीगुरुस्तदा ॥ शिष्योऽस्य तारकः सोऽपि विख्यातो

ए४

नान्यथा किल ॥ तदुक्तं कुलार्णवे श्रीगुरुः परमेशानि शुद्धवेषो मनोहरः ॥ सर्वलक्षणसंपन्नः सर्वावयवशो-
भितः ॥ सर्वागमार्थतत्त्वज्ञः सर्वमंत्रविधानवित् ॥ लोकसंमोहनाकारो देववत्प्रियदर्शनः ॥ सुमुखः सुल-
भः स्वच्छः संशयच्छेदकारकः ॥ इंगिताकारवित्प्राज्ञः ऊहापोहविचक्षणः ॥ अन्तर्मुखो बहिर्दृष्टिः सर्वज्ञो देश-
कालवित् ॥ आज्ञासिद्धिस्त्रिकालज्ञो निग्रहानुग्रहक्षमः ॥ वेधको बोधकः शांतः सर्वजीवदयापरः ॥ स्वा-
धीनेंद्रियसंचारः षड्वर्गविजयक्षमः ॥ अग्रगण्यो ऽतिगंभीरः पात्रापात्रविशेषवित् ॥ शिवविष्णुसमः सा-
धुर्नचदर्शदूषकः ॥ निर्ममो नियतसंतुष्टः स्वतंत्रो नित्यशक्तिमान् ॥ सद्भक्तवत्सलो धीरः कृपालुः स्मितपूर्ववा-
क् ॥ भक्तःप्रियः सर्वसमो गंभीरः शिष्यसामिता ॥ स्वेष्टदेवगुरुप्राज्ञावनिता सज्जनोत्सुकः ॥ नित्यनैमित्ति-
ककाम्यरतः कर्मण्यपतंद्रितः ॥ रागद्वेषभयक्लेशदंभाहंकारवर्जितः ॥ स्वविधानुष्ठानतपोधर्मोपार्जनप्रकाश-
कः ॥ वर्णाश्रमज्ञानतपोधर्मोणांवप्रकाशकः ॥ पदेष्टा नामसंतुष्टो गुणदोषविभेदकः ॥ स्त्रीधनादिषु

६ गुरु ५ ६

नासक्तो दुःसंगव्यसनांकितः ॥ सर्वो हंभावसंयुक्तो निर्द्वंद्वो नियतश्रुतः ॥ अलोलुपोहिंसकश्च पक्षपातिवि
वत्तगः ॥ वित्तविद्यादिभिर्मत्तरूपंव्रतंत्रोदिविक्रयि ॥ निःसंकल्पो विकल्पश्च विभीनास्मोतिधार्मिकः ॥ तुल्य
निंदास्तुतिर्मैनी निरहो नियामकः ॥ इत्यादिलक्षणोपेतः श्रीगुरुः कथितः प्रिये ॥ अथो चांते लक्षणं निसि
ष्यस्य पिशृणानिच ॥ शमादिसाधने सम्यक्तत्त्वविनीतगुरुणादिवुक ॥ धवलांबरधारी प्राज्ञः पुराणपुरात्तकधीः ॥
शुद्धांतःकरणोत्यंतव्रतचारी सदा शुचिः ॥ आपिंडचारणगुरुभक्तिदयाश्रद्धाभिरन्वितः ॥ कृतक्रोधमन्निरुश्चत
त्त्वलोकविसमतः ॥ परलोकास्तिक्यपुक्तो धर्मशीलो दयाकृदुः ॥ विश्वासनम्रतायुक्तो वित्तदेहादिनिस्पृहः
दुःसाध्यसाधने दक्षो दक्षः शौर्यसुकर्मणि ॥ पराक्रमोत्साहशाली स्वगुकूलक्रियारतः ॥ निर्मिदोलश्च वर्णश्च
तत्त्वभावणतत्परः ॥ मुक्तिकांताभिलाषी च नाफ्डुकार्थ्यविनधा ॥ विशालभारतीशाली वली ह्यभ्यासतत्परः
निगूढो मननेन दक्षो निर्व्याजेनवचसैकः ॥ नासाधुकारी वीरश्च स्वांतदारिद्र्यवर्जितः ॥ कृतस्तनकार्पोतिकुशालोस्य

च४

च१

स्यस्तत्त्वोपकारकः॥ आत्मस्तुत्यन्यनिंदाभ्यां रहितो गुणसंयुतः॥ स्तस्वाधीनेंद्रियश्चशुद्धात्मा स्याद्वावि
राजितः॥ अल्पसंतोषी सोऽश्रद्धस्तचरित्रगात स्पृहः॥ अचपलो गतरोषो धीरो दुःसंकातंकवर्जितः॥ गुरुचिंतनमुख्य
सुखकेलिज्ञानेरतः॥ तद्दर्शने प्रणामेच परमोत्साहवान्परः॥ मातृभावपरनारीरतां मर्च्यने दत्तमानसः॥ गु
रुदेवतयोरंघ्रौ स्थिरीभक्त हृदंबुजः॥ अथ गुरुसान्निध्यकामनावान् गुरोः सदा॥ तोषचित्तवाग्देहैः कार्ये
स्वहितत्परणादेशिकाज्ञापालकश्च तत्त्वानि व्यापकोऽनिशं॥ तच्छायमानकारी च शुश्रूषा सुरतोगु
रोः॥ तच्चैतस्यानुरोधेन वर्त्तमानो बुधः सुखी॥ त्यक्तालज्जाभिमानो सो गुरुदेवत सन्निधौ॥ गुरुद्रव्याभिप द
श्चकायेन वचसा हृदा॥ प्रसादग्रहणेऽसंतकामनावान्महाशुचिः॥ कुलवर्त्मस्थधर्मोधेऽतिसक्तो बुद्धि
मान्बुधः॥ दर्चनादिनिरतो हेलादावजुगुप्सकः॥ जपचिंतनमुख्येषु नानासक्तो मतामुखी॥ मुक्तिवर्त्मो
न्निलोधीच कुलशास्त्रैकसक्तधीः॥ तदन्यशास्त्रविमुखस्तत्वलग्न हृदंबुजः॥ दुष्टादिसत्संगक्रांतः स

श्छिष्योयं समितीरितः॥ गुरूपास्यः स एवासौ नान्यो भवति कर्हिचित्॥ तदुक्तं श्रीकुलार्णवे॥ सच्छिष्यं तु
कुले शान्तिशुभलक्षणसंयुतं॥ शमादिसाधनोपेतं गुणशीलसमन्वितं॥ स्वच्छं देहावरप्राप्तं धार्मि
कं शुद्धमानसं॥ दृढव्रतं सदाचारं श्रद्धाभक्तिदयान्वितं॥ त्यक्तं पापभियं च साधुसज्जनसंमतं॥ आ
स्तिकं दानशीलं च सर्वभूतहिते रतं॥ विश्वासविनयोपेतं धनदेहादिकं च कं॥ असाध्यसाधने शूरं सुतत्त्व
बलसंयुतं॥ अनुकूलं कृपायुक्तमप्रमत्तं विचक्षणं॥ हितसत्यमितस्मेरं भाषणं मृदुभाषणं॥
सकृदुक्तगृहीतार्थं चतुरं बुद्धिविस्तरं॥ दक्षमभ्यासिनं दृष्टं चिन्तामणिव्याप्तसेवकं॥ विमृश्यकारिणं
धीरं मनोदूरिपरिवर्जितं॥ सर्वकार्येति कुशलं स्वच्छं सर्वोपकारकं॥ स्वभक्तितोषितं नित्यं दान्तं विमुखं
सुमुखं प्रियं॥ जितेन्द्रियं सुसन्तुष्टं धीमन्तं ब्रह्मचारिणं॥ स्वल्पव्याधिव्याधिचापल्यं दुःसंकान्तं कवर्जि
तं॥ गुरुध्यानस्तुतिकथासेवावार्ताविदनासुखं॥ गुरुदेवतसद्भक्तिकातिनीप्रजनासुखं॥ नित्यं गुरु

११

समीपस्थं गुरुं संतोषकारिणं ॥ मनोवाक्तनुभिर्नित्यं गुरुकार्य्यसमुद्यतं ॥ गुर्वाज्ञापालकं देवि गुरु
कीर्तिप्रकाशकं ॥ गुरुवाक्यप्रमाणज्ञं गुरुशुश्रूषणे रतं ॥ चित्तानुवर्तिनं प्रेष्यकारिणं कुलनायिके
लज्जाभिमानं गुर्वाज्ञावर्जितं गुरुसन्निधौ ॥ निरपेक्षं गुरुद्रव्ये न तत्प्रसादाभिलाषिणं ॥ कुलधर्मैक
ध्यानयोगीयोगिनीकौलिकप्रियं ॥ इत्यादिलक्षणोपेतं गुरुः शिष्यं परिग्रहेत् ॥ शिष्याणां देशकश्चात्र
वर्जितः प्रोच्यतेऽधुना ॥ चलबुद्धिः कुष्ठरोगी व्याधियुक्तस्तु लक्षणैः खलः ॥ हस्तच्छिन्नः नखः श्यावदन्तो वल
त्रियुतः ॥ नारीजितोऽप्रमाणोऽतिकुटिलो हीनदेहकः ॥ अमितासनकोरीऽभिनसंभाषणे रतः ॥ ईदृग्विध
गुरोर्युक्तं गुरुः शिष्यानपि वर्जयेत् ॥ यतदुक्तं क्रियासारसमुच्चये ॥ श्वित्रो चैव गलत्कुष्ठी नेत्ररोगी च वामनः ॥
कुनखी श्यावदन्तश्च स्त्रीजितो ह्यधिकाङ्गकः ॥ हीनाङ्गः कपटी रोगी बह्वाशी बहुवाल्लकः ॥ एतैर्दोषैर्वि
हीनो यः स गुरुः सिष्यसंमतः ॥ विवर्ज्यो यः गुरोरेवं सिष्यः प्रोच्यतेऽधुना ॥ मतशास्त्रो योगा दुष्टाविरूपाखगुरु

११

स्तथा॥ अनदीक्षापुत्तो भेदवादी क्लीवः सठः खलः॥ विकृतांगोधिकांगश्च हीनावयवसंयुतः॥ पंगु खल्वादिनो स्थि

ष्टोनिशंदुर्बककसंयुतः॥ कोविदत्वाभिमानाढ्यो वेषधारी निजेच्छया॥ दुर्विकारांगाचेष्टादिसंयुक्तो वै हीनदेह

कः॥ निद्रालुरालस्ययुक्तो खंद्रालुरजडस्तथापुतः॥ युक्तस्तेद्रजडास्यां घृतदिव्यसनान्वितः॥ ॥ घृतकर्मेरतस्त्वा

तोयुक्तोदुर्व्यसनेन च॥ दिवानिशंकपाठादोत्तिराहितवपुस्तथा॥ अस्नाए भक्तिरहितः क्षुद्रस्तब्धस्तमुखगाः

चंचलाराध्यत्वधीमान्कुवक्ता क्षुद्रकस्तथा॥ नारी वित्तासक्तिचित्तो निषिद्धविधिसूनयुक॥ देवताकार्यवि

ध्वीमीरंध्रान्वेषणतत्परः॥ विडालमुखवृत्तासक्तचित्तकहृत्तप्रकः॥ मायाप्रच्छिन्नदोतो दीर्घश्वास

सविघातकः॥ स्वामिद्रोहरताव चकारीशंसयमानसः॥ सिद्धिकामी च्यानतायो क्रूटसाक्षी च कुत्सि

तः॥ स्तस्त्वप्रतारको तथ्यो मृषानिष्टुरस्तथा॥ दृष्टोतो निंदकश्चैव पुरतोमिष्टभाषकः॥ ब्रह्मवादी च विद्याचा

रानिमानी निजात्मनः॥ प्रशंसकोरथ्याक्षेपकोमूढो हिचंचलः॥ हितः क्रोधसयुक्तशीलस्वश्वावोकादिसप

११

त्वकः॥ विद्विषितो निखिलैः स्वात्मवंचकोऽलोकवंचकः॥ रसनायो निनिरतस्त्वैपकर्म्मणि सक्तधीः॥ पशुतुल्योऽनि
मित्तद्वेषादियुक्तो हि कामकः॥ घोरकर्म्मरतो लज्जासंयुतः परिहासकः॥ असूयादियुतश्चौर्यादियुक्तकार्प्प
ण्यसंयुतः॥ क्रूरचित्तोऽधीरतरो दुःखी भीतोऽपटुस्तथा॥ जडधीर्निर्म्मलस्मान्यामतिमत्तापुत्रविठः॥ चिंता
कुलो महादीनोऽनुष्टोनिखिलयाचकः॥ अधिकाशनशीलश्च प्रसिद्धोऽन्नामकस्तथा॥ भक्तश्च श्रुत्यादिरहि
तः पित्रोर्नासक्तमानसः॥ गुर्वादिवचनानां च हासकारी दिवानिशं॥ दयतुमुचेंद्रहव्याणि गुरुसेवाभिमानयुक्
स्त्रीमात्रद्वेषशीलश्च भ्रष्टो प्रशस्तो पुरुषाणां तथा॥ गुणैरस्तैर्युक्तो सिष्यं देशिकश्च परित्यजेत्॥ कोलाण्वेवपि
नष्टान्वयं पंगुं दुष्टं गुणहीनं विरूपिणं॥ परिसिष्यं च षंढं षंढपंडिमनिनं॥ हीनाधिकविकाराणां विकलान्वयगा
न्वितं॥ पंगुमंधं च बधिरं मलिनं व्याधिपीडितं॥ उच्छिष्टं दुर्मुखं वापि स्वेच्छावेषधरं प्रियं॥ दुर्विकारांगचेष्टं हा
नाभिभावीषरूक्षरां॥ निद्रालंद्रजडालस्य घृताद्विन्यसनान्वितं॥ कपटकुहस्तं मदोत्तिरोहितनतुं सदा॥ चल

११

भ्रान्तिकारं सुहृद्द्वेष्टारं कलिविवर्द्धितं ॥ किमेवारूतं संव्यं प्रेषिकं प्रेषितं संठं ॥ धनस्त्रीशुद्धिरहितं निषेधविधिवर्जि-
तं ॥ रहस्यभेदकं चापि देवकार्यविघातकं ॥ मार्जारवकवृत्तिं च दंभसन्नेषणतत्परः ॥ मायावित्तं कृतघ्नं च प्रतिष्ठि-
न्त्रांतरेदापकं ॥ विस्वासघातकं स्वामिद्रोहणं पापकर्म्मणं ॥ अविस्वासी करं संसयात्मानं सिद्धिकोद्विरणं ॥
आततायिनमाहिंसुकं त्स्मितं कृष्णसाभिचारिणं ॥ सर्वप्रतारकं दैविसर्वोत्कृष्टाभिमानितं ॥ असंतुष्टरासस्वय-
म्पादिबहुभाषिणं ॥ दुर्विवादकृतं क्रोधादिकारिणं कलहप्रियं ॥ स्थानेदृश्यकं रमत्वं पैशुन्यं नवाग्विडंबकं ॥ परोद्वेदू-
षणकरं प्रसह्याप्रियवादिनं ॥ वागब्रह्मवादिनं विद्याचौरं भास्मप्रसंसकं ॥ गुणसहिष्णुमहितं मार्त्तंक्रोधणं म-
त्विकं ॥ चार्वाकं दुर्जनं सर्वं सर्वलोकविगर्हितं ॥ पशुनं परसंतापं संविदं प्रणतां प्रियं ॥ स्वच्छेसवादिनं स्वामि-
द्रोहिणं स्वासमंवचकं ॥ जिह्वोपस्थपरं देवितस्कारं पशुचेष्टितं ॥ अकारणहस्यहास्यस्तुक्षेपकोशादिकारणं ॥ अ-
तिसाहसकर्म्माणं असंतपरिहासकं ॥ कामुकं चातिनिर्लज्जं मिथ्यादुश्चेष्टसूचकं ॥ असत्यामदमात्सर्यदंभा

१२

हुंकारसंयुतं ॥ ईर्ष्यापारुष्यशून्यं कार्पण्यरयं क्रोधप्रमानसं ॥ आधीरं दुःखिनं भिन्नमशक्तं स्तब्धमातुरं ॥ अप्रमत्त
मदं मतिमूढं चिंतातुरे विरं ॥ नृश्मात्लोभयुतं दीनमत्तं दुष्टं सर्वपापकं ॥ वह्वाशिनं प्रकटितन्ताममिकुटिलं प्रियं ॥
भक्तिश्रद्धादयाशांतिधर्माचारादिवर्जितं ॥ मातापितृगुरुप्राज्ञासहद्रोहाद्यपकारिणं ॥ कुलद्रव्यापि दिवि
त्तगुरुसेवाभिमानिनं ॥ स्त्रीद्विष्टं समयभ्रष्टं गुरुसमकुले श्वरि ॥ इत्यादिदुर्गुणोपेतं गुरुसिद्धं परित्यजे
त् ॥ गुरोः सेवाक्रमं वक्ष्ये साधकानां हितायवै ॥ सच्छिष्यः प्रातरुत्थाय श्रीगुरोः पादपंकजं ॥ प्रणमेत्सं स्मरन्मंत्र
मवबंधनिवारकं ॥ कियत्कालं स्मरन्ध्येयत्साधकसत्तमः ॥ गृहसमार्जनं कुर्यात्तद्गात्रं शोधनिसं सुधीः ॥ जलंस
मानेपन्नघाश्चैलस्त्तं मनोहरं ॥ सुवासितेनतैलेन कुर्यादभ्यंगमुत्तमं ॥ सुगंधिनाकर्दमेनयथासह्यं वपुः
सुधीः ॥ मर्दयेत्स्नापयेत्सम्यग्घोष्णेण नीरेन वै गुरूं ॥ सीतलेनांबुनाकालभेदात्स्निग्धाविचक्षणः ॥ वस्त्रेणु
र्मतंततो दद्यादिव्यकनकभासुरं ॥ हिरण्मयपवंकंकणाद्यैः श्रीगुरुं भूषयेत्सुधीः ॥ तदपाणलेपयेद्दिव्यैः कस्तू

१२

योद्धिष्टगंधकैः॥ मल्लिकाकुंदवकुलपुष्पहारैः सुमर्पयेत॥ धूपं कृत्वा यांत्यप्रयत्नेन गुग्गुलादिजमुत्तमं॥ दर्शये
दुज्वलं दीपं गुरुवे घृतसान्वितं॥ नानाव्यंजनसंयुक्तं दिव्यं सालुपनमर्पयेत॥ सुवासितं जलं दिव्यं सुवर्णकलसस्थितं
पानार्थमर्पयेद्दिव्यं हस्तप्रक्षालनादिकं॥ कारयित्वाचतां कल्लेकर्पूरैलादिमिश्रितं॥ दद्याङ्कन्या प्रपल्लनंदा
नोघये दीपितेनसुधीः॥ उपचारैः श्वामूरांतैः शक्तोभक्तिसमन्वितैः॥ पुनर्दछिष्टं हि भुजीत मत्तहस्तार्पितं धी
यासुधीः॥ दूस्यकर्तुमसक्तश्चेत्तन्मनोरंजनीं परां॥ सेवां कुर्यात्प्रयत्नेन शिष्यो भक्तिपुतो निशं॥ स्मरन्न
त्वादुकांभूर्द्धिस्तत्त्वमृतोस्मनोप्रभो॥ इति भावनपासेवाप्रकर्वा॥ एणमहित्वेत्॥ तन्ममत्तिसुराः सेवं किंप

रेमात।वानिसं॥सपत्रास्तिद्दित्क्षेत्रेपुराणक्षेत्रमितिस्मृतं॥

१२

देशिकं हि दृष्ट्वा सुपुरतो व्रजेत् ॥ चलंतं हि तं शिष्यो ह्यनुच्छायेव संव्रजेत् ॥ आज्ञां सम्पाद्य गुरोस्तिष्ठेत्पुरः शिष्योऽ
न्यथा कितव ॥ शपथं प्राप्य श्रापास्ते वै रौरवं नरकं तथा ॥ माता हि देशिकस्तातो बंधुर्मित्रोऽखिलं जगत् ॥ एवं प्रचिंत्य स
मनसा ह्यखंडं प्रणयेद्गुरुं ॥ सेवादिक्रमम् अप्यत्र प्रोक्तं वै देशिकस्य च ॥ शिष्यस्य च मनोऽभीष्टं प्रसिद्धे परमं तथा
ज्ञानाग्वेऽपि गुरो मनुष्यबुद्धिं तु मंत्रे चाक्षरभावनां ॥ प्रतिमासु शिलाबुद्धिं कुर्वाणो नरकं व्रजेत् ॥ जन्महेतू
हि पितरौ पूजनीयौ प्रयत्नतः ॥ गुरुर्विशेषतः पूज्यो धर्माधर्मप्रदर्शकः ॥ गुरुः पिता गुरुर्माता गुरुर्देवो गुरुर्गति
ः ॥ शिवे रुष्टे गुरुस्त्राता गुरौ रुष्टे न कश्चन ॥ गुरोर्हितं प्रकर्तव्यं वाङ्मनःकायकर्मभिः ॥ अहिताचरणाद्देवि विष्ठा
यां जायते कृमिः ॥ मंत्रत्यागाद्भवेन्मृत्युर्गुरुत्यागाद्दरिद्रता ॥ गुरुमंत्रपरित्यागी रौरवं नरकं व्रजेत् ॥ गुरोस्सन्नि
हितो यस्तु पूजयेदन्यमंबिके ॥ प्रयाति नरकं घोरं सा पूजा विफला भवेत् ॥ श्रीक्रमेऽपि उत्पादकब्रह्मदात्रोर्ग
रीयान्ब्रह्मदः पिता ॥ तस्मान्मन्येत सततं पितुरप्यधिकं गुरुं ॥ गुरुवद्गुरुपुत्रेषु गुरुवत्तत्समुद्दिष्टं ॥ कल्पद्रुमेऽपि

अविशेषाद्वा सविशेषाद्वा गुरुरेव च दैवतं ॥ अमार्गस्थोऽपि मार्गस्थो गुरुरेव सदा गतिः ॥ आपंतमप्यतेनोच्छिन्नं तंतम
नुव्रजेत् ॥ आसने शयने वापि नातिष्ठेदग्रतो गुरोः ॥ अनुज्ञां प्राप्य तिष्ठेच्चैनेवं शापमवाप्नुयात् ॥ गुरुर्माता पिता
स्वामी बांधवः सुहृदः सखा ॥ इत्याध्याय मनसा नित्यं भजेत्सर्वात्मना गुरुं ॥ अथ ब्रवीम्यहं तत्संपरीक्षां गुरुसिष्ययोः
उत्तमत्वं मध्यमत्वं स्वधमत्वं प्रसंगतः ॥ देशिकः संवत्सरेण सिष्यं त्वंवतया स्वतु ॥ तत्त्वबुद्ध्या संविचार्य स्याद्धो
द्रूपस्तथा मनुः ॥ देशिकस्त्वसिष्येण मया कोनपुरा यथा ॥ एवं देवाकसारसंग्रहे ॥ सद्गुरुः स्वाश्रितं शिष्यं वर्षमा
त्रं प्रतीक्षयेत् दिति ॥ ग्रन्थान्तरे कचित् ॥ प्रतीक्षणं गुरुणा शिष्यस्तेनापि रवत्सरं ॥ [illegible] गुरुः प्रतीक्ष
येत् ॥ प्रतीक्ष्य [illegible] प्तं वैश्यापि गुरुणा हि समः ॥ चतुर्भिर्वत्सरैः शूद्रं प्रतीक्ष्यानु प्रवीक्षयेदित्याहुः ॥ न च
चाकस्मिकदीक्षिते स्वपक्षके वा कदीक्षित त्वासंभव इति वाच्यं ॥ स्वामि कादावुक्तनियमाभावात् ॥ ननु कानिय
मस्य एतत्र दीक्षावशयकत्वं येन तन्मूल वचनस्यार्कधंप्रमाणत्वमिति तन्न च स्वामि कान्यदीक्षायां चोक्तनिय

१३

13

१३

स्पसंभवेनतन्मूलवचनस्यप्रमाणस्यसिद्धिरितिवाच्यं॥ स्वाधिकारस्यदीक्षावाद्देहत्कृनियमस्याप्यतानुवृष्टेदकत्व
नचोक्तनियमस्यकृत्स्नदीक्षायामावश्यकत्वादितिचेत्॥ मैवं स्वेष्टनुनियमोनहीतिनारदवचनसद्भावात्तस्य
प्रमाणस्वसिद्धिरिति॥ प्रथमंभक्तिश्रत्यास्वमध्येभक्तियुतामनाक्॥ अवसानेभक्तिभाजोनितरांचोत्तमाःस्मृ
ताः॥ दीक्षाकालसमायातासंवित्सविद्धिवर्जिताः॥ अन्तेभ्रान्तरवीर्यास्वमध्यमाःपरिकीर्तिताः॥ प्रथमंभक्ति
संयुक्ताःशिष्यास्तुमेकभक्तिकाः॥ अग्रमोक्षेध्रुवंप्रोक्ताःसिद्धेश्चविमुखास्मृताः॥ तथाचोक्तंश्रीकुलार्णवे
आदिमध्यावसानेषुयोग्याःसक्तिनिपातिनः॥ अधमामध्यमाःश्रेष्ठाःशिष्यादेविप्रकीर्तिताः॥ आदौभक्तिम
वेद्विदीक्षायांसंवदन्तिये॥ पुनर्विलुप्तभावास्तेआदियोग्याःप्रकीर्तिताः॥ दीक्षासमयसंप्राप्तज्ञानविज्ञानवर्जि
ताः॥ तस्मात्प्रच्यवन्तेयेयेमध्ययोग्याइतीरिताः॥ आदौभक्तिविहीनायेमध्येभक्त्यस्तिवानवा॥ अन्तेप्रभ
तभक्तिःस्यादन्तयोग्याभवंतितेइति॥ ननुचतुर्वर्णाश्रमिणांदीक्षेच्छावतांसर्वेषामवर्णेनाप्रतीक्षाकरणेगुरोः

कोदोषइतिचेत्॥मत्तंशिष्याद्गतपापानांदेशिकःगोप्यत्वेनातोगुरोः॥शिष्यपापीद्वाकरणास्यादशासकस्तथा॥
तथाचोक्तंरुद्रयामले॥राजनिचामात्यजोदोषःपत्नीपापंस्वभर्त्तरि॥तथासिष्यार्जितंपापंगुरुःप्राप्नोतिनिश्चि
तं॥अथशूद्रादीनांमंत्रग्रहणेअनधिकारेणकथंचतुर्वर्णानांमंत्रग्रहणबोधकवचनस्यप्रवृत्तिरितिचेन्नच
आम्नायान्तमंत्रग्रहणवचनेप्रवृत्तिबोधकेत्वेनतद्वचनस्यानेनप्रवर्त्तकत्वेसुवचमितिवाच्यं॥निखिलमंत्राणां
आम्नायरूपतयान्तेकवचनस्यप्रवर्त्तकत्वासंभवात्॥नचकृतत्वंमंत्रस्याम्नायरूपत्वंकथमितिवाच्यं॥आ
म्नायस्यप्रणवाभिन्नत्वेनमंत्रमात्रस्यप्रणवत्वदितित्वात्मंत्रस्याम्नायत्वसिद्धेः॥तथाचोक्तंमहाकपिल
पंचरात्रे॥नवेदःप्रणवान्यश्चमंत्रोवेदस्तुशिवः॥तस्माद्देवःपरोमंत्रोवेदांगश्चागमःस्मृतः॥वश्या
कर्षादिकंकर्मसम्यग्गृहस्थलप्रदं॥वेदेनसाध्यतेसर्वंयहयज्ञादिभिःकिल॥नवेदेनविज्ञायनाएवेदायज्ञवर्द्धि
ताः॥तस्माद्देवपरोमंत्रोनमंत्रोवेदउच्यते॥नमंत्रेत्वधिकारोस्तिशूद्राणांनियमःपरः॥मंत्राभावादमंत्रेण

१५

भाषितं सर्वकर्मसु हीति ॥ एवमेवोक्तं शातातपसंहितायां ॥ यावं स्पर्शानि मंत्राणि शूद्राय प्रतिपादयेत् ॥ भावसो ब्रह्मह
त्यासु स्वयमाह प्रजापतिरिति ॥ न स्मार्त्तैर्वर्णिकानामेव दीक्षाग्रहणाधिकारः स्त्री. स्वेवमुवचमिचेत् ॥ ॥ मैवम् ॥ उक्तप्र
माणानां श्रतत्वं शूद्रपरत्वं कल्प्यंते ॥ तथा चोक्तं हि भविष्ये ॥ ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा ये च यो ऽऽ भक्ताः ॥ तेषां मं
त्राः प्रदेष्टव्या नतु संकीर्णचर्मिणामिति ॥ अथ उक्त निषेधवचनानां मनुविशेषपरत्वं कल्प्यते ॥ एतद्देवोक्तं देवीयामले ॥
स्वाहा प्रणवसंयुक्तं मंत्रं शूद्रे ददत् द्विजः ॥ शूद्रो निरयगामी स्यात् विप्रः शूद्रत्वमाप्नुयात् ॥ अत्र [illegible] पदं त्यक्तव्यं शूद्र
परं ॥ तेन सच्छूद्रेभ्यो विधिमनुदानं प्रसंगाच्छेत ॥ एवमेवोक्तं योगिनीहृदये ॥ ब्रह्मक्षत्रविशः शूद्रा आचार्याश्च सुद्भु
द्भवः ॥ राजस्त्वंहि आर्चासुरतारत्नासुरधिकारिणः ॥ एवं पद्मपुराणेऽपि ॥ वैदिकाग्निश्रितो वापि विप्रादीनां विधीयते ॥
तांत्रिको विप्रभक्तस्य शूद्रस्यापि प्रकीर्तितः ॥ स्वागमोक्तेन मार्गेण स्त्रीशूद्रैश्चापरैर्जनैः ॥ कार्यो वा श्रद्धया विद्भिर्भोक्षं
नायत्वा पतिं हृदि ॥ स्त्रीणामप्यधिकारोऽस्ति विष्णोराराधनादिषु ॥ पतिप्रीतिरतानां च श्रुतिरेषा सनातनी ॥ इति

अत्र विशेषोस्त्युपलक्षणं ॥ शैवादिमंत्रेष्वप्यधिकारोस्ति ॥ एतदुक्तं रुद्रयामले ॥ स्त्रीशूद्राणामयं मंत्रो नमोंतश्च शु
भावहः ॥ एतद्ध्यात्वा महासेन चंडालानपि दीक्षयेत् ॥ तथापुनर्याज्ञवल्क्यसंहितायां नैवेच्छिकं जपेच्छूद्रः स्त्रिय
श्चैव कदाचन नमोंतं शिवमंत्रं वा वैष्णवं चैव्यं तु बुधैरिति ॥ अत्र नमोंतमिति यस्योभयत्र संबंधः ॥ पद्मावैवेष्टव्याप्नोती
ति विष्णुः परमात्मा तेन सर्वेषां देवानामपि परमात्मरूपत्वं भवात्सर्वे सर्वदेवतामंत्रेष्वप्यधिकारोस्तीति यवात्मा ॥ प
द्मपुराणे चिंतयेत्वेतौ यस्यस्वभर्तृकापरत्वं ॥ पतिप्रियपतिनां साधुता परमिति विज्ञेयं ॥ अत्र स्त्रीणां पतिशुश्रू
षणास्येव प्राथमिकधर्मत्वात् ॥ तत्स्वकं स्वतं देवताभजनादीनां समर्पणं जलस्यात् ॥ कृतस्यापि निष्फलत्वाच्च ॥ एतदु
क्तं हि भविष्ये ॥ या स्त्री भर्त्रा वियुक्तापि च शुभाः स्वाचारसंयुता ॥ सा च कृत्वात्र अष्टहानं तु सर्वेतदनुज्ञया ॥ विनास धर्मः
त्रिंदेवतापूजनादिकं ॥ परिभ्रश्येत तद्धर्मा स्व एतेसकनदहस्यं वदिति ॥ अत्र स्त्रीणां भर्तुराज्ञेवावश्यकी ॥ स्वा
तंत्र्याभावात् ॥ तथा च कंकुलार्णवेपि ॥ विधवायाः सुताज्ञानुकन्यायाः पितुराज्ञया ॥ नाधिकारः स्वतो नार्याः

१५ 15 १५

नार्याश्चानन्तुराज्ञया॥ तथा पादीक्षां दद्याद्विशेषतः॥ तथा शूद्रोऽपि कृत्या मन्त्रवचनेनाम स्वरूद्रा॥ एवमपि केषुचिन्मंत्रेष्व
प्यधिकारोऽस्तीति व्यक्तं स्याच्छे॥ तेन एकोहि त्रिचतुः पंचवर्णो एषां लोच्यभक्तिगुणयुक्तान् संकरस स्त्रीशूद्रादीना
दीयेति सिद्धमिति तंत्रराजे॥ तस्मात् स्त्रीशूद्रादीनां मंत्रविशेषेष्वधिकारात् प्रधानवदंगेष्वपीति न्यायात् तदंगेष्वप्यधिका
रे प्राप्ते न स्वाहादिपदप्रयोगे नाधिकारः॥ तेषु निषेधोक्तेः न चाग्निसंसर्गेणैव निषेधोस्तु न चाग्निसंबंधेनेति सर्वविधि
गामकाभावात्॥ वर्णाश्रमगोद्दावंगानां रुद्रादीनामपि जयप्रसक्तेः॥ न च पदान्तरयोगेन तत्स्वरूपोऽज्ञानलाभ इति वाच्यं
नमस्कारस्य मंत्र इति॥ तम्भ न यावेदकतां त्रिक मंत्रेषु नमो मात्र विधानात्तस्यैव वक्तव्य॥ एवं जनकत्वादिति अस्य
शूद्रस्य सलमतिविस्तरलेखनेनेति॥ अथ प्रसंगान्मंत्राणां वर्णभेदा विचार्यंते॥ केचिन्मंत्रास्त्रिवर्णा सुलभ्या
केचिच्च तत्त्रिपाः॥ वैश्याश्च मंत्रवः केचिच्छूद्राश्च मन्त्रवस्तथा॥ पारस्य जातयो मंत्राः भेदपंचकसंयुताः॥ अनु
लोमेन च तथा केवलेन च विलोमतः॥ दर्पो हि गुरुणा मंत्राः क्वचिद्देवा स्वभेदतः॥ तथा चोक्तं कुलमणौ॥ ब्राह्मणाः

क्षत्रियो वैश्यः शूद्रो भवति वै मनुः ॥ अनुलोमेन देयः स्यात् प्रतिलोमेन च क्वचिदिति ॥ तथा वामकेश्वरतंत्रेपि
ब्राह्मणक्षत्रियवैश्याः शूद्राः पौरस्त्यजातय इति ॥ लज्जाबीजं ब्राह्मणस्यैव ज्ञेयं श्रीबीजकं तथा ॥ क्षत्रियं
मन्मथाख्यं तु ज्ञेयं बीजं तथा परं ॥ वाग्भवं वैश्यमित्युक्तं अन्यत् पौरस्त्यसंज्ञकं ॥ उक्तं चतुर्विधं बीजं देयं सस्ते
द्विजाय च ॥ क्षत्रियाय त्रिबीजं तु देयं बीजद्वयं विशं ॥ शूद्राय चैकबीजं तु देयं च गुरुणा तथा ॥ एवं विचार्य देयं हि शि
ल्पानामुक्तवी भवत ॥ निष्फलं हि भवेत्सर्वं नान्यथा जपकेक्लात् ॥ एतदुक्तं सौत्रामणीतंत्रे ॥ माया बीजं ब्राह्मण
स्यात् श्रीबीजं क्षत्रियः स्मृतः ॥ कामबीजं भवेद्वैश्यो वाग्भवं शूद्र ईरितः ॥ चतुर्बीजपरित्यक्तो मंत्रः पौरस्त्यसंज्ञकः ॥
चतुर्बीजं ब्राह्मणानां ॥ क्षत्रियाणां त्रिबीजकं ॥ बीजद्वयं तु वैश्यानां शूद्राणां चैकबीजकमिति ॥ विशेषतोपि
मंत्राणां दानं वर्णविभेदतः ॥ कथयामि समासेन यो घृतो वर्णभेदवर्णके ॥ गौरीतंत्रस्तथा किल ॥ तदुक्तं कुल
मूलावतारे ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ शाकशंभवसाराणां गणेशं वैष्णवेषु च ॥ ब्रह्मक्षत्रादिवर्णानां संकराणां विशे

स्तः॥ श्रुतिं श्रोतुमिच्छामि साधकानां हिताय वै॥ येषु येषु च ये मंत्रास्तेन्द्र देवदेश शंकर॥ ईश्वर उवाच॥ शृणु मो
ध्वरश्चैव दक्षिणाम्नायं घोरकं॥ हयग्रीवं च वाराहं मष्टाक्षरमतः परं॥ प्रणवाद्यं गमुद्देवलक्ष्मीनारायणं तथा॥ वर्ण
त्रयेप च दातव्या नान्यवर्णे कदाचन॥ पाशुपतं नारसिंहं तथा चैव सुदर्शनं॥ वर्णद्वये च दातव्यं नान्येषां चैव कहि
चित्॥ अग्निमंत्राश्च ये केचित्सूर्यमंत्रा पितथा॥ तारादिष्टरिणीमंत्राश्चैतरा तथाश्च त्रिवर्णके॥ अनुष्टुभं शक्ति
मंत्रास्तथा विंध्यनिवासिनी॥ तथा नीलसरस्वती दातव्या वैश्यादिवर्णके॥ मातंगीभुवनेशा च कालिका श्या
मला तथा॥ छिन्नमस्ता च वाराही दातव्या सर्ववर्णके॥ तारादिको गणेशश्च हरिद्रासंज्ञकस्तथा॥ त्रिवर्णेष्वेव द
तव्यः पुरं श्रीरणां विशेषतः॥ [illegible] न स्मीं वा भवं च दातव्यं त्रिष्वपि॥ लक्ष्मीं च वाग्भवं चैव दातव्यं वैश्य
वर्णके॥ वाग्भवं चान्यबीजं च शूद्राणां समुदीरितं॥ हृदादि हुंफट्कारादि संकराणां प्रशस्यत इति॥ अथ दीक्षा
विधिं वक्ष्ये प्रथमं चोत्कलन्दोषेण॥ जनकादिर्यथा पुत्रो न कार्यो गुरुरेव हि॥ तथा संकल्पयेत स्य त्रैवोक्त्रमसादिकं मया॥

जनकादिमनुः पुत्रस्तया मातामहादपि ॥ नप्ता स्वेपि कनिष्ठा च्छिन्त्रातुश्च पिपुत्रक्षिणः ॥ योऽप्यादपि च नप्ता ह्वो
दुर्लभेच चतुरावपि ॥ ॥ तथा चोक्तं योगिनां गे ॥ पितुर्भ्रात्रश्च कालियाम्नया मातामहस्य च ॥ सोदरस्य कनिष्ठ
स्यैवेरिपत्नाभ्रिमस्य च ॥ एवं मसिकारितो मा घोमनु नैवकदाचन ॥ कोतारवासिनो प्येवं विगतामन्निरण
स्तथा ॥ एवं मार्या भिर्भर्तुश्च स्त्रि या पितुर्भ्रातुः पुत्रिकापि सुतो भ्रातुर्मातामथाख एवं सः ॥ सप्रयोजनेको
ह्यामुद्यासुत्रोपतिमनुरिति ॥ तथा चोक्तं गणेशविमर्शिन्यां ॥ पतदीक्षापतिर्दीक्षादीक्षा च वनवासि
नः ॥ विविक्ताश्रिमिणो दीक्षा कल्याणदायिका ॥ ति ॥ रुद्रयामलेन पत्नीं दीक्षयेन्नानपितादीक्षयेत्सुतां ॥
नपुत्रं च तथा भ्राता भ्रातरं च न दीक्षयेत् ॥ सिद्धिमन्त्रो यदि पतिस्तदा पत्नीं सदीक्षयेत् ॥ शक्तिश्चेन्नवरारोह
नच सा पुत्रिका भवेदिति ॥ इत्यादिवचनैः सप्तकनिषेधकरणा किल ॥ पित्रादिभ्यो हदीक्षाया: सुतादेर्ग्र
हणमतो ॥ सिद्धिस्पष्टग्रहणे नैव निषेधो हि ध्रुवं किल ॥ ॥ तथा चोक्तं सिद्धपामले ॥ पदि नाग्यवसीनापि सि

ङ्कुविघां लभे स्त्रियेः॥ देवतां तु दीक्षोत्तम् सत्कुलगुरु विचारणं॥ प्रमादाच्च तथाज्ञानात् पितुर्दीक्षां समाचरन्॥
प्रायश्चित्तं ततः कृत्वा पुनर्दीक्षां समाचरेदिति॥ अत्र पितुरित्यस्योपलक्षणःत्वं॥ एवं मातामहादीनामपि
जपश्चायुत सावित्र्याः प्रायश्चित्तं प्रकीर्तितं॥ सर्वत्र दृष्टमप्यत्र सर्वदोषनिवारकं॥ तथाच शंभवः॥ दशसाहस्र
जाप्येन सर्वं कल्मषनाशिनीति॥ ॥विसेषो निर्णयं हि दीक्षा पाश्चातिषेधने॥ जनकादिभ्यश्च पुत्रादेन
विभिः सेवशाक्तयोः॥ दीक्षायां हितया विष्णोर्गणमुख्यादिकस्य च॥ सत्यर्के सोमयोश्चैव यं हेस्तु कटतीर्थे
का॥ अनिषेधजातयोः ज्येष्ठपुत्रापधीमते॥ मातुर्या हि दीक्षा वशान्तकुरव्यसुते च॥ मैकज्ञप्रदाचान्यस्त्रियो
दीक्षा शुभप्रदा॥ साधकस्य पराज्ञेया सुपासितमनोस्तथा॥ तथा मनोर्विशुद्धर्यं प्रकारः कथ्यते परः॥ दलेच
गन्धेव सम्यक् लिखित्वा र्णान् मनोस्तदा॥ शुभदं हि भवत्येवा न्यथा विघ्नं लभेदिति॥ तथा चोक्तं योगिनीतंत्रे
शाक्ति मंत्रो न दातव्यः पित्रा पुत्राय धीमते॥ निर्विर्घ्यं च पितुर्मंत्रं तथा मातामहस्य च॥ स्वप्नलब्धं स्त्रिया दत्तं

सत्कारैरैव शुध्यति॥ अपरं तथा मत्स्यरहस्ये॥ निर्वीर्यं च पितुर्मंत्रं शैवशाक्ते न दुष्यतीति॥ अयं भावः पित्रा
पितृक्रौलिकदीक्षा ज्येष्ठपुत्राय विना विचारं देयेति॥ अथ वातुलादि विघायां शाक्ते॥ निजकुलतिलकाय ज्ये
ष्ठपुत्राय दद्यादिति॥ अपरं तथा श्रीक्रमे॥ मनुर्विमृश्य दातव्यो ज्येष्ठपुत्राय धीमते इत्यादि॥ तथा चोक्तं विष्णु
पिवेशं पापनुसंहितायां॥ साधु पृष्टं त्वया वत्स वक्ष्यामि सकलं तव॥ ब्रह्मणा कथितं पूर्वं वसिष्ठाय महात्मने॥
वसिष्ठो यी स्वपुत्राय मंत्रं दत्तवान् स्वयं॥ प्रसन्नहृदयः स्वच्छः पिता मे करुणानिधिः॥ कुरुक्षेत्रे म
हातीर्थे सूर्यपर्वणि दत्तवान् इत्यादि॥ अन्यत्रापि स्त्रीकर्तृकदीक्षाविषये॥ साध्वी चैव सदाचारा गुरुभ
क्ता जितेन्द्रिया॥ सर्वमंत्रार्थतत्त्वज्ञा सुशीला पूजने रता॥ गुरुरूपा मता तेन सा हि विधवा परिकीर्तिता॥ स्त्रियो
दीक्षा शुभा प्रोक्ता मातुश्चाष्टगुणा स्मृतेति॥ इदं चेत्संमतमनुपरं॥ तथा चोक्तं भैरवतंत्रे॥ स्वीयमंत्रोपदे
शे तु न कुर्याद् गुरुचिंतनमिति॥ मातुरिति॥ अयं भावः साध्वी च सुगुरुणां॥ अन्यथा [illegible] मिस्यर्थः॥ सि

र्कमंत्रं विषय एवेदृ पातिके चित्त॥ खमलन्धे व्योक्तार्थे कुंभे गुरोः प्राणं निवेदयेत्॥ वटपत्रे कुंकुमेन लिखि सा
ग्रहणं शुभं॥ ततः शुद्धमवाप्नोति अन्यथा विप्लवं भवेदिति॥ इदं च गुरुव्यतिरेके॥ न तत्र स्वतन्तत एव शुष्कोप
दिसादिद्वयमितिदिक्॥ वैष्णवादिवैष्णवो ग्राह्यः शैवाः शैवामनुस्तथा॥ शाक्ताद्धि सक्ति मंत्रश्च गणगाणपत्य
तथामनुः॥ सौरवात्स्ये मंत्रश्च साधकेन सिवाप्तये॥ तथा वाक्ते निर्बन्धे॥ वैष्णवे वैष्णवो ग्राह्यः शैवे शैव
श्च शाक्तिकः॥ सैवः शाक्तोपि सर्वत्र दीक्षास्वामीन संसयः॥ इति॥ देशिकाम्य वेदसस्थाः कुरुक्षेत्र निवासि
नः॥ कोंकनप्रभावांतर्वेदस्थावंशाश्च परासम्मताः॥ प्राग्देसप्रभवाः शाल्विसंभूताः स्वरभागिनः॥ मगधप्र
भवाः श्चैव केरलप्रभवास्तथा॥ दशार्णवासिनश्चैवं कोसलस्थाश्च मध्यमाः॥ कार्णाटकानार्मदाश्चैव कोंक
णाः कच्छवासिनः॥ सौराष्ट्रकास्तकालिंगाः कालिंगाश्चाधमाः स्मृताः॥ न याचोक्तं विद्याधराचार्यकृतौ॥ मध्य
देशकुरुक्षेत्रलाटकोंकणसंभवाः॥ अंतर्वेदप्रतिष्ठानाश्चावंत्याश्च गुरूत्तमाः॥ गौडाः सालोद्भवाः सौराः मा

गण्याः कोलासुरथा ॥ कोशलाश्चदशार्णाश्च पुरवः सप्तमध्यमाः ॥ कर्णाटनर्मदायाश्च कच्छातीरोद्भवास्तथा ॥ क
लिंगाभ्रश्च कलिंगाश्च कोंकणाश्च धमास्मृतेति ॥ आर्यावर्तो मध्यदेशः ॥ दीक्षापदार्थोऽद्यधुना कथ्यते हि समासतः
दिव्यंज्ञानं यतो दद्यात् कुर्यात्पापक्षयं ततः ॥ तेन दीक्षेति प्रोक्ता तंत्रे तत्त्वार्थवेदिभिः ॥ कृतस्नानोऽथ मेघाक्षरफलादीक्षाफला
नाद्यपाशिच्छेदः ॥ न हि तुल्यं हि कृतस्नानं तु तपो दानं जपं किल ॥ तदाभिषेकवसंत्वापि भवेत्कल्याणषोडशीभाक् ॥ अ
न्यत्रापि तथा दीक्षाफलं जपं सर्वं दीक्षामूलं परं तपः ॥ दीक्षामाश्रित्य निवसेद्यत्र कुत्राश्रमे वसन्निति ॥ अथ प्र
गान्मात्रार्णानां तुल्यं प्रवक्ष्यते ॥ साधकस्य भवेत्सम्यक् तारासुखादिपंक्तिके ॥ कुलाकुलविशेषं च वदाम्या
दौ सुसिद्धये ॥ पृथ्वीजाताः नामस्याः प्रकीर्तिताः ॥ आद्यक्षरं साधकसाध्ययोश्च आदितो दद्यादपीह विधानतः ॥ विद्यात
दाम्नि वरः स्वकीयं कुलं हि चोक्तेन च वर्णेन नासुधीः ॥ नैरमित्रं पार्थिवस्य ह्यानलस्य च मारुते ॥ एतद्रूपार्थिवानां चरि
पुरानलं समं वृना ॥ तथा चोक्तं रुद्रयामले ॥ पार्थिवे वारुणं मित्रं मार्ग्नेयं मारुते भवेत् ॥ नाभसं सर्वमित्रं स्याच्छिवरूं नेव शी

१८

19

१८

त्वेयदिति॥ निर्वंध्वेपितया। वाय्वग्निभूजलाकाशा विहृताः संधिसंभवाः॥ कादयः पंचशावलक्ष सहांताः समीरिता॥ सा
धकस्याक्षरं पूर्वं मंत्रस्यापि तदक्षरं॥ यद्येकभूतदैवत्यं जानीयात्स्वकुलं हितं॥ भौमस्य वारुणं मित्रमाग्नेयस्यापि म
रुतं॥ मारुतं पार्थिवानां च शत्रुराग्नेयमंभसो॥ प्रवीम्य हरा सिवक्रं त्रिपुरामनुसिद्धदं नवैवैकिलं॥ कर्णिरेषां प्रकुर्वीत
मंत्री पूर्वपरेण च॥ यमध्येकौ वैरयोः केवलांके वलं मिशांत्यै तिशाचरकेसुधीः॥ आग्नेयेच तथा वायव्ये वर्णानुक्रमतो
लिखेत्॥ वाचालरकातिमिराक्रमोभाशतार्द्धवर्णाः क्रमतः शहस्वा॥ दीर्घास्तथा चंद्रसिरोरुहाश्च स संधिका
सुः क्रमतो हितेकिल॥ क्रोधीशमुख्याः किलपंचवर्णा वसानकास्ते समुदाहृता हि॥ समीरादिर्वियंतामंत्र सं ४
लषांश्रुवे साधकानां हितं चिरणाय॥ विनेतह्रिचार मनुसाधके भ्यो नदात्तुसमर्थो भवेन्मंत्रवर्यः॥ विधितांडव
रुजितक्षपाशापूरीकैशवरक्तपोतिमुख्याः गोजटिलादितिडिद्धिराकमासु निवर्ण्येरपिमारुतेति चोक्ताः
योः सुंदरां वुजनमांत कुलीरकाश्चैनेपाल धीम्ना विरामविमुख्यकाश्च॥ वैरपावसानसुरवीजविराकर्णीः

प्रोक्ता बुधैरपि त्र्यमी दहनप्रधानाः ॥ शर्वहृज्ज्ञसरसीप्लुलिप्रयागगमरेशकचत्र्यविकादिकाः ॥ तिमिराम
रकांदिकोसकाः विबुधैः पार्थिववर्णकेति वोक्ताः ॥ साभवैछामरुत्सुछ्यभीमानासापवर्गदः ॥ त्र्यम्त्ररांकां
तकाश्चमेवारुणाः परिकीर्तिताः ॥ शनाम्निकोल्लक्रमतेगडुभ्रूहमुख्यकाः ॥ वकेशसुरवीजांताः नाभसाः
परिकीर्तिताः ॥ आद्यं रं त्वरं साधकसाध्ययोश्च त्र्यमित्रे देवस्य मेपाह विंघात ॥ विंघातदामेत्रिवरः स

२०

कीयं कुलं हि चोक्तेन च वसेनासुधीः ॥ नैरं मित्रं पार्थिवस्य स्यानलस्य च मारुतं ॥ एतद्द्पार्थिवानां च पि
पुरानलमवुभनाः ॥ तथा चोक्तं रुद्रयामले ॥ पार्थिवे वारुणो मित्रं मारुते पमारुतं भवेत् ॥ नाभसं सर्वमंत्र
स्याहितुं नैव शीलयेदिति ॥ निबंधे पितथा ॥ वाघस्तिभुजलाकाशगविंदताः संधिसंभवाः ॥ कादयः
पंशाषलक्षसहोताः समीरिताः ॥ साधकस्याक्षरं सर्वं मंत्रस्यात तदक्षरं ॥ पघेकषतदेवसंज्ञानी याम्य

२०

कुलं हितत् ॥ भौमस्य वारुणं मित्रमाग्नेयस्यापि मारुतं ॥ मारुतं पार्थिवानां च सत्रु राग्नेय मभसां ॥ त्र

गोम्यहृ राशिचक्रं त्रिपुरामनुसिद्धिदं न चैवं किल ॥ कर्णरेखां प्रकुर्वीत मंत्री पूर्वापरे तथा ॥ याम्यकौवेरयोः
केवलं केवलं भीसान्येनिसाचरके सुधीः ॥ आग्नेयं पवनं यावा पश्चवर्णान् क्रमेतो लिखेत् ॥ लमररस संख्या
नृ शोण शोणेषु वार्णान् पि विशद विबुद्धिः स्तत्त्ववर्णान् क्रमाच्च ॥ चंद्रमुखादि मुखादि राशिकाद्यादितो हि
विलिखेत् दुदुंदिकान् ॥ पंकजासनमुखे करासिंगत्वं तमुखारस वर्णकान् लिखेत् ॥ हृदादि ध्यादि संज्ञको मेषरा
शिः समीरितः ॥ नेंदादिपांपात्त शांकेवृष भो राशिरीरितः ॥ क्रियादि वाण्यंत संज्ञो मिथुनो राशिरीरितः ॥ ध्वलाद्यारण
शांतो श्च राशिः कर्कटं ईरितः ॥ अक्षमुखो श्च सिंहाख्यो राशिः सम्यक् प्रकीर्त्तितः ॥ धरणी रहमुखे व्याप्तनिर्जन
श्च शाक्य ॥ कन्याराशिमुखा चक्रो मुखस्कंदांकस्य च तुलाराशि समाख्यातः ॥ रासिसंपुटं अपिसवये न्यरामंमनु
निजरासिश्च कल्पयेत् एवं तमनो बुधः ॥ असं विन्निजरासिस्त्वत्रामानिन्त्रकस्य स्तांडवाघर्णकस्य च ॥ कौना
शंतस्य राशिश्च वृश्चिकः परिकीर्तितः ॥ रसिनाद्यस्य धुगातस्य राशिर्धनुरीरितः ॥ झण्दाद्यस्य लवणान्तस्य

वेकरः स्मृतः ॥ मत्स्याद्यस्य चमं ढूकांतस्यैवकें नर्ई रितः ॥ अंतस्थस्यैवरास्मीत ञ्च परीकीर्तितः ॥ स्वरास्तेरातु कूलं
हिंतां त्वासाधकसत्तमः ॥ संत सर्गिराणं स्वक्षरस्य ष्ट रि त्वारासिकं तथा ॥ मंत्राद्यर्णेन नाम्न श्चमु खार्णेन च च
तंके ॥ गणपेद्रुतसं ख्यार्णकं हसं ख्याके हि चाकं ॥ परित्यज्येतद्वेद्व हितको मि च साधक ॥ ॥ तथा चोक्तं
तंत्रराजे ॥ तेन मंत्राद्विवर्णेन नाम्नश्चाद्यक्षरेण च ॥ गणयेद्यदिष ष्टं वाप्यष्टमं द्वादशं तु वा ॥ रिपुरं त्राद्यवर्णः
स्यात्तेन तस्या हितं भवेदिति ॥ तथा चागमकल्पद्रुमे ॥ रेखाद्वयं पूर्वपरेण कुर्यात् त्र्यमध्यतो याम्य कवेरवे
नेदात् ॥ एवं कमीशानाग्निशम्भवेरतु हुतास वायोर्विलिखेत् तोरणांत ॥ वदान्निवह्निपुगलमवर्णाग्निसं
ख्यान् पंचेषुवाणसरपंचचतुष्टयी र्णान्नु ॥ मेषादितः प्रविलिखेत्सकालनागस्वरानवर्णान् कन्यागतान् प्रविलि
खेदथ शादिवर्णान् ॥ स्वतारराशिकोष्ठेनामतु कूलान् भजेत् मनून् ॥ पराशिनो शुद्धाजेयान्यजेत्स्यष्ठं
स्तंवांणं ॥ स्वरास्मैत्रराशयं तं गणनीयं विचक्षणैरिति ॥ तथा नामाराय णीये ॥ अज्ञातराशिनक्षत्रेना

२१

४३ वक्रं प्रवक्ष्यामि मंत्रणं मंत्रसिद्धये २

नाम्ना ज्वरराशित इति॥ तथा चोक्तं रामार्चनचंद्रिकायां एकपंचनवबांधवाः स्मृता द्वौ षड्दशमाश्च सेवकाः
वह्निरुद्रमुनयस्तु पोषकाः द्वादशाष्टचतुरस्तु घातकाः इति॥ शक्तिसेवयोः षष्ठं वर्ज्जनीयं॥ अन्यत्रत्तय
षष्ठाष्टमद्वादशानि वर्ज्जनीयानि यत्नत इति॥ उदग्रायाम्याश्च रेखा वा कुर्वीतान्त्राय मात्नकां॥ रेखावता
रकाः सम्यक्प्रतीच्याशाश्च यथा भवेत्॥ कर्त्तव्याः यत्नतो मंत्री नक्षत्राणि लिखेत्क्रमात्॥ वक्तव्यवर्त्मना राशी
श्चतं दत्तः साधको लिखेत्॥ अकारादिक्षकारांतान् धीमान् मंत्रैकवर्त्मवत्॥ राकाऽमणीवकानककार
रजनीशान् खचरीमानृद्धिसूराकाकाकलेकान्॥ क्षसशिविह्यु रगकाह्वि वन्हिनृपिमनोबरवुगस्याश्विनी
सुरोगाइरितः॥ माधवस्यापि मानुषः परिकीर्त्तितः॥ मधाविस्मुकचानांच [illegible]क्षोऽसुरः स्मृतः॥ त्रिविक्रमा
दित्याण्वनानां नरो रोहिणी स्मृतः॥ मृगशिरो नदीरूपायाः सुरोगण इरितः॥ सुभगा त्रिगुणा तापाः आर्द्राक्षोमि
नुषो स्मृतः॥ विधिश्वरी मुक्तिवर्णापासुरामं पुनर्वसुः॥ पुष्याक्षः कुलमालिन्याग णो देवः समीरितः॥ व्यापि

मी॰

नोसंकरयुगस्याश्लेषेराक्षसः स्मृतः ॥ कुमारकुक्षिकायुग्मस्यमघाराक्षसः स्मृतः पूर्वादिमृगश्चगणीस्मृ
मानुषेपर्णायागणः स्मृतः ॥ अंबिकायामनुष्यश्चमुरजस्योत्तरास्मृतः ॥ कोनामकालपोहस्तागणोदेवः
प्रकीर्तितः ॥ रसितांबुजेश्चित्रागणोराक्षसईरितः ॥ स्वात्यक्षः सिंहिकायाश्चगणोदेवः समीरितः ॥ मंगला
नामालिन्योर्विशाखाराक्षसः स्मृतः ॥ हरिचक्रीव्यालकोनामलराधसुरोगणः स्मृतः ॥ अट्टाट्टहासाये
ज्येष्ठागणोराक्षसईरितः ॥ हलवज्रेश्वरीकर्मारेणांमूलाराक्षसोगणः ॥ पूर्वाषाढाभूधरायागणोमानुष
ईरितः ॥ विश्वमूर्त्तिर्दुरयोः श्रवणक्षः सुरोगणः ॥ वाग्भिवज्रेधनिष्ठोचगणोराक्षसईरितः ॥ शततारामाह
कस्याराक्षसः प्रकीर्तितः ॥ पूर्वभाद्रपादाक्षेस्यघतसंवर्तयोर्नरः ॥ अतोल्लप्यात्रयस्याप्युत्तराभाद्रपदाभवेत
गणेनरः समास्यातल्लकोत्तिनिरूप्यः ॥ रेवतीदेवआख्यातोनक्षत्राणिविनिर्णय ॥ ऊर्ध्वंचपिंगलामत
उत्तरादक्षिणाग्रांश्चरेखांकुर्याच्चतुष्टयीः ॥ दशरेखाः पश्चिमाग्राकर्तव्यावरवर्णिनि ॥ अश्विन्यादिक्रमेणव

२२

ग्रन्यत्रापिस्वजातिपरमाप्रीतिर्मध्यमान्निन्त्यजातिषु रह्नोमातुघ योनाशैणेवैरंदानवदेववो:॥ गणायवादेवह्येत्रदोष
संशयवारकेमात्रिंणांहितायवे॥ सार्द्धचंद्रोह्निसघांतोक्षघरणपरमानतः विपद्यासारर्णोहि हरि णिवद्दूपिणि
स्मरत्ता सावर्णाश्चेमेसास्त्रेध्यागमसंज्ञके॥ एतेश्वावरणाःसप्तकीर्त्तितातंत्रवित्तमैः॥ केवलौहित्ततिंयच पंचमं
सप्तमंनिर्वेव॥ वर्ज्जनीयाप्रयत्नेनतनक्षत्राणिवै नवमेवसुध्यंकेनक्षत्रेंहाकिकंतया॥ एतन्नरत्नाश्चसुनक्षानि
श्चेयेनभवंतिहि॥ यदाहिनिक्षस्यघसचिच्च भवेत्तदा॥ संसर्गिणांग्रहीत्वातु नाम्नचाघाणांकस्यतु॥ न
क्षत्रंगणनीयंच प्रदक्षिण्येनमंत्रिणति॥ ॥तथाचोक्तं॥ वाह्नतंत्रे॥ प्रणवस्त्रसरीमायाबीजिमव्याणिषड्हरः॥
प्रसादेवहुरूपीवसप्तधावरणास्मृताः॥ जन्मसपत्तवियत्क्षेमप्रत्यरिःसाधकोवधः॥ मित्रंपरममित्रंचजन्म
दीनिपुनःपुनः॥ तथाचान्यत्र॥ साष्टनवभक्षाणिपुनायुग्मगतान्यपि॥ ॥इतिराशीनक्षत्राणि॥ प्रादक्षिण्येनता
णयेत्साधकाद्दरतःसुधीरितिदिक्॥ ॥इतिनक्षत्रचक्रनिरूपिणं॥ अथाकथहिचक्रंजुमंत्रिणांमन्त्रसिद्ध

या॥ अमदाभिसमासेन सप्रमाणं यथा भवेत्॥ उदग्ध्यस्त्वेत लिखेद्वर्णान्कोष्ठसागरसंख्यके॥ तत्कोष्ठेषु हि प्रत्येकं
चकोष्ठचयं यथा भवेत्॥ प्रकर्तव्यं धीमता च तथा मंत्रविदा किल॥ लेखनीयास्तेषु वर्णाः वक्ष्यमाणेन वर्त्मना॥ ज
जन्मनामादिवर्णतोथ स्वामि धाम्नु स्वाग्र्यगणतः॥ स्वमन्त्रसिद्धिं सर्वं च ज्ञात्वा हि यदा सन्ततं॥ ॥तथा चोक्तं विश्वसा

२२ रोद्धारे॥ निरुक्तनवनेत्रयुग्म के दिक्षु कृत्स्वष्टषोडस चतुर्दशनेतिकेषु॥ पातालपंचसर वह्निहिमांशुकोष्ठव
र्णान्लिखेल्लिपि भवान्क्रमसः सुधीमान्॥ नामाद्यक्षरमारभ्य पावन्मंत्रादिमक्षरं॥ चतुर्भिः कोष्ठैरेके

२३ कमिति कोष्ठचतुष्टयं॥ पुनः कोष्ठगकोष्ठेषु सव्यतो नाम्न आदितः॥ सव्यतो दक्षिणतः॥ दक्षिणावर्तयो २२२
गेन कोष्ठवर्णान्लिखेत्क्रमात्॥ येनैव लिखनं कुर्यात्तेनैव सस्तनमिति॥ सिद्धः साध्यः सुसिद्धोरिः क्रमाद्बु
धैर्विचक्षणैः॥ सिद्धः सिद्ध्यति कालेन साध्यस्तु होमतः॥ सुसिद्धो ग्रहणादेव रिपुर्मूलं निकृन्तति॥ सिद्धार्णा
बांधवाः प्रोक्ताः साध्यास्ते सेवकाः स्मृताः॥ जपेनैव धुसिद्धिः स्यात्सेवको धिकसेवया॥ पुष्पानि स्मरकोष्ठं

वातकोनासयेक्षुगमिस्तादिङ्गये ॥ त्पगगप्रकारंरिपुमनोरघुनाप्रोच्यतेखलु ॥ गोक्षीरसाधको मंत्रंजपेदष्टो
त्तरंशतं ॥ द्रुणप्रमाणेपात्रेचोच्चापयेत्तंजलंसजेत् ॥ अनेनवर्त्मनासम्यक्रिपुमंत्राद्धिमुच्यते ॥ अथान्य
कर्मनातानदअंत्रशगाच्यतेखलु ॥ पत्रेवटवेमंत्रंलिखित्वारिंजलेत्यजेत् ॥ एवंतन्मंत्रतोमंत्री मुक्तोन
वतिनान्यथा ॥ प्राथमिके ॥ तथातंत्रे ॥ गवांक्षीरंद्रुणमितंजपेन्मंत्रंशताष्टके ॥ फोत्मक्षीरंजलंतंतस्मुच्चा
र्यंत्यजेत्तथा ॥ द्वितीयेतथारुद्रयामले ॥ ॥ वटपत्रेलिखित्वारिमंत्रंश्रोतसिनिक्षिपेत् ॥ एवंमंत्रविमुक्तःस्या
दित्याहभगवान्शिवः ॥ इत्यकथहचक्रे ॥ रेखायुग्मंप्राक्पश्चेरणतथापाभकुरणः ॥ भेदान्कवेतशुभदंमं
त्रवित्साधकःखलु ॥ ईशसुरप्रनाथेकक्रमेणैवप्रहितिर्यक् ॥ तथासमीरानलेनआदिहांतान्लिखेत्त
तः ॥ प्रत्येकंक्रमतोमंत्रीमेषादिरयंनकान्ता ॥ कूटहीनान्हिवर्णांश्चईश्वरावधिकंहिप्राक् ॥ ओरत्यस
निधामुख्यवर्णामन्वादिवर्णकं ॥ गणयेन्मुख्यराशिश्च मंत्रीमीतावसानकं ॥ अधपक्षरारेसिद्धसाधुश्च

पु

तुर्दिशां शिके ॥ संतापमुनिसेद्धपुसुसिद्धो हि मतुर्भवेत् ॥ गोपालसैवयोः शास्तं च कें हकडमां निर्वं ॥ सर्वमा
वस्यकं सर्वमनावपि च वस्तुतः ॥ तथा चोक्तं पामले ॥ त्रिपुराहीरिमंत्रेषु प्रसस्तं राशिनामकं ॥ अस्य शुद्धि
र्वैष्णवमंत्रे कोष्ठशुद्धिस्तु शैवके ॥ वैष्णवे वंसशुद्धिः शैवे चाकडमः स्मृत इति ॥ तथा च वाराहीतंत्रे प्रतारशुद्धि
२४ वैष्णवानां कोष्ठशुद्धिः शिवस्य च ॥ राशिशुद्धिस्त्रिपुरे चकडमः स्मृत इति ॥ ॥ तथात्र सर्वोक्ते ॥ पोगरत्नाव
25 व ल्यां ॥ द्वादशारमं राशिचक्रं कृत्वं विभिन्नतान् ॥ आदिहांतान् लिखेद्वर्णान्नृपर्वतो यावदीश्वरं ॥ जमुः
स्वनामतो मंत्री यावन्मंत्रादिमाक्षरं ॥ सिद्धिसाध्यसुसिद्धारीन् पुनः सिद्धादयः पुनः ॥ नैवेकं पंचमं सिद्धः सा २४
ष ध्यषट् दशएकमेकं ॥ सुसिद्धस्त्रीसप्तकेरुद्रवेदाष्ट द्वादसे रिपुः ॥ एतेति कथितं देवि चक्रकडादिकमुत्तमं मिति
मातृकां स्यो हि कूटाक्षसुहृद्भवेदो हि सागरः ॥ विवर्ज्जनीयानृष्यादिदं सांस्या हि सुमंत्रिणेति ॥ अरिणं
त्यानि चंवक्रमंत्रिणं सा प्रतंचुवे ॥ यस्य विज्ञानमात्रेण मंत्रशुद्धिं समस्तुते ॥ अथाति कोष्ठव्याप्ताकानिरु

कोष्ठानिसंलिखेत॥ आदिहांतंस्त्रिकोष्ठेषुमंत्रीधीमान्विचक्षणः॥ प्रथमंमस्तेकोष्ठेषुएकमात्राद्विमात्रयोः॥ नेदे
नक्रमतोदंदंमंत्रीधीमान्विचक्षणः॥ प्रातिस्विकंचावशिष्टेष्वर्णान्विहितक्रमनोबुधः॥

भागेहृतेहरिसमीत्कलिताद
वर्णशेषंऋणंकुसलतधीरधिकंऋणंस्यात्॥ ज्ञात्वामुनापिविधिनागतभाग्यकार्यसिध्यायदेशिकवरःप्रददेमंत्र
ऋणीमनुर्यदिभवेत्स्वभपङ्क्तिभाक्॥ धनीतथास्यश्रुतपङ्क्तिश्रप्रदश्च॥ तुल्याणिकंयदिभवेत्समकार्यकारीचेत्क
स्त्ययामुनिवरैरपिमात्रिकोष्ठ॥ साध्यसाधकयोर्वर्णान्स्वरव्यंजनभेदतः॥ एकीकृत्यासमुदितंचोक्तेनांगहरे
त्सुधीरिति॥ ॥तथाचोक्तंरामार्चनचंद्रिकायां॥ कोष्ठान्येकादशान्येववेदनस्त्रिरितानि॥ अकारादिहकारांतंलिखे
त्कोष्ठेषुतत्त्ववित्॥ प्रथमंपंचकोष्ठेषुह्रदीर्घाक्रमेणच॥ द्वंद्वंलिखेत्तत्रविचारेखलुसाधकः॥ शेषेष्वेकै
कशोवर्णान्क्रमेणतत्रलिखेत्सुधीः॥ षट्कालकाविपदग्निवेदषाकासशून्यदहनाःखलुसाध्यवर्णाः॥ सुगमध्ये

पंचविंशं द्वयणुकसंशांक व्योमाब्धिवेदशशिनः खलु साधकर्णाः॥ नामाक्षलादकठवागजतुकेसंख्या ख
नवेद्घिकशेषमरणं ध्रुवं स्यात्॥ तथा च तंत्रांतरेपि॥ मंत्रस्त्र्यणीं शुभप्रदो धप्रसुभोषिनी च जुल्यं यदा समप्रदः
कथितास्तु नीद्रः॥ अन्यत्रापि॥ शून्यमस्तु विजानीयाद्धेनचविप्रलं भवेत्॥ ऋणेन च प्रातमात्रेण सर्वसिद्धिस्त
जायते॥ ॥तथा रुद्रयामलेपि॥ न मंत्रोपष्ठधिकांकः स्यात्तदा मंत्रं जपेत्सुधीः॥ समेपि च जपेन्मंत्रं तन्न पंतुरणा
धिके॥ शून्यमस्तु विजानीयात् तस्मात्कृतं विवर्जयेदिति॥ केचित्तु षट्काले स्यादिवचनस्य विषमु विषयमात्र
प्रशस्तत्वेन न सर्वसंविषासारणप्रसक्तमित्याहुस्तन्न॥ रुद्रयामलेनैव साधियस्य षट्काले स्यादि वर्णात्वेन तस्य
च सर्वसाधारणसाध्यांकानि स्यादियामलवचनानुसारित्वेन षट्कालेडु स्यादिवचनस्य सार्वसारणत्वात्॥ त
थाहि रुद्रयामलेनैव विदशीतिवेदव्यायुधाष्टनवभिर्गुणिता च साध्यात्॥ दिग्भिःरिशुभिराप्तं विभजेत् नीषु वेद
षड्भिर्निस्सगुणिता न च साधकार्णान्नामाणि कोष्टाकमया विहसादकादिस्तद्वाकगतक्रमेण॥ एतत्सर्वं व्या

२५

25

ऊरुद्रूपा मते ॥ साध्यां कान् साधकां का श्वश्रयेद्दृहसंख्यया ॥ गुणिते तु हृते शानिर्यशेषं जायते स्फुटं ॥ तदंकं क
ष्पयाम्यत्र येकादशागृह स्थितं ॥ एतदुत्तरघस्रालेकाले साधकं ॥ प्रकारांतरमाह ॥ नामाद्यक्षरमारभ्य यावन्मंत्रादि
माक्षरं पंक्तियाकृत्वासुरैर्निनंदतदन्यद्धि परीतकं ॥ अस्यार्थः ॥ साधकनामघक्षरस्य यावन्मंत्रादिमाक्षरं ततस्तं रव्यं कृ
त्वा सेप्तभिर्हृत्वाऽधिकक्रमेणं सेषं धनं स्यात् ॥ तदन्यदिति मंत्राद्यक्षरमारभ्य यावत्साधकाद्यक्षरं भवेत् ॥ तावत्संख्या
सप्तगुणं कृत्वा त्रिभिर्निर्हरेत् ॥ इत्येतापि पात्विसेषः पिंगलामते ॥ साध्यनाम छिद्रुणितं साधकेन समन्वितं ॥ अष्टाभि
हृतानि श्वहरेत्स्छेषं तदन्याद्धि परीतकं ॥ अस्यार्थः साध्यनामस्वरव्यंजननैदेण छिद्रुणितं कृत्य साधकनाम्ना स्वरव्यंजन
भेदेन मलितं कृत्वाऽष्टभिर्हरेत् ॥ तदन्यदिति साधनास्वरव्यंजनभेदेन छिद्रुणितं संयुक्तं कृत्वाऽष्टभिर्हरेत् ॥ प्रसि
द्धाख्यनिधाचाथजननन्याजेनकेण च ॥ तारकादिभवा सक्तिर्निक्षुष्पपातेन तः ॥ देशिकेण कृतास संज्ञि नामस
कीर्तयेत्बुधेः ॥ पिंगलामते ॥ प्रसिद्धं पद्वेन्नाम किंवास्य जन्मनाम च ॥ पतितं पुष्पपातेण गुरुणा परं कृतं न

वेत्॥तंत्रांतरेपि॥लोकप्रसिद्धमथवा मात्रापित्रातथा स्तुमिति॥ गाढनिद्रारतो यावच्छ्लेषेण स्थितोनरः॥ च्च

नामकोयद्दृष्टिग्राह्यं तन्नामतद्भवेत्॥ अज्ञानेविद्वणां नां शर्मसुख्यादिकस्पृच॥ तदादौयेषुपं त्रेषु शोध

येन्मंत्रविद्बुधः॥ तथाचोक्तं रुद्रयामले॥ सुप्तो आगर्त्तियेनासो हृरस्थश्च प्रजायते॥ वदसनाम नमस्कोपि

तन्नामग्राह्यमत्रतु॥ तथा सत्तुमारीयपि॥ पित्रमातृत्यक्तं तन्नामस्य त्त्वास मोदिदं वकान्॥ श्रीवर्णं चततो

विद्वान् चक्रे संयोजयेदिति॥ प्रकृतानसरणा यमन्त्रानां वक्ष्यतपरं॥ विच्यं मंत्रजतीनां यथांशुं स्वादिकं स्पृ

टां॥ प्रवक्ष्यते साधकानां चिह्नयुक्तंप्रसिद्धये॥ सन्नूतामंत्राजालामात्रकारणे वतः खलु॥ विगलो स्तेत्रिविधं

विधामंत्रविनिद्दतः॥ विद्याक्रमं मंत्रास्त्रीपुदैवप्रधानकाः॥ स्त्रीवत्त्वसत्न्यामन वाभवंति त्रिविधाभु

वा॥ स्त्रीसंज्ञकानां स्वांतृताः स्तभां क्लीवसंकाः॥ अन्येपुमांसप्रयुक्तास्तत्रांप्रशांतिकर्म्मणि॥ शस्ताःपुरु

मंत्रास्युर्वश्योच्चाटनकर्मसु॥ शक्तानिचारके क्लीवमंत्रास्युर्द्वेषकर्मणि॥ ॥ तथा चोक्तं कुलप्रकाशे॥ उत्त

२६

२६

न्नामनवः सर्वेपंचाशद्वर्णभेदतः॥ विद्यामंत्राः क्रमात्स्त्रीपुंदेवताश्चसमीरितः॥ स्त्रीपुंनपुंसकास्तुश्चमन
वस्त्रिधा विद्याप्रिये॥ स्त्रीमंत्रावह्निजायांता हृदयांतानपुंसकाः॥ शेषाः पुमांसउक्ताः स्त्रीमंत्राश्चापिशांतिके
नपुंसकाः स्मृता मंत्राश्छिद्रेषुचाभिचारके पुंमांसस्त स्मृताः॥ सर्ववश्योच्चाटनकर्मस्विति अतोऽग्नीषोमस्वरूप
त्वं मंत्राणामधुनोच्यते॥ हुंफट्कवामनंत्यानममयाग्नेयो यकर्मणि॥ [illegible] तिलकेच॥ ॥छिन्नादिदुष्टमंत्रास्ते
पालयंतिनसाधकं॥ छिन्नोरुद्धः शक्तिहीनः पराङ्मुख उदीरितः॥ वधिरोनेत्रहीनश्च कीलितः स
थ्या॥ दग्धः स्वस्तश्च भीतश्च मलिनश्चेति ॥ सप्तश्रृंखविनानावाः प्रसक्ताः सौम्यकर्मणि॥ अग्नीनाउपा
गतेवायौ हु [illegible] नलनावकाः॥ विधुनाश्चांगागेत्राणे संमते विधुनावकाः॥ सुमिरोगयुग्मनाड्यांहि संग
तेमनवोकिलत्॥ प्रबुद्धास्तुभवितामनोभी [illegible] प्रदाः॥ तथाचोक्तंकुलप्रकाशतंत्रे॥ अग्नीषोमस्वरूपास्तु
मनवः सर्वसर्वहि॥ रेफाकारवियत्प्राया ह्याग्नेयाः क्रूरकर्मणि॥ सौम्याश्चंद्रसुधाप्रायाः सौम्यकर्मणि सं

मंत्रदोषानथा
व दोषसाधकानां
हितायवे ४

स्मृताः ॥ पिंगलायां गते वायौ प्रबुद्धाश्च शिखिरूपिणः ॥ इडागते तु पवने बुध्यंते सोमरूपिणः ॥ पिंगलेडागते वा
यौ प्रबुद्धाः सर्व एव हि ॥ प्रबुद्धा मनवः सर्वे भोसेकानां फलं तु मे इति दिक् ॥ उक्तिमंत्रगतान् दोषान् तेषां चि
न्हान्यपि ध्रुवं ॥ छिन्नमस्तादिमंत्राणां परिपालनमंत्रितं ॥ विमुखानां दुष्टधियं युतानां दोषसंघवे
क्रिया सारसारदा तिलकवत् ॥ ॥ छिन्नादिदोष मंत्रास्ते पालयंति न साधकं ॥ छिन्नो रुद्धः शक्तिहीनः परां
ङ्मुख उदीरितः ॥ बधिरो नेत्रहीनश्च स्तंभितः कीलितस्तथा ॥ दग्धः स्नस्तश्च भीतश्च मलिनश्च तिरस्कृतः
भेदितश्च सुषुप्तश्च मदोन्मत्तश्च मूर्छितः ॥ हृतवीर्यश्च हीनश्च प्रध्वस्तो बालकः पुनः ॥ कुमारस्तु युवा प्रौढो
वृद्धो निस्त्रिंशकस्तथा ॥ निर्बीजः सिद्धिहीनश्च मंदः कूटस्तथा पुनः ॥ निरंशः सत्त्वहीनश्च केकरो बी
जहीनकः ॥ धूमितालिंगितौ स्यातां मोहितश्च क्षुधार्तकः ॥ अतिदृप्तोऽंगहीनश्चात्यतिक्रुद्धः समीरि
तः ॥ अतिक्रूरश्च सव्रीडः शांतमानस एव च ॥ स्थानभ्रष्टश्च विकलश्चातिवृद्धः प्रकीर्तितः ॥ निस्नेह

२२

२२

पीडितश्चापिमंत्रदोषाः प्रकीर्त्तिताः॥ उक्तानांमनुदोषाणांचिन्हानि निप्रवक्ष्याम्यहं॥ प्रमुखेचयन्म
नोरंतश्चावसानेचवाभिवेत्॥ बीजंवियोगिसंयोगिशक्त्याख्ल्हित्रिविधमुहुः॥ रेशारवारंसममेवछिन्नन
मकः॥ मुखेव्यंऽतोहिविरामेचेदंत्रांततनस्य॥ रूपान्वितः॥ सविज्ञेयोरुद्धमनुःर्विमुखोभोगमोक्षयोः॥
शिनतलकमलावह्निस्थायोनिमुम्विधिः॥ तथ्यन्तोपदुःख्यातोयन्मंत्रांतोनदृश्यते॥ स्मरबीजंहिवद
नेभूतिर्मध्येमुशंकितं॥ पराङ्मुखोहिविख्यातःशिरसुयतःकिलं॥ मुखेमध्यतोवसानेचदृश्येमायत्रनो
स्तिवे॥ बधिरोविमनुख्यातोयोमवेन्मूर्त्तवर्णकः॥ हव्यवाहनकंठाभ्यंदृश्यमावव्यतिरेकपुकः॥ अदृष्टिहीनो
हिविख्यातोदुःखशोकादिकन्मनुः॥ मुखेपचांतरविरामेच्चवोक्तोविंदुविसर्गको॥ श्रोमेदुसंस्थितामुक्ति
चंद्रपामान्वितातथा॥ चांदेशीशिवेहिविंदुयुतःसोपवकलभूतिबीजकं॥ नमामीशस्यचांतानांविरामो
यत्रदृश्यते॥ कीलितःसचिविख्यातोसिद्धिप्रदःस्मृतः॥ अंतश्चकेवलंयुग्ममनोसिरसियस्थवे॥ वाम

२८

पार्श्वः सव्यपादे भवेद्घस्मिश्रा लूव्या योयपनामितैवषत्रूसिद्धिरो धनः॥ जठिलेस्य रव्यवर्णो हि मवाबालो
हि पन्मनाः॥ मूर्द्धस्तिसमघासोदग्धः संकीर्तितो बुधैः॥ समवर्गो हि वर्णश्च श्रुतिवर्गो द्विवर्णकः॥ युग्म
न्यां वह्निर्निर्वर्णे ध्वरे से हि वसुभिस्तथा॥ ह्रूं पत्रस्त रूपवकीर्तिता मंत्रस्तरभिः॥ ग्रासेत्रासः स्थितो
पस्य शिवो भवेत्सवा स्तथान्तरः॥ मत्रत्रिभिर्हि भीतेश्च विबुधैः कीर्तितो मनुः॥ प्रथमे ज्ञेताविपमे हि हस्पतेवंद
मदुर्दुरे॥ नलिनो हि मनुर्यस्यवै हि तो मंत्रको विदैः॥ सजेनहि मनुश्चाष्टुदस्रपारिणि विष्कांतयया॥ त्र्यंतो
हि यन्मनो एद्द्विवर्णो हरिति रत्नया॥ छिद्या सिरसिहरं च विधते सुसिरस्कृतः॥ चतुर्वर्गार्णि वर्णो हि संभु
तो द्विधा हृदि॥ मूंक्रैवे यन्मनो मध्ये शिखावीजं भवेद्घरा॥ नेदितोति च विख्यातः सिद्धिकामी सजातम
नुः॥ यन्मनुः शिवनेत्रार्णैः सविंदु शिवहीनकः॥ ससर्गेशान्तिहीनश्च सुषुप्तो सो हि कीर्तितः॥ पन्मनाः स्थि
तमंतश्च कूलं यंत्रः समूर्छितः॥ यस्याद्यधामं मंत्रं हतवीर्यमुदाहृतः॥ प्रथमेन स्तथा रपुशीर्षे वदन्तो॥

२८

नघासताः॥ स्नातव्या स्तोत्ररूपास्ते मंत्रा ये ते यथा स्थिताः॥ तथाविधाश्च बोद्धव्या मंत्रिभिः काम्यक
र्मसु॥ दोषानिमान्निविज्ञाय यो मंत्रं भजते जडः॥ सिद्धिर्न जायते तस्य कल्पकोटिशतैरपि॥ उक्तो दो
षप्रतीकारो ह्यंतरो गस्य एव च॥ तत्रादौ तत्प्रकारस्य कथ्यते ऽन्तरो ऽधुना॥ मंत्री सिद्धासनारू
ढः पार्ष्णिना वामकेन च॥ गुदमेढ्रयोः सम्यगंतरं हि निपीड्य च॥ तस्योपरि दक्षपादं गुल्फकाग्रव
पोः सुधीः॥ प्रसन्यो ऽन्यसंमर्दं कुर्यात्तथा ततः॥ पार्ष्णिना दक्षिणेनैव लिंगमूले निपीड्य च॥ स्थिरां
गास्समुपविश्य गुदमाकुंच्य मात्रवित्॥ अधो वायुं समुत्थाप्य संरुद्ध प्राणमारुतः॥ कुर्वन् संघट्टनं प्रा
णापानयोरेकमानसः॥ चित्स्वरूपं मूलसंस्थं कुंडल्याभिन्नकेचिदि॥ निजसाध्यमनु बुद्धोदोषं संवि
सेमंश्च विन्मू॥ तस्य मंत्राक्षराण्येकैकशो मध्ये नवसेन॥ मूलादिषट्कक्रमेण क्रमेण ब्रह्मरंध्रकं॥ प्राप
य्यतत्र स्थसोममंडलान्निर्गतेन च॥ पीयूषेण मनं नां च संसिक्तान्यक्षराणि च॥ पुनर्मध्येन मार्गेणाऽन्न

२८

चक्रादिक्रमेण च॥ मत्वा घोरं प्रापयेच्च ततस्तस्य मंत्रः सुधीः॥ ऋष्यादिन्यासपूर्वं च भावनं पातु यथोक्त
या॥ अष्टोत्तरसहस्रं च जपेन्मंत्रविचक्षणः॥ दृश्य मंत्रसंस्कारो मंत्राणां दोषनाशकः॥ जननं जीवनं ता
नुताडनं बोधनं तथा॥ अथाभिषेको विमलीकरणं च ततः परं॥ आप्यायनं तर्पणं च दीपनं गुप्तिसंस्का
रादसं संप्रोक्तास्तंत्रेऽस्मिन्मुनिपुंगवा॥ एतेषां सततं गोप्याः सर्वतंत्रेषु सुसंग्रहः॥ प्रतिलिख्य मातृका चक्रं हैमपात्रपरं शु
भं॥ सलिलं मंत्रप्रसंस्कारे लिखनं कुंकुमेन च॥ विष्णुमंत्रस्य संस्कारे लिखनं चंदनेन च॥ शैवसंस्कारके भस्म
नैव लिखनमीरितः॥ उक्तचक्रात्ततो मंत्रवर्णानां करणं पृथक्॥ जननं च समाख्यातं तत्रैव मुनिपुंगव॥ प्रण

३२

ऐंयुतान्विद्वान्जपेत्सहस्रकं॥ शतवारं प्रयत्नेन जीवनं तदुदाहृतं॥ संपूर्णं स्ववर्णकान् मंत्राभिमनोर्वै चंदनभस्म
सम्मत्स हृद्यायुनाच ताडनं तदुदाहृतं॥ हन्नवर्णान्हि समालिख्य ताडयेच्चंदनांबुना॥ सहस्रं तस्य हृद्ये वै शयन
प्रोक्तं वै ताडनं बुधैः॥ उक्ता हि मंत्रविभेदेन स्युरूद्ध्वा जपेण च॥ साध्यवर्णान्हि विलिख्यैव प्रसूनैः करवी

३२

28

रञ्जैः॥ तद्वर्णगणकैः हत्वाह्यद्भिर्नाज्ञापनं स्मृतं॥ साध्यमंत्रोक्तविधिना सम्यगश्वत्थपल्लवैः॥ तत्सख्य
यात्रिषिंचेद्धि अभिषेको ह्युदाहृतः॥ मनुं ध्यात्वा हि चित्तेन वाल्लरंडादि संध्यतः॥ मलत्रयं हि मनुना ज्यो
तिरूपेण मंत्रवित्॥ निर्दहेद्दीरितं सम्यक् निर्मलंकरणं परं॥ त्र्यंविकावरवह्नींदुनिर्या स्वरयुतः स्तथा
ज्योतिर्मनुर्हि विख्यातः कीर्तितो मंत्रवित्तमैः॥ हेम्ना हि कुशतोयेन पुष्पनीरेणवै जपं॥ कुर्वन्नासेचनं वा
प्याप्यनं वर्णी परिस्मृतं॥ अभमामनुना सम्यक् तर्पणं हि मनो तथा॥ तर्पणं चेरितं मंत्रं तंत्रजालविशा
रदैः॥ त्राम् त्वामारूकिन्नणविन्दो सादीपनमुच्यते॥ साध्यमानस्य च मनोरप्रकाशो हि गोपनं॥ उद
ह्नं हि मंत्रजैः क्रियारूपाः स्मृता इमे॥ तद्धारित हृदाः पङ्क्तिसंस्कारास्तुः प्रमंत्रिणां॥ तथ्यं चोक्तं गौतमीये॥ ज
ननं जीवनं पश्चात्ताडनं बोधनं तथा॥ अथाभिषेको विमलीकरणाप्यायने पुनः॥ तर्पणं दीपनं गुप्ति
र्दशैता मंत्रसंस्क्रिया॥ स्वर्णादिपात्रे सलिरव्यमातृकायंत्रमुत्तमं॥ काश्मीरं चंदनेनाय भस्मना वा

यसुव्रतं॥ काश्मीरं शक्तिसंस्कारे चंदनं वैष्णवे मतं॥ शैवे भस्म समाख्यातं मातृकायंत्रलेखने॥ शैवा-
दिमंत्रभेदेन प्रोक्तं द्रव्यत्रयं बुधैः॥ मंत्राणां मातृकामध्यादुद्धारो जननं स्मृतं॥ प्रणवांतरितान् कृत्वा
मंत्रवर्णान् जपेत्सुधीः॥ प्रत्येकं शतवर्णं तु जीवनं तदुदाहृतं॥ मंत्रवर्णान्समालिख्य ताडयेच्चंदनांभसा॥
प्रत्येकं वायुबीजेन सर्वं वै ताडनं स्मृतं॥ तारादिमंत्रभेदेन प्रोक्तं द्रव्यत्रयात्मकं॥ विलिख्य मंत्रवर्णांस्तु प्रसू-
नैः करवीरजैः॥ तन्मंत्रवर्णसंख्याकैर्हन्यादेतन्न बोधनं॥ तत्तन्मंत्रोक्तविधिना ह्यभिषेकः प्रकीर्तितः॥ अ-
श्वत्थपल्लवैः सिंचेन्मंत्री मंत्रार्णसंख्यया॥ संचिंत्य मनसा मंत्रं सुषुम्नामूलमध्यतः॥ ज्योतिर्मंत्रेण
विधिवद्दहेन्मंत्री मलत्रयं॥ तारव्योमाग्निमनुयुक् दंडी ज्योतिर्मनुर्मतः॥ स्वर्णेन कुशतोयेन पुष्पतोयेन
वा तथा॥ तेन मंत्रेण विधिवदाप्यायनविधिः स्मृतः॥ मंत्रेण वारिणा मंत्रे तर्पणं तर्पणं स्मृतं॥ मधुना श-
क्तिमंत्रं तु वैष्णवे चेदुमज्जलैः॥ शैवे घृतेन दुग्धेन तर्पणं सम्यगीरितं॥ अभिषेकादि॥ तारादिमंत्रभेदेन

३३

प्रोक्तं द्रव्यत्रयं शुभं॥ तारमा या रमायोगो मनोर्दीपनमुच्यते॥ जाप्यमानस्य मंत्रस्य गोपनं त्वप्रकाशनं॥ सं
स्कारा दश संप्रोक्ताः सर्वतंत्रेषु गोपिता॥ यानुक्त्वा संप्रदायेन मंत्री वांछितमाप्नुयात्॥ मासानां निर्णयं
वक्ष्ये योगपत्तया धुना॥ दीक्षा लग्नं तत प्रोक्तं मुख्यमासं स्विकता यदा॥ रुद्रशक्तिगमो हंतं मुख्यं रत्ने कल्पभदा॥
योनिपुरुक्तं तांडवलगवे शपाघ म्हस्मुदांकुवं॥ श्रृत्याघे ए भवेन्मासि परिवारनिवासिनी॥ जटिलेशगनात्र स्पर्श
नाघूर्णकेघुवं॥ शतवर्षपुण्यदात्री सा भवेत्साधकस्य च॥ अवरान्वित भीमाघ प्रजानाशकरी भवेत्॥ नाराय
णादिकमासि वृकांतेरत्नं रदा॥ सखक्रोधी समुख्यारौर्मा भारती सिद्धिदा भवेत्॥ सखमङ्वमुख्यारौर्मासि
पुत्रफलप्रदा॥ समुक्ति प्रजमुख्या रौमासि पीडारि भवेत्॥ स नारायणउत्पाघमासि धीवृद्धिदा भवेत्॥ सख
वज्रश्वरीमुख्यमासि सागखिल सिद्धिदा॥ धीमानंतपुदीक्षां च माह्यपुभत्नमनरा॥ उलिमासे च्यादिमाश्वश
स्रोगोपाल मंत्रके॥ उक्तं च श्रीकुलार्णवे॥ मंत्रारंभस्तु चैत्रस्या त्समस्तपुरुषार्थदः॥ वैशाखे रत्नलाभस्या ज्ज्ये

३४

ष्टेन मरणं भवेत् ॥ आषाढे वंधुनाशः स्यात् सर्वाणि श्रावणे ॥ प्रजानाशो भवेद्भाद्रे आश्विने रत्नसंचयः ॥ कार्त्ति
के मंत्रसिद्धिः स्यात् माघे मेधाविवर्द्धनं ॥ फाल्गुने सर्वकामाः स्युः मलमासं विवर्ज्जयेत् ॥ चैत्रे तु गोपालविषं
येनोत्तमुक्तत्वात् ॥ इतरत्र निषेधः ॥ मधुमासे भवेद्दीक्षा दुःखाय मरणाय चेति ॥ तत्र मासः सौरः ॥ सौरे मासि
शुभा दीक्षा न चान्द्रे न चान्द्रे च नारके ॥ इति पिंगलमतीये ॥ वाराणां निर्णयं वक्ष्ये दीक्षाकर्मणि वै शुभं ॥ दीक्षा
यां धनदा भानुरिंदुः परमशांतिकृत् ॥ आयुर्नाशकरो नो मा भवेत्सौदर्प्पदर्प्पदो बुधः ॥ सविता दीक्षा गुरुः सौमंगल्य
म शांति भवेत्किल ॥ आयुरंगारके हंति तत्र दीक्षां विवर्ज्जयेत् ॥ बुधे सौदर्प्यमोक्षम तिज्ञानं स्यात्तु वृहस्पतेः ॥
शुक्रे सौभाग्यमाप्नोति यशोहानिः शनैश्चरे ॥ तिथीनां निर्णयं वक्ष्ये दीक्षाख्ये शुभकर्मणि ॥ वह्न्याख्या यां ति
थौ दीक्षा द्रव्यनाशकरी भवेत् ॥ एतत्त्वदा प्रज्ञतिथौ कार्या रक्षायोत्तथा भवेत् ॥ गणेशाख्यतिथौ द्रव्यरनाश

३४

स्नाव

करी भवेत् ॥ गीः प्रदा हि भवेद्दीक्षा नाम्ना ॥ रव्यायां तिथौ किल ॥ तन्नाशदा सर्पतिथौ भवेद्दीक्षा परापि च ॥ मान्वाख्या
यां तिथौ दीक्षा भवेत्सौख्यप्रकारिणी ॥ शिवाख्यायां भवेद्धानिस्तु सदा सा तिथौ ध्रुवं ॥ अंकाख्यायां तिथौ वं ५ गो २
गृह्य सदा सा न भवेद् ध्रुवं ॥ अन्तकाख्यतिथौ सा हि न्रपसौभाग्यदा भवेत् ॥ विश्वाख्यायां तिथौ सा हि महाश्रतव
दा भवेत् ॥ सर्वार्थसाधिनी सा हि भवेद्रूप्याख्यसत्तिथौ ॥ दारिद्र्यदा न भवेत्सा हि कामाख्यायां भवेद्धि सा ॥ शि
वाख्यायां तिथौ सा हि नीचपातिप्रदा भवेत् ॥ सा विरामे हि मासस्य महाक्लेशप्रदा भवेत् ॥ पक्षावसाने मास
स्य कपुण्यवृद्धिप्रदा भवेत् ॥ ॥ तथा चोक्तं आगमकल्पद्रुमे ॥ प्रतिपदि कृता दीक्षा वित्तनाशकरी मता ॥ प्र
तिपत्ति द्वितीयायां तृतीयायां शुचिर्भवेत् ॥ चतुर्थ्यां वित्तनाशः स्यात्पंचम्यां बुद्धिवर्धनं ॥ षष्ठ्यां ज्ञानक्षयः सौख्यं
लभते सप्तमीदिने ॥ अष्टम्यां बुद्धिनाशः स्यान्नवम्यां वपुषः क्षयः ॥ दशम्यां राजसौभाग्यं एकादश्यां शुचिर्भवेत् ॥
द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात्त्रयोदश्यां दरिद्रिता ॥ तिर्यग्योनिश्चतुर्दश्यां हानिर्मासावसानके ॥ पक्षान्ते धर्मवृद्धि

३१

स्यात्साध्या च विवर्ज्जयेत्॥ संध्यागर्जितनिर्घोषभूकंपोल्कानिपातेन॥ एतानन्यांश्च दिवसान्श्रुत्सृज्य
न परिवर्ज्जयेत्॥ दीक्षायां प्रतिथिर्वक्ष्ये मदसन्मासे भेदतः॥ नागरव्यायां तिथौ भाद्रे शिवे उशसि ध्रुवं॥ मा
र्गेणितिथौ कार्त्तिके च मार्गशीर्षे तिथौ सिते॥ दुर्गातिथौ सिते पौषे तिथौ गणपते सिते॥ दुर्गातिथौ फाल्गुने
चैचैत्रे शिवतिथौ सिते॥ गौरीतिथौ सिते वैशाखे ज्येष्ठे दशमीतिथौ॥ आषाढे यम संज्ञायां व्याले व्या
यां तु द श्रावणे॥ तिथियोगाहि संप्रोक्ता दक्षिणैव तत्र॥ नक्षत्रादि विचारं च न कुर्याद्दासुदेसिकः॥ आ
सुमंत्रप्रदद्याच्च प्राप्त सिष्याय श्रीगुरुः॥ लभते तेन तु सः सिष्यस्तीर्थकोटिफलं ध्रुवं॥ दिवाकरेन्दुग्रहणे महाच
वादिने तथा॥ निर्दिष्टे पितुर्वृद्धौ दीक्षायां सिष्याय देशिकः॥ मारेण शमं च दीक्षायाः शस्तागाणपते स्तिथिः
शिवाभिधा तिथिः शस्ता सर्वस्मिन् मंत्रोपदेशके॥ सर्वकाले दीक्षा न दातव्या मार्तण्ड्य हरणे ध्रुवं॥ स्वर्गो कग्रहणे ऽका
यां निंदिते वै स्वर्गी ध्रुवं॥ अमासोमयुतायां या रविवारयुता रविः॥ सोमयुक्ता शिवा भानुः खरवाग्नौ ग्रहे हः

३१

सम्मा॥ अतोदद्यात्प्रयत्नेनदीक्षामास्वविचारतः॥ शिष्यायस्मिन्दिनेहृष्टः श्रीगुरुः करुणार्णवः॥ विदित्वा
सुदिनंतस्मिन्लग्ननक्षत्रयोगकैः॥ पट्क्षिणा तत्त्वकाशाच्च शिष्योभक्तिसमन्वितः॥ ॥कार्यामासोपदिवाक्के
सुराचार्योक्तिकायदा॥ मेषवृश्चिकसिंहेषुदोषाभावस्यविद्यते॥ विद्यास्वमित्रा[illegible]दिदुष्मणैनेवविद्यते॥ तथा
चाले निर्वधे॥ निषिद्धमासेतुतत्रविशेषोमुनिभेदतः॥ षष्ठीभाद्रपदेइशेतथाकृष्णाचतुर्दशी॥ कार्त्तिके
नवमीशुक्लामार्गशीर्षेत्वान्ततीयका॥ पौषेचनवमीशुक्लामाघशुक्लाचतुर्थिका॥ फाल्गुनेनवमीशुक्ला
चैत्रेकामचतुर्दशी॥ वैशाखेचाक्षपाचैवज्येष्ठेदशराहरातिथिः॥ आषाढेनवमीशुक्लाश्रावणेकृष्णपंच
मी॥ एतानिस्वपर्वाणितीर्थकोटिफलंलभेत्॥ अत्रदीक्षाप्रकर्तव्यानमासंचपरीक्ष्ययेत्॥ नवारंनचनक्षत्रं
नतिथ्यादिकेहृषणं॥ नयोगकरणंचैवशकरणंचभाषितं॥ तथायोगिनीतंत्रे॥ अयनेविषुवेचैव कवयहणे
चंद्रसूर्ययोः॥ रविसंक्रांतिदिवसेयुगाद्यायांसुरेश्वरि॥ मन्वंतरासुसर्वासुमहापञ्जादिनेतथा॥ तिथिपःशुभे

म॰

३१

॰ दुप्रोक्ता इत्यादिवचनात्॥ चतुर्दश्यामष्टमीति शक्तिविषयं॥ चतुर्थीति गणेशविषयं तन्त्रकल्पोक्तत्वात्॥
निंदितेष्वपि कालेषु दीक्षोक्ता ग्रहणेऽसु भा॥ सूर्य्यग्रहणकालस्य समानो नास्ति भूतले॥ विशेषतो महा
देवि दीक्षाग्रहणकर्म्मणि॥ तत्र यद्यत्कृतं सर्वमनंतमूलदं भवेत्॥ रविसंक्रमणे चैव सूर्य्यस्य ग्रहणे त
था॥ तत्र लग्नादिकं किंचिन्न विचार्य्यं कथंचन॥ रविसंक्रमणे चैव नान्यदन्वेषितं भवेत्॥ न वारतिथिमा
सादिशोधनं सूर्य्यपर्वणि॥ ॥ एवं चंद्रग्रहणेपि॥ ॥ उक्तमपि तथा मुंडमालातंत्रे॥ कालादिशोधनं ना
स्ति न चामित्रादिदूषणं॥ अत्र सद्गुरोर्दीक्षाभेदेन विधेयं तथा चोक्तं योगिनीतंत्रे न कुर्य्यात्तच्छान्ति कीं दी
क्षां च परस्ते विभावसो॥ न कुर्य्यात् ईक्षवीनां रूपादिचंद्रमसो ग्रहः॥ एतच्च गोपालमंत्रविधेतर विषयं॥ अ
मा सोमवारे च भौमवारे चतुर्दशि॥ सप्तमी रविवारे च सूर्य्यग्रहसमः स्मृतः॥ शिष्याणां दुर्गुरुणा स्वपया
दीयते यदा॥ तत्र लग्नादिकं किंचिन्न विचार्य्यं कथंचन॥ ॥ तथा सर्वे वारा ग्रहाः सर्वे नक्षत्राणि चरा

३१

॰

नकापिते॥ सूर्यपत्रमपलसदृद्भूनेत्राणि कलिताप्यि॥ उदाहृताहि निस्नेहा स्तंत्रमंत्रविसारदैः॥ कस्यापि म
मवेत्सोहि जपाहिः सर्वकर्मसु॥ यावत्सहस्रवर्णाढ्यो मालिकं कीर्तितः॥ प्रजेजनाहीनमवेत्सुभकर्म
सुसर्वथा॥ उक्तवर्णाधिकामंत्राः संसृताद्दंडकाः किल॥ पक्षसहस्रयुक्तायेमंत्राः सप्तहूतान्विताः॥
स्तोत्रासकानिगदिताः प्रजनमवंतिते॥ शुभकर्मसु सर्वत्र मनसापि च मंत्रिणां॥ उक्तदोषान् विज्ञा
पयेमंत्रान्प्रयंतिहि॥ तेषांमंत्रान्नसिद्ध्यंतिकल्पकोटिजपादपि॥ ॥ तथा चोक्तं विद्यासारे शारदातिल
केच॥ वक्ष्याम्यथैषां दोषांश्च॥ मनोयेस्यादिदिमध्यांतेष्वा निलंबीजमुच्यते॥ संयुक्तं वा वियुक्तं
वा स्वराक्रांतंत्रिधापुनः॥ चतुर्धापंचधावाथ समंत्रश्छिन्नसंज्ञकः॥ आदिमध्यावसानेषु भ्रूबीज
द्वंद्वलांछितः॥ रुद्धमंत्रः सविज्ञेयो भुक्तिमुक्तिविवर्जितः॥ मायात्रितत्वश्रीबीजरावहीनस्तुयो मनुः॥
शक्तिहीनस्तु कथितो यस्यमध्ये न विद्यते॥ कामबीजंमुखेमायाशिरस्यंकुशमेव च॥ असौपराङ्मुखः

33

३९

प्रोक्तो हकारो बिंदुसंयुतः ॥ आद्यंतमध्येष्वेंदुर्वा सं[illegible]विरोस्मृतः ॥ पंचवर्णो मनुर्यस्या द्रेफः केंडुवि
वर्जितः ॥ नेत्रहीनः सविज्ञेयो दुःखशोकामयप्रदः ॥ आदिमध्यावसानेषु हंसः प्रासादवाग्भवे ॥ हकारो वि
दुमान् जीवो रावे वापि लुः कलं ॥ मायानमामि वपूर्दं नास्ति यस्मिन् स कीलितः ॥ एकं मध्ये द्वयं मूर्ध्नि यस्मि
न्न स्त्रपुरंदरो ॥ न विद्यते स मंत्रः स्यात् स्तंभितः सिद्धिरोधनः ॥ वह्निवायोः समायुक्तो यस्य मंत्रस्य मूर्द्धनि ॥ स
प्तधा दृश्यते तत्तु दग्धमन्यत मंत्रवित् ॥ अस्त्र द्वाभ्यां षड्भिरष्टाभिर्दृश्यतेऽक्षरैः ॥ त्रस्तः सोऽभिहितो यस्य मुखे
न प्रणवस्थितः ॥ शिवो वा शक्तिरथवा भीताख्यः स प्रकीर्तितः ॥ आदिमध्यावसानेषु भवेन्मोर्णचतुष्टयं
यस्य मंत्रः समलितो मंत्रवित्तै विवर्ज्जयेदिति ॥ यस्य मध्ये दकारो वा क्रोधो वा मूर्द्धनि द्विधा ॥ अस्त्रं तिष्ठ
ति मंत्रस्य स तिरस्कृत ईरितः ॥ भो द्वयं हृदये शीर्षे वषट्कारः च मध्यतः ॥ यस्यासौ भेदितो मंत्रस्त्याज्यः सिद्धि
षु सूरिभिः ॥ त्रिवर्णो हंसहीनो यः सुषुप्तः स उदाहृतः ॥ तद्वद्दत्रिस्थितं मध्ये यस्य मंत्रः समूर्च्छितः ॥ विर

३९

मस्यान्तगं पस्यहृत्तवीर्यः स कथ्यते ॥ ओदोमध्येतयामर्श्चिवह्नरस्त्रयुतो मनुः ॥ ज्ञातव्यो हीन इत्येषो
पः स्याद्दशाक्षरः ॥ एकोविंसद्वर्णो वायोमत्र स्तारसंयुतः ॥ हल्लेखांकुशबीजाढ्यस्तंप्रचक्षते प्रदीप्तने ॥ २
सप्तवर्णो मन्तुर्बालः कुमारोष्टाक्षरः स्मृतः ॥ षोडशार्णो युवाप्रोढश्चत्वारिंशल्लिपिमनुः ॥ त्रिंशदर्णो
श्चतुःषष्टिवर्णो मंत्रः शताक्षरः ॥ चतुःशताक्षरश्चापि वृद्ध इत्यभिधीयते ॥ नवाक्षरो ध्रुवयुतो मन्तु
र्निस्त्रिंशईरितः ॥ पस्यावसाने हृदयं शिरोमंत्रश्च मध्यतः ॥ शिखावर्मेच संस्यातां वौषट्फट्कार एव
शिवशक्त्यर्णो हीनोपः शनिर्बीज इतीरितः ॥ एकपुस्याने फुफ्कारः षोढास्मिन्प्रदृश्यते ॥ समंत्रः सि
द्धिहीनः स्यान्नदः पंचाक्षरो मनुः ॥ कूरएकाक्षरो मंत्रः स एवोक्तो निरंशकः ॥ छिन्नवर्णः सहहीनस्या
च्चतुर्वर्णास्तु केकरः ॥ षडक्षरो बीजहीनस्त्वर्धसप्ताक्षरो मनुः ॥ सार्धद्वादशवर्णो वा धूमितः मन्तुर्नि
तः ॥ सार्धबीजत्रयस्तद्वदष्टाविंसति वर्णकः ॥ विंशार्णस्त्रिंशदर्णोपि स्यादालिंगितस्तु सः ॥ द्वावि

३१

शसक्षरो मंत्रो मोहितः परिकीर्त्तितः ॥ चतुर्विंसतिवर्णाश्च सप्तविंशतिवर्णकः ॥ क्षुधार्त्तः सविज्ञेयश्च
तुर्विंशतिवर्णकः ॥ एकादशाक्षरो वापि पंचविंसतिवर्णकः ॥ त्रयोविंशतिवर्णो वा मंत्रः सत्त्वउ
त्तः ॥ षट्त्रिंशत्क्षरो मंत्रः षड्विंशद्वर्णकस्तथा ॥ त्रिंशद्को वर्णो वाप्यंगहीनो निगद्यते ॥ अष्टाविंस
त्यक्षरोपः एकत्रिंशदथापि वा ॥ अतिक्रूरः समाख्यातो निंदितः सर्वकर्मसु ॥ चत्वारिंशतमारभ्य त्रिषष्ट्यावद
क्षरं ॥ तावत्संख्या निगदिता मंत्राः सव्रीडसंज्ञकाः ॥ पंचषष्ट्यक्षरा ये सु मंत्रास्ते शांतिमानसाः ॥ एको
नसप्तपर्य्यंतं पंचषष्ट्याक्षरादितः ॥ ये मंत्रास्ते निगदिताः स्थानभ्रष्टा स्वयंबुधैः ॥ त्रयोदशाक्षरा ये सु मंत्रा
पंचदशाक्षराः ॥ विकलास्ते निगद्यंते ॥ शतं सार्द्धं शतं तु वा ॥ शतद्वयं द्विनवति एकहीनाथवापि वा ॥
शतत्रयं वा पत्संख्यानि हासे समीरिता ॥ चतुःशतान्यथारभ्य यावद्वर्णसहस्रकं ॥ अतिवृद्धः प्रयोगे
षुपरिज्ञाज्ञः सदा बुधैः ॥ सहस्रार्णाधिका मंत्रा दंडकाः पीडिता कृपा ॥ द्विसहस्राक्षरा मंत्राः खंडशः स

३१

शाय:॥ यस्मिन्नहनि संक्रुद्धो गुरुः सर्वशुभावहाः॥ ॥यामिनीतंत्रेऽपि॥ ॥अहोरात्रमहातीर्थे। नास्ति का
लस्य निर्णयः॥ तथा वाराहीतंत्रेऽपि॥ ॥शुक्रो लोपादिवाव्ह्रेणुवादि यो भवेद्यदि॥ मेषवृश्चिककर्मि
णेषु तदा दोषो न विद्यते॥ नक्षत्रनिर्णयं वक्ष्ये साधकानां हिताय वै॥ हस्तो वा घर्द्धिवसं रव्याके तथा कृतं
वैराघके॥ सुखं बंधुविनाशश्च मरणं वर्द्धनं॥ फलमेकं कोदाश्च यथा संख्यं शुभाशुभं॥ शतभस्यार्द्ध
गडत्याघ भोगाघेकं वेलक्षके॥ मरणं सुखलाभश्च वित्तप्राप्तिस्तथैव च॥ विपक्षनाशनं सुदुष्टना
शनं हि शुभाशुभं॥ सौंदर्यं कीर्तिर्स्टद्धिश्च ज्ञानायुःश्च मतः फलं॥ सुखलाभो लभनं दायहृदयं क्रुद्धेयस्तु
त्तमं॥ ज्ञानप्राप्तिर्यशःप्राप्तिः सौख्याप्तिः फलं विदुः॥ क्रोधी शर्वाङ्गमुख्यर्क्ष द्वेषः शांतिर्गिरक्षतं
कांतिमूर्खा ताडवा धवनमुख्यके॥ धनावाप्तिर्ज्ञानलाभो रिपुनाशः सुखस्य च॥ स्तनमुख्यर्क्षके
पुत्रनाशः स्यात्फलमुत्तमं॥ विरण्यादिकं नक्षत्रयुगलेपु ष्यमुख्यके॥ दारिद्र्यं ज्ञानलाभश्च स

लाभिस्यं विदुर्बुधाः ॥ नक्षत्रेजटिलाघ्येचयशोलाभः फलंविदुः ॥ ईशान्रूपमेनोक्तृत्तिकाद्रीस्तेकोकिल
आयाद्यन्यत्रविज्ञेयंमंत्रतंत्रविसारदैः ॥ ॥ उक्तंचकुलार्णवे ॥ अश्विन्यांसुखमाप्नोतिभरण्यांमरणं
भवेत् ॥ कृत्तिकायांभवेदुःखीरोहिण्यांवाक्पतिर्भवेत् ॥ मृगशीर्षेसुखावाप्तिराद्र्यायांबंधुनाशनं ॥ पुन
र्वसौधनाढ्यःस्यात्पुष्येशत्रुविनाशनं ॥ अश्लेषायांभवेन्मृत्युर्मघायांदुःखमोचनं ॥ सौंदर्यंसर्वफ
ल्गुन्यांप्राप्नोतिचनशंसयः ॥ ज्ञानंचोत्तरफल्गुन्यांहस्तायांधनीभवेत् ॥ चित्रायांज्ञानसिद्धिःस्यात्स्वा
त्यांशत्रुविनाशनं ॥ विशाखायांसुखंस्याच्चानुराधायांबंधुवर्द्धनं ॥ ज्येष्ठायांसुतहानिःस्यान्मूलायांकी
र्तिवर्द्धनं ॥ पूर्वाषाढात्तराषाढेभवेन्नाकोर्तिदायिके ॥ श्रवणायांभवेदुःखीधनिष्ठायांदरिद्रता ॥ बुद्धिः
शतभिषायांस्यात्पूर्वभाद्रसुखीभवेत् ॥ सौख्यंचोत्तरभाद्रेवरेवत्यांकीर्तिवर्द्धनं ॥ कृत्तिकाद्र्यानिषि
० ध्यः ॥ ॥ आद्र्यायांकृत्तिकायांचमंत्रारंभःप्रशस्यते ॥ यदीसस्यलेशानावामंत्रोरंभायथाक्रमं ॥ प्रयोग ०

निर्णयं वक्ष्ये मंत्रसिद्धिविधायिकं ॥ तदुक्तं विश्वसारे ॥ शुभः शुक्रश्च आयुष्मान् अब्धयोगास्ततः परं ॥ ह
र्षणश्च ततो योगाः सर्वतंत्रे सुभावहाः ॥ अमरेशाख्यतालुक्ष मुख्याणि मुख्ययोगकः ॥ अतिथ्याद्विपतो यत्रा
रव्यतः शून्यां घर्णे स्तौपकः ॥ रवामतनामीनेशा घर्णो या ॥ धनुष्यकः ॥ कंठोरव्याद्विपो ... पंचमः प
रिकीर्तितः ॥ करणानि निरूप्यंते मंत्रसिद्धिप्रदानि वै ॥ तदुक्तं श्रीकुलार्णवे ॥ ववबालवकौलवतैतिलि
स्तदनंतरं ॥ करणानि शुभान्येव सर्वतंत्रे शुभानि तु ॥ लग्ननिर्णयं वक्ष्ये मंत्रसिद्धिविधायकं ॥ वृषसिं
हे च कन्यायां धनुर्मीनाख्यलग्नके ॥ वंद्यतारानुकूले च कुर्याद्दीक्षाप्रवर्त्तनं ॥ स्थिरलग्ने विष्णुमंत्रसि
वेमंत्रे च वरं सुभं ॥ द्विस्वभावेन तं लग्नं शक्तिमंत्रप्रशस्यते इति ॥ ॥ मालानां निर्णयं वक्ष्ये मंत्रिणां च हि
ताय वै ॥ तत्रादौ करमालायां निर्णयं प्रवदामि वै ॥ कनिष्ठासमीपानुलोमं मुख्ये देशे समारभ्य मंत्री त
दादिक्रमेण ॥ अमध्ये । रिंजो दोघकां गुल्प मध्यं जपे मंत्रं विमांत्रिकः कृतमान ॥ ॥ तत्समीपानुलोम

स्पं २

लमारभ्य मंत्रीत दाक्षिक्रमात्तर्ज्जनीमध्यकं॥ ह्राधिकेंदुहस्याख्याधारं जपेप्रावधिंसस्य मे अस्य सामा
न्यतः॥ तस्स मिपातुलीपर्वत्रयं यादितौ किल॥ पर्वत्रयं मध्यमायाज्जपेत्तर्ज्जनीमूलपर्वाके वै सुधीः
अनामाविमूलं हि संन्यक्रमेण स्वचारभ्य तन्मूलपर्यन्तकं च॥ जपेद्धेह पर्वस्त्वधो स्येहि शान्तस्य मंत्र
स्य चायं विधिर्विभवेत्॥ ॥पर्वद्वयं चावशिष्टं ज्ञानी याह्वि बुधः किल॥ ॥तदुक्तं सनत्कुमारसंहितायां॥
अनामामूलमारभ्य कनिष्ठादितः एव च॥ तर्ज्जनीमूलपर्यन्तं दशपर्वसु संजपेत्॥ अनामामूलमारभ्य
कनिष्ठादितः एव च॥ तर्ज्जनीमध्यपर्यन्तं मष्टपर्वसु संजपेत्॥ अन्यापायास्त्रयं पर्वकनिष्ठादित्रिपर्वका
मध्यमायाश्च त्रितयं तर्ज्जनीमूलपर्वणि॥ तर्ज्जन्यग्रेन यो मध्ये यो जपेत्स तु पापकृत्॥ ॥तथाक्रो
क्रमेपि॥ अनामामूलमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण च॥ मध्यमामूलपर्यन्तं जपेत्सप्तसु पर्वसु॥ ॥
हंसपारमेश्वरेपि॥ पर्वद्वयमनामायाः परिवर्तेन वै क्रमात्॥ पर्वत्रयं मनामायास्तर्ज्जन्येकं समाहरेत्॥

पर्वद्वयं तर्ज्जन्या मेरुं तद्विद्धि पार्वती ॥ शक्तिमाला समाख्याता सर्वतंत्रेषु गोपिता ॥ ॥तथा मुंडमाला
तंत्रे पि यामलेपि ॥ अनामामूलमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण च ॥ मध्यमामूलपर्यंतं दशपर्वसु संजपेत् ॥
तत्र मुंडमालातंत्रे च मध्यमाया अनामाया मूलाग्रं च द्वयं द्वयं ॥ कनिष्ठायाश्च तर्ज्जन्यायास्त्रयं त्रयं पर्वम
हेश्वरी ॥ अनामायां मध्यमायां मेरुं द्वितयं शुभे ॥ यामले च प्रादक्षिण्यक्रमाद्विजपेत्त्रिपुरसुंदरी ॥ मुं
डमाला ॥ तंत्रे च अनामिकाद्वयं पर्वकनिष्ठादिक्रमेण तु ॥ तर्ज्जनीमूलपर्य्यंतं कारमाला प्रकीर्तिता ॥ अं
गुल्या नृ विजुंजीत किंचिदाकुंचितं तले ॥ अंगुलीनां वियोगेन छिद्रेषु स्रवते जपः ॥ ॥तथान्यत्रापि ॥
अंगुल्यग्रेषु यज्जप्तं यत्कृतं मेरुलंघने ॥ पर्वसंधिषु यज्जप्तं तत्सर्वं निष्फलं भवेत् ॥ गणना विधिमुल्लं
घ्य यो जपेत्तज्जपं यतः ॥ गृह्णंति राक्षसास्तेन गणयेत्सर्वथा बुधः ॥ जपसंख्या तु कर्त्तव्या नासंख्यातं
जपेत्सुधीः ॥ नासंख्याकारकस्यास्य सर्वं भवति निष्फलं ॥ हृदयं हमारोव्य तिर्य्यक्कृत्वा करांगुलीः ॥ त्रं

३९

२५

२७

आ क्षाघवमसाहस्रोदक्षिणेनसदान्येन॥ मेरुंविनामेरुलंमालाभवतिनिष्फलं॥ ॥तदुक्तंमुंडमालायां
मेरुहीनाचायामालामेरुलंघ्यविधाभवेत्॥ अस्तुद्युतिप्रकाशाचसामालानिनिष्फलाभवेत्॥ कथ्य
तेवर्णमालात्नुमंत्रिणांचहितायवै॥ क्रमव्युत्क्रमाधारणेकेनिर्मसख्यमेरुसंयोजितेश्चद्वडैःपरैः॥
हवर्णव्यवमंत्रविधोज्ञपेद्धिविविच्याधुनादर्श्यतेभक्तिकेयं॥ काअमरूपादिदक्षंवांतवर्णेनक्रमा
दिदुचडान्तजपुक्रमाद्दमनु॥ संजयेत्कसवत्रयमुख्याहवर्गास्यवर्णेनसविद्दवदनेवेसुधीः॥ ज
पैवमेकेहिवाद्यांतराचीयाविधिःकीर्तितोमांत्रिकैःकोविदैः॥ ॥तदुक्तंसनत्कुमारीये॥ क्रमोत्क्र
मगतेर्मालामात्रकार्णैःक्षमेरुकैः॥ सविंदुकैःसाष्टवर्गैरितिजपेनकर्म्मणि॥ आदिकुचुडुतुपुपु
शूवेष्टौवर्गाःप्रकीर्तिताः॥ तथानारदीयेपिसविंदुवर्णमुच्चार्य्यपश्चान्मंत्रजपेद्बुधः॥ अकारा
दिक्षकारांतविंदुयुक्तविभाव्यचावर्णमालासमाख्यानाअनुलोमविलोमिका॥ प्रवक्ष्येमणि

३९

मालानां निर्णयं मनुस्मि कुर्ये ॥ पद्मावीजादि रुद्राक्ष शंखपद्माक्षमालिका ॥ पुत्रजीवस्य वत्तथा मौक्तिकी
स्फाटिकी तथा रत्नमाला च सौवर्णमालिका तथा ॥ कुसग्रंथीनां हि मालाद्राष्टहस्यस्पाक्षमालिका
इयं मालातीवशुभदा सर्वकिल्विषहारिणी ॥ [illegible] गणनायां गुलोभिश्च पर्वभिर्हि गुणं भवेत् ॥ अव
तारगुणं पुत्रजीवेष्वपि सत्तशंखैः शतं किल ॥ सहस्रगुणमप्यत्र प्रवालमणिभिर्भवेत् किल ॥ रत्नैश्चद
शसाहस्रं स्फाटिकेष्वयुतं देवनहि ॥ मौक्तिके दशमासस्यान्न दिनं तं पद्माक्षे दशलक्षं ॥ सुवर्णैः कोटिगु
णिकं नेया कोटिशतं किल ॥ कुशग्रंथ्या च रुद्राक्षैश्च अनन्तं गुणितं भवेत् ॥ उमाश्च मा[illegible]लिकाः
सर्वा मुक्ति संप्राज दानलाः ॥ सगायत्तन भेदेन मासनिर्णयमप्यथा ॥ विष्णुमंत्रजपे शस्ता पद्माक्षः
सत्र मालिका ॥ रुद्राक्षः स्फटिकैर्द्राक्षमणीनां मालिका मनो ॥ देव्याः प्रसन्ना च भवेत्यात स्फाटिका
मालिका ॥ अरुणास्फाटिका मालालक्ष्मीगणपयोर्मनो ॥ रुद्राक्षमालामंत्रे च शैवे लस्तसमनो हि वा ।

म॰

४॰

अतरापुत्रजीवंतु सुवर्णादिजमालिका॥ अनिर्मिता च पद्माक्षाद्भिभिः सस्ताः मनौ किल्लै भैरवी प्रिये॥ रक्तचंदन
जा माला शस्ता त्रिपुरा नेपे॥ निर्मिता गजदंतेन सस्ता गणपते मनौ॥ महाशंखादिजा माला असस्ता ता
रणी मनौ॥ तदुक्तं कालिकापुराणे रुद्राक्षे वा यदि जपं दिद्राक्षे स्फुटिके स्तथा॥ नान्यस्यैव प्रयोक्तव्यं
पुत्रजीवादिकं वचन॥ यदन्यत्तु प्रयुंज्येत मालायां जपकर्मणि॥ तस्यैकां पंच मक्षं वनद्दाति शिवं करी
तदुक्तं वाराही तंत्रे॥ सुवर्णमणि निर्मालां स्फुटिकां संखनिर्मिता॥ प्रवाले रेखा कुर्यात् सुत्रजीवं विवर्ज
येत्॥ पद्माक्षं चैव रुद्राक्षभिद्राक्षं चैव वर्ज्जयेत्॥ तदुक्तं तंत्रराजे प्रिये॥ रक्तचंदन मालातु भोगमोक्ष प्र
दा भवेत्॥ अन्यत्रापि तथा वेस्म वा तुलसीमाला गजदंते गिरोश्वरे॥ मुंडमालायाम पिश्मसानरस्ले
रैर्झया माला धूमावती विधौ॥ नरांगुल्यास्थि निर्मालो ग्रंथिना सर्वकामदा॥ नाड्यासंग्रंथनं कार्य
रक्तेणवा ससा प्रिये॥ सदा गोप्या प्रयत्नेण जनन्या जारवत्प्रिये॥ तथान्यत्र महाशंखमपी मालानो॰

४॰

त्सारस्वते प्रिये ॥ महासंखं तु रेते त्रांगे सेन्दललाटास्थिरवं ऽनरचिता जपमालिका ॥ महासंखम
णिमालातारे देव्या जपप्रिये ॥ कर्णनेत्रांतरस्यास्थि महासंखः प्रकीर्त्तितः ॥ मणीनां निर्णयं स्यापि निर्ण
यं प्रब्रुवेऽधुना ॥ अभिन्नरूपाणि मिथ्योन सूक्ष्म स्थूलकाच ॥ जपुराणामिदुष्टानि शतार्द्धलिपि
भिमालायां तो मिलिखितेरखिले ॥ आत्मादृष्टिनिनेरां तानु अक्षमालासमीरिता ॥ कल्पयेनिर्ज्जरेख
नेमसूत्रेण मंत्री जपेत्ततः ॥ नदुर्ल्लभो गोनमीये ॥ पंचाशल्लिपिभिर्माला विहिता सर्वकर्मसु ॥ चामुंडातंत्रे
नित्यं जपं केस्कुर्यान्न्यूनकाम्यमवाधनांततः ॥ काम्यमपि करे कुर्यान्मालाभावे वरे सुंदरी ॥ मणिसंख्यां प्र
प्रवक्ष्यहं कामनाभेदतोऽधुना ॥ सतसंख्यो नुरीवांतु शेमणिभिर्मुक्तपेजपेत् ॥ मिथ्यायुक्तप्रमणिभि
र्धनलाभाय वैजपेत् ॥ साहस्रसुगमणिभिर्ज्जपेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ वाणयुक्तसमणिभिश्चाभि
चाराय वैजपेत् ॥ शतसंख्यार्द्धमणिभिर्ज्जपेत्कामप्रसिद्धये ॥ वेस्वादशशतसंख्याके मणिभिः स

नकीटाद्यैर्न्दू
तनानि चर

वं सिद्धये ॥ तदुक्तं गौतमीये ॥ समासेनास्य तत्रस्य विधानमिह कथ्यते ॥ पंचविंशतिभिर्मोक्षं त्रिंश
द्भिर्धनसिद्धये ॥ सर्वार्थाः सप्तविंशा च वश्यमभिचारके ॥ पंचाशद्भिः काम्यसेवेद्भिः स्यात्तथा चतुरुत्त
रे ॥ अष्टोत्तरशतैः सर्वाः सिद्धिरुक्ता मणिभिर्मितिः ॥ अथासनं प्रवक्ष्यामि सभेदं साधकार्यवे ॥ हंस
माहेश्वरो केवले कोमले कौसद्दारवं कृतसाधनं ॥ एतेषामासनेश्चा ह्वं चर्मासने सुरेश्वरि ॥ लोम्नि वे
वसदासीनस्तदा सर्वं विनश्यति ॥ लोमस्य स्पर्शमात्रेण सिद्धिहानिः प्रजायते ॥ काम्यार्थे केवलं
चैव श्रेष्ठं वै कौरमकं केवलं ॥ ब्रह्मांजिनेर्वा न सिद्धिर्मोक्षश्रीर्व्याघ्रचर्मणि ॥ कुशासने मंत्रसिद्धिर्ना
त्र कार्या विचारणात् ॥ धरण्यां दुःखसंभूतिर्दौर्भाग्यं दारुजासने ॥ वंशासने दरिद्रः स्यात् पाषाणे व्या
धिपीडनात् ॥ तृणासने यशोहानिः पल्लवे चित्तविभ्रमः ॥ जपध्यानतपोहानिः वस्त्रासनं करोति
हि ॥ ॥ विशेषोऽत्र योगिनीहृदये ॥ नांदीक्षो विशेषोऽत्र कृष्णाचर्मासने गृही ॥ विशेषतो वनस्यश्च ॰

ब्रह्मचारीच भिक्षुकः ॥ नैवोलासने केवलं तु निषिद्धं भवति ध्रुवं ॥ ॥ तदुक्तं गौतमीये ॥ तथा स्वहस
नैमंत्री चैलाजिनकुशोत्तरे ॥ संस्कारमधुना वक्ष्ये मालानां साधकाय वै ॥ मालिका प्रनवं सूत्रं श्रुतिपुरुषा
र्थं परं ॥ विप्रवर्ष्णं सूतानि श्वेतानि मितत्परं शुभं ॥ अतिसितं तथा स्यामं स्वरूपं पट्टसूत्रकं ॥ पीतवर्णं
चापितथारक्तं निखिलकामदं ॥ शान्तिवश्याभिचाराय ववापुकर्मजपेषु च ॥ ऐक्यव्योर्थं जपे चैवं समं
स्तं च भवेद्धितं ॥ गुणं गुणितास्य यथयेच्छित्वा सा सूत्रतः ॥ सकृत्तस्... लिपीनां च वर्णानां मात्रिकाद्युक्तः
सत्यं विकेहि चादाय मणिबन्धेन तन्तुना ॥ अथ यथेच्छितस्य शास्त्रेण ब्रह्मग्रन्थिं विधाय च ॥ ग्रन्थि पुच्छे हि मे
रुस्व संस्कुर्वीत हि मालिकां ॥ निर्णयं नियमस्याथ मुखपुच्छ द्वयोर्भुवि ॥ स्वच्छं दमो हे स्वरे ॥ रुद्राक्षस्या
न प्रोक्तं मुखं पुच्छं च निम्नगं ॥ कमलाक्षस्य सूक्ष्मांशं समविन्दु छितीयं मखं ॥ सविन्दुकस्य स्थूलाग्रं पुच्छ
सूक्ष्मलमिति स्थितं ॥ एवं ज्ञात्वा मुखं पुच्छं रुद्राक्षाम्भोरुहाक्षयोः ॥ नैसाजातीयमेकाक्षमेरुत्वेनात्र

म:

४२
३८
४०

तोन्नसेत्॥ एकैकं मणिमादाय ग्रंथिं प्रकल्पयेत्॥ एकैकं मातृकावर्णान् ग्रंथनोदनु संजपेत्॥ त्रिव
र्णग्रंथिनैकेन तयार्द्धेन विधीयते॥ मार्द्धपावर्तनेन ग्रंथिं कुर्याद्यथा दृढं॥ ॥तथा गौतमीये॥ मुखे
मुखं तु संयोज्य पुच्छं पुच्छे तु योजयेत्॥ ग्रंथयेन्मूलमंत्रेण मंत्री धीमान् विचक्षणः॥ ॥तदुक्तं एक
वीराकल्पे॥ मातृकामंत्रितो ग्रंथिर्विद्यमानाय कारयेत्॥ सुवर्णादिगुणेनापि ग्रंथयेत्साधको
त्तमः॥ ब्रह्मग्रंथिं ततो दद्यान्नागपाशमथापि वा॥ कवचेनावेष्टयित्वा मालां ध्यानपरायणः॥ सर्व
शोभं ततो मेरुं सूत्रद्वयसमन्वितं॥ ग्रंथयेत्तारयोगेन वश्यापास्साधकोत्तमः॥ एवं निष्पाद्य देवेशि
प्रतिष्ठां च समाचरेत्॥ गोपुच्छसदृशी माल्ला यद्वा सर्पाकृतिः शुभा। एवं निर्माय मालां वै शोधये
त्तु निसत्तमः॥ अश्वत्थपत्रनवकैः पद्माकारं तु कल्पयेत्॥ तदंतः स्थापयेन्मालां मातृकामूल
मुच्चरन्॥ क्षालयेत्पंचगव्येन तु सद्योजातेन मज्जलैः॥ सद्योजातमंत्रस्तु॥ ॐ सद्योजातं प्रप॰

४२
३८

घापमि सद्योजाताय वै नमो नमः ॥ भवे भवे नातिभवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥ चंदनागरुपुष्पा
द्यैर्वामदेवेन धर्षयेत् ॥ ॥ वामदेवमंत्रः ॥ ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्रा
य नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो
मनोन्मनाय नमः ॥ धूपयेत्ताम घोरेण स्तूयते घोरमंत्रकः ॥ ॐ अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघो
रतरेभ्यः ॥ शर्वेभ्यः शर्व सर्वेभ्यो नमस्तेऽस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ दीपयेत्तत्पुरुषेण तन्मंत्रो ह्युच्यते धु
ना ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ मंत्रेणैव पंचमेनैव प्रय
कंतु रातं शतं ॥ मेरूच मंत्रेणै चैवमनुनाव शतैष्टा तां ॥ ॥ पंचमंत्रस्तु ॥ ईशानः सर्वविद्यानामीश्व
रः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मेऽस्तु सदाशिवोम् ॥ प्रत्येकं मंत्रेण मं
त्री पंचमेन संहरेत्सति द्वि ॥ समुद्राय मालामधिष्ठस्य ॥ ॥ गोनमीये ॥ पंचमेनैव सूक्तेन शांता

म
४३
२८

मि

न्यूनेन मंत्रयेत ॥ तत्रावाह्य पूजे देवं यथा विभव विस्तरैः ॥ माला प्रतिष्ठा ॰ य मंत्री देवतां परिकल्प
येत् ॥ ॥ तथा सनत्कुमार संहितायां ॥ संस्कृते येव बुधो मालां तत्प्राणांस्तत्र स्थापयेत् ॥ मूलमंत्रे
ण तां मालां प्रजपेद्द्विजसत्तमः ॥ ॥ मंत्रैर्विषये वाराही तंत्रे ॥ ॐ माले माले महामाले सर्वतत्त्वस्व
रूपिणि ॥ चतुर्वर्गस्त्वयि न्यस्तस्तस्मान्मे सिद्धिदा भव ॥ अनेन मायाबीजादिके हत्वा रक्तपुष्पैः प्र
समर्चयेत् ॥ ॥ उक्तिशक्तिविधूयं ॥ ब्रह्मैव चारणं हि क्तिणीं ततो क्षादिमालिकां ॥ डेतां हि विस्ववीजा
तां मंत्रेणानेन प्रजपेत् ॥ मंत्रं पल्लमनुनाक्रम व्युत्क्रमयोगतः ॥ नैव यव मातृकावर्णैर्मंत्रयेत्तामनुमं
वित् ॥ योगिनी तंत्रे सहोमकर्मेतनः कुर्याद्देवताभरवसिद्धये ॥ अघमंतरहत्वा संपातांज्यं विनिक्षिपे
त् ॥ होमकर्मण्यशक्तश्चेद्द्विगुणं जपमाचरेत् ॥ तान्यं मंत्रं जपेन्मंत्री कंपयेन्न विधूनयेत् ॥ कंपनात् सि
द्धिहानिः स्याद्धूननं बहुदुःखदं ॥ शब्दे जाते भवेद्रोगः करभ्रष्टे विनाशकृत् ॥ छिन्ने सूत्रे भवेन्मृत्यु ॰

४३

तस्माद्यत्नात्परो भवेत् ॥ त्वं माले सर्वदेवानां सर्वसिद्धिप्रदायता ॥ तेन सत्येन मे सिद्धिं देहि मातुर्नमो
स्तुते ॥ इत्युक्त्वा परिरभ्य जपादौ गोपयेद्यत्नतो गृहे ॥ अथांगुलीनां नियमः कथ्यते भीष्टभेदतः ॥ अं
मंत्रवित् उएजो दोधक त्यां तांगुष्ठयोगे नौ जपेदुच्चाटने मंत्री [illegible] । मंत्रसिद्धौ जपेद्योगादु घ्यपोः २
च्चाटोछे उच्चाटने छेदने च सांवधातेन वै सुधीः ॥ जाने तु वलहाने तु स्त्रे मंत्री विचक्षणः ॥ अथा दने मतो ४
पि वा न्यस्तेन नस्त्रेण च सतेन जपेत् ॥ प्रमादात्पतिता माला शतमष्टोत्तरं जपेत् ॥ जाने तु निषसंस्पर्श
स्माल पित्वा यथोचितं ॥ जपेद्विंसते द्वारं तु मंत्रमंत्री जपेत्सुधीः ॥ छिन्ने प्येवं जपं कुर्याद्दन्यथा भ्र
ष्टमाप्नुयात् ॥ तदुक्तं गौतमीये ॥ तर्जन्यंगुष्ठयोगेन शत्रूच्चाटकारकं ॥ अंगुष्ठमध्यमायोगान्मं
त्रसिद्धिः सुनिश्चिता ॥ अंगुष्ठानामिकायोगादुच्चाटो छेदने मतो ॥ ज्येष्ठकनिष्ठायोगेन सत्रूणां
नासने मतो ॥ जीर्णे सत्रे पुनः सत्रं ग्रथयित्वा सतं जपेत् ॥ प्रमादात्पतिता हिस्ता द्यष्टतमष्टोत्तरं जप

म॰

४४

उ॰

तः॥ जपेन्न सिद्धिसंसर्गो क्षालयित्वा यथोचितं॥ पुरश्चर्याविधिमथो मंत्रस्यैवेश्वरे॥ अज्ञानुरो
ऽहो त्वानुगतकल्मषमानसः॥ कुर्य्यात्सुरस्वरूपं मंत्री मनुसिद्धेच्छया सुधीः॥ चिद्धिताव
शरीरं च न योग्यं तत्तत्कर्मसु॥ पुरश्चरणशून्या हि कीर्तिता हि न यामनुः॥ पुरश्चर्या मतो मं
त्री कुर्याद्दोषापत्तनः॥ फाल्गुनांतरमासेन शिवे ज्येष्ठिका ज्ञेया॥ हपीरवापानियोशुक्ल
पक्षमध्यंतमासि वै॥ सिद्धये मनोर्मंत्री पुरश्चर्यां समारभेत्॥ ॥तदुक्तं गौतमीये॥ चैत्रमास्य
थवा कुर्यात्तद्भर्क्षे गुरुमासनात॥ द्वादश्यां शुक्लपक्षे च माघे वा मासि तातिथौ॥ आरभेदमलापां
वे पुरश्चर्यां सुसिद्धये॥ ॥तथा वैशंपायनसंहितायामपि॥ चंद्रतारानुकूले च शुक्लपक्षे शुभेऽह
नि॥ आरभेन्मधुकादौ च सुमते विभ्रमो जपेन्न च॥ पुरश्चरणकर्तुर्दर्शयेत्स्थाननिर्णयः॥ धर्मक्षे
त्रं नदीतीरं पर्वतांतममुच्चकं॥ कुर्यात्सुरस्क्रियां मंत्री गुरुदेवतसन्निधौ॥ तदुक्तं श्रीकुलार्णवे॥ पु॰

४४

एयक्षेत्र नदीतीरं गुहापर्वतमस्तकं ॥ तीर्थप्रदेशाः सिंधूनां संगमं पावनं वनं ॥ उद्यानानि विविक्तानि
बिल्वमूलं तटं गिरेः ॥ तुलसीकाननं गोष्ठं वृषशून्यं शिवालयं ॥ अश्वत्थामलकीमूलं गोशाला
नलमध्यतः ॥ देवतायतनं कूलं समुद्रस्य निजं गृहं ॥ तथा ॥ गृहे सतगुणं विद्यात् गोष्ठे लक्षगुणं भवेत् ॥
कोटिर्देवालये पुण्यमनंतं शिवसन्निधौ ॥ म्लेछदुष्टमृगव्याघसर्पकानेकविवर्ज्जिते ॥ एकांते पावने
निंदारहिते भक्तिसंयुते ॥ स्वदेशे धार्मिके देशे सुभिक्षे निरुपद्रवे ॥ रम्ये भक्तिजने स्थाने निवसेत्ताय
माश्रये ॥ गुरूणां संनिधाने च चित्तैकाग्र्यस्थले तथा ॥ एकामन्यतमस्थानमाश्रित्य जपमाचरेत्
उक्तस्थानं संतरोगतु गृहादिकूर्मसंज्ञकं ॥ नचिंतयेदपि मंत्रे कमंत्रोच्चमनसापिवा ॥ ॥ तदुक्तं गौत
मीये ॥ पर्वते सिंधुतीरे वा पुण्यान्ने नयनदीतटे ॥ यद्विकुर्यात्पुरश्चार्य्यं तत्रकूर्मं न चिंतयेत् ॥ ग्रामे वा
यदि वा वासो गृहे तं चापि चिंतयेत् ॥ भक्ष्याभक्ष्य विचारोत्र लिख्यते साधकाय वै ॥ पुरश्चरणक

म॰
५१
३१

43

तो चभक्ष्यमक्ष्यं विचारयेत्॥ अभक्ष्यादभक्षणाच्च सिद्धिहानिः प्रजायते॥ रथ्यादिकं परित्यज्य ह
विष्याशीतदाचरेत्॥ ॥तंदुलं गोतमीपयः॥ पुरश्चरणकर्मणि भक्ष्याभक्ष्यं विचारयेत्॥ अन्यथा
भोजनाद्दोषात्सिद्धिहानिः प्रजायते॥ दधिक्षीरघृतं गव्यं भैक्ष्यं सर्वं गुडवर्जितं॥ तिलाश्च वृसिता
मुद्गाः कंदुकीकं मुकेनेरत्॥ नारिकेलफलं चैव कदलीलवलीतथा॥ आम्रामलकं चैव प
नसं च हरीतकी॥ व्रतांतरे प्रशस्तं च हविष्यं मन्यते बुधैः॥ हैमंतिकं सिता श्वेतं धान्यं मुद्गा यवा
स्तिला॥ कलायकंगुनीवारवास्तूकं हिलमोचिका॥ षष्टिका कालशाकिनी मूलकं केमुकेतर
त्॥ मुनालोवाहविष्यान्नं शाकं पाकमेव च॥ पयोमूलं वापि पयोनत्वपलभ्यते॥ वर्जेव स्तन्य
थोवस्थेसाधकोनोऽरितापवे॥ विवर्जयेन्मधु क्षारं लवणं तैलमेव च॥ ताम्रं तं कांश्यपात्रे च
दिवाभोजनमेव च॥ ॥तथान्यत्र॥ क्षारं च लवणं मांसं गृंजनं कांस्यभाजनं॥ माषाढकीम०

५१

स्त्राश्च काद्भवाश्च कानपि॥ अन्नं पर्युषितं चैव निस्नेहं कोटभक्षितं॥ ॥तथा रामठं चैन वं-

द्रिकाया मपि॥ मैथुनं न त कथालापान वार्त्तां परिवर्जयेत॥ गुरुकालं विना नैव स्त्रियं संस्प-

र्शेत्॥ लवणं च पलं चैव क्षारं क्षौद्र रसान्तरं॥ कोटित्वं क्षीरसम्पाां गामनिवेदितभोजनं॥ अ-

संकल्पितहस्तं च वर्जयेन्मर्दनादिकं॥ स्नायाच्च पंचगव्येन केवलामलकेन वा॥ मंत्रजप्तान्न

पानीयः स्नानाचमनभोजनं॥ कुर्याद्यथाविधिना त्रिसंध्यं देवतार्चनं॥ त्रिसंध्यमेकसंध्यं वा

नमं ... त्रं केवलं जपेत॥ अपवित्रकरो नग्नः शिरसि प्रावृतोपि वा॥ प्रलपन्प्रजपेद्यस्तावनिष्फ-

लमुच्यते॥ कुलार्णवेपि॥ यस्यान्नपुष्टाङ्गः कुरुते धर्मसंचयं॥ अन्नदातुः फलं वार्द्धं कर्त्तुश्चा-

र्द्धं न संशयः॥ वक्ष्यते भोजनस्यापि मंत्रिणां नियमो धुना॥ उदरं पादमंत्रेण तंशं चार्धं नापि कि ला

नत्संशं हि महत्त्सचारायानुरोपकं॥ सङ्ख्यापयघन्नतो मंत्री ह्यन्यथा नैव सिध्यति॥ तदुक्तं तत्रां

म
४९
३२

ने॥ ...मुखे पूर्वं ...स्य भोगं जलेन च॥ वायोः संचरणार्थं च चतुर्थमवशेषयेत्॥ ॥नारदीयेपि
मद्यं सोमरसं... कुर्याद्दिने लघुभोजनं॥ नेन्द्रियाणां यथा वृद्धिस्तथा भुंजीत साधकः॥ ॥कुलार्ण
वेपि॥ ॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेन परान्नं वर्ज्जयेत्सुधीः॥ पुरश्चरणकाले तु सर्वकर्मसु शांभवि॥ जि
ह्वा दग्धा परान्नेन हस्तौ दग्धौ प्रतिग्रहात्॥ मनो दग्धं परस्त्रीभिः कुतः सिद्धिर्वरानने॥ भिक्षान्नं
न परान्नं हि प्रविवदन्त्यत एव॥ भैक्षभुजं... गेहे हि पुरश्चर्यां समाचरेत्॥ ॥तदुक्तं तत्रान्तरे॥ वेदि
काचारयुक्तानां शुचीनां श्रीमतां सतां॥ सत्कुलस्थानजातानां भिक्षा ग्राह्या द्विजन्मनां॥ सत्क्रद्दु
ह्रितेः... समुदीरयेत्॥ अथ बहुमतापीश्च मन्त्रस्यांगानि नित्यतो जपेत्॥ स्मृते... तथा
स्पर्शस्यानानां... निपिच॥ एवमादींश्च नियमान्पुरश्चरणकृच्चरेत्॥ विण्मूत्रोत्सर्गसं
काले पुंसः कर्म करोति यः॥ जपार्चनादिकं सर्वमपवित्रं भवेत्प्रिये॥ मलिवरके कोटिमुखे दो॰

४९

र्घ्य संयुतः॥ यो जपेद्दत्तं द्रव्यहस्ताद्गुरुदेवतागुरुसंस्थिता॥ आलस्यं जृंभणं निद्रां क्षुतं निष्ठीवनं
त्रयं॥ नीचांगस्पर्शनं कोपं जपे काले विवर्जयेत्॥ एवमुक्तविधानेन बलिं वै तु रितं विना॥ उक्तसं
ख्यं न यः कुर्यात्तु स्वस्वरूपं सिद्ध्यै॥ देवतागुरुमंत्राणामेवयन्विधिपा॥ जपेदेकमनाः प्रातःकालं
मध्यं विना विधि॥ यत्संख्यया समारब्धं तत्कर्तव्यमहर्निशं॥ यदि न्यूनाधिकं कुर्यात् व्रतभ्रष्टो भवे
न्नरः॥ ॥ तदुक्तं कुलार्णवे मुंडमालातंत्रयोरपि॥ यत्संख्यया समारब्धं तत्कर्तव्यं दिने दिने॥ न्यू
नाधिकं न कर्तव्यमासमाप्ति कदाचन॥ न्यूनातिरिक्तकर्माणि न फलंति कदाचन॥ यथाविधि
कृतान्येव न तु कर्माणि फलंति हि॥ भूशय्या ब्रह्मचारित्वं मौनं वाचार्यसेविता॥ नित्यस्नानं नित्य
दानं देवतास्तुतिकीर्तनं॥ नैमित्तिकार्चनं चैव विश्वासो गुरुदेवयोः॥ जपनिष्ठा द्वादशैते धर्माः
स्युर्मंत्रसिद्धिदा॥ स्त्रीशूद्रपतितव्रात्यनास्तिकोच्छिष्टभाषणं॥ असत्यभाषणं जिह्मभा

वरणं परिवर्जयेत॥ सत्येनापि न भोक्तव्यं जपहोमार्चनादिषु॥ अन्यथा तु कृतं सर्वं भवत्येव न संशयः॥
सनत्कुमारीयेतथा॥ शयीत सव्यापांशुलिवस्त्रं धरः सदा॥ प्रत्यहं क्षालयेत्स्थ्याम एकाकी निर्भयः॥
स्वयेत॥ वर्जयेत्कीतवाद्यादिश्रवणं स्पर्शनं॥ अभ्यंगं गंधलेपं च पुष्पधारणमेव च॥ स्त्रीजदुष्टो
दकस्नानं अन्यदेवप्रपूजनं॥ नैकवासा जपेन्मंत्रं बहुवासाकुलोपि वा॥ पतितेनो मलस्नानां दर्शने
माघरोणशृते॥ क्षुतेनिष्ठीवने जृंभे जपमस्तर्जेत॥ तथा तस्य च तत्राचम्य प्राणायामं षडंगकं॥
कृत्वा शेषं जपेत्सर्वं यद्वा सूर्यादिदर्शनं॥ ॥तथा वैशंपायनसंहितायामपि॥ ॥विपर्यासेन कुर्य्या
न्न कदाचिदपि मोहितः॥ स्पर्श्यथो वा हि वस्त्रोपुरश्चरणहतं तन्त्ररः॥ ॥तत्रांतरेपि॥ ॥मनः संहरणं
शौचं मौनं मंत्रार्थचिंतनं॥ अन्यग्रत्वमनिर्वेदो जपसंपत्तिहेतवः॥ उष्णीषी कंचुकी नग्नो मुक्तके
शो गणावृतः॥ अपवित्रकरोशुद्धः प्रलपन्न जपेत्क्वचित्॥ अनासनः शयानो वा गच्छन्भुंजान०

एव वा ॥ अप्रारब्धो करो स्त्वा सिरसि प्राञ्जतो पि वा ॥ चिंताव्याकुलचित्तो वा क्रुद्धो भ्रांतः क्षुधान्वि
तः ॥ मिथ्या यामाशिवस्थाने प्रजपेत्तिमिरांतरे ॥ उपानद्गूढपादो वा यानशय्यागतस्तथा ॥ प्रसा
र्य पादौ जानुसारोबु चोरासन एव च ॥ नव पाषाणकाष्ठेन भूतो नासने स्थिते ॥ मार्जारं कुक्कुटं क्रौ
ञ्चं श्वानं शूद्रं कपिं खरं ॥ दृष्ट्वा तत्र जपेत्सम्यक् स्पृष्ट्वा स्नानं विधीयते ॥ नियमो जपमात्रे यं न न त
वेत्मानसे किल ॥ ॥ तदुक्तं नेत्रांतरे ॥ अशुचिर्वा शुचिर्वापि गच्छन् तिष्ठन् स्वपन्नपि ॥ मंत्रैकश
रणो विद्वान्मनसैव सदाभ्यसेत् ॥ न दोषो मानसे जाप्ये सर्वदेशेपि सर्वदा ॥ जपनिष्ठो द्विजश्रे
ष्ठोऽखिलयज्ञफलं लभेत् ॥ ममहास्यैवा वाचकस्यैतन्नयययज्ञस्य कीर्तितं ॥ तस्माच्छतगुणोपांशुः सहस्रो
मानसः स्मृतः ॥ रवोनेरोपि मानसः सिद्धिः कामानां पुष्टिकामे रूपांशुकः ॥ वाचको मारणे चैव प्रश
स्तो जपः श्रितः ॥ त्रिकालं प्रजपन् कुर्यात्तेदांतेवेण मनोऽर्जयेत् ॥ कुर्यान्मंत्री प्रजप्त्वेण भुञ्जोदावानदे

म
४९
३४
46

तके॥ मनः संहृत्य विषयान् मंत्रार्थगतमानसः॥ न द्रुतं न विलंबं च जपेन्मौक्तिकहारवत्॥ जपः स्या
दक्षरावृत्तिर्मानसोपांशुवाचिकैः॥ धिया यदक्षरश्रेणीं वर्णस्वरपदात्मिकां॥ उच्चरेदर्थमुद्दिश्य मा
नसः स जपः स्मृतः॥ जिह्वौष्ठौ चालयेत् किंचिद्देवतागतमानसः॥ किंचिच्छ्रवणयोग्यः स्यादुपांशुः
स च यः स्मृतः॥ पवित्रशुद्धमुच्चरंस्तेऽपि॥ निजकर्णगोचरो यो मानसः स जपः स्मृतः॥ उपांशुर्निज
कर्णस्यगोचरः परिकीर्तितः॥ निगदस्तु मनेनैव घः त्रिविधो जप ईरितः॥ ऐश्वर्यं यो घ सः प्रोक्तस्तु पां
शुलक्ष्यमः स्मृतः॥ उत्तमो मानसो देवि त्रिविधः परिकीर्तितः॥ अनिकृत्वा रव्याधिहेतुरनिदी
र्घविसृष्टय॥ अक्षराक्षरसंयुक्तं जपेन्मौक्तिकहारवत्॥ मनसा यः स्मरेत् स्तोत्रं वचसा वा मनुं ज
पेत्॥ उभयं निष्फलं याति भिन्नभांडोदकं यथा॥ ॥पद्मनाभिरिदीपयोः॥ मंत्राक्षराणि चित्स्थलेको
प्रोतानि परिभावयेत्॥ तानेव परमव्योम्नि परमामृतवृंहिते॥ दर्शयित्वा समज्ञावेष्टजा होम दि०

४२

भिर्विनेति॥ ॥कुलार्णवेपि॥ मन्त्रनोन्यत्र शिवोन्यत्र शक्तिरन्यमारुतः॥ न सिध्यंति वरारोहे कल्प
कोटिजपादपि॥ जातसूतकमादौ स्यादंते च मृतसूतकं॥ सूतकद्वयसंयुक्तो यो मंत्रः स न सिध्यति
गुरोर्लब्ध्वाहितं लब्ध्वा मंत्रं यो वै जपेत्प्रिये॥ सूतकद्वयसंयुक्तः स मंत्रः सर्वसिध्य[illegible]॥ वक्ष्ये बीजं मनो
हृद्वाचाद्यंते परमेश्वरी॥ समस्तवारं जपेन्मंत्रं सूतकद्वयमुक्तये॥ मंत्रार्थं मंत्रचैतन्यं यो नि[illegible]तं नवे
त्ति यः॥ शतकोटिजपेनापि तस्य सिद्धिर्न जायते॥ लुप्तवीजाश्च ये मंत्राः न दास्यंति फलं प्रिये॥
मंत्राश्चैतन्यसहिताः सर्वसिद्धिकराः स्मृताः॥ चैतन्यरहिता मंत्राः प्रोक्ता वर्णास्तु केवलं॥ फ
लं नैव प्रयच्छंति लक्षकोटिजपैरपि॥ सन्निशन्यत्र न्यपोश्चैव जपं तद्धि समर्पयेत्॥ ॥तदुक्तं
गौतमीये॥ एवं जप्यं पुरा हृत्वा तेजोरूपं समर्पयेत्॥ देवस्य दक्षिणे हस्ते कुशपुष्पार्घ्यवारिभिः
सपलं तद्विभाव्य वाच्या प्राणं चरेत्सुधीः॥ पपस्यादौ जपान्ते च न्यासं पंचजपं चरेत्॥ एवं जप्यं पुरा

मु

म॰
४८
34

सत्वाग्रंधारयन्नकुशोदकं॥ जपं समर्पयेद्देव्या वामहस्ते विचक्षणः॥ जपांते प्रत्यहं मंत्री होममेव
तद्दशांशतः॥ तर्पणं चाभिषेकं च तत्तद्दशांशतो मुने॥ स्वहं मोऽजयेद्विप्रान् न्यूनाधिकप्रशांतये॥
अथवा सर्वपूर्तौ च होमादिकसमाचरेत्॥ होमादिकरणे शक्तो जपं द्विगुणमाचरेत्॥ ॥तदु
क्तं सनत्कुमारीये॥ यदंगं भवेद्भग्नं तत्संख्याद्विगुणो जपः॥ होमाभावे जपः कार्यो होमसंख्या
चतुर्गुणः॥ विप्राणां क्षत्रियाणां बरससंख्यागुणः स्मृतः॥ वैश्यानां वसुसंख्याकेनैवास्त्री
णामयं विधिः॥ पंचमाश्रितः शूद्रः स चेत्तस्य विधिं चरेत्॥ शूद्रस्य विप्रभक्तस्य तस्य सम
द्दशाजपः॥ स्त्रियापि विहितं कर्म होमाख्यं च्यारतः॥ किल॥ ब्राह्मणस्यान्यथा शूद्रश्चेद्गाल
वं व्रजेत ध्रुवं॥ ॥तदुक्तं तंत्रे ॐकारेणोच्चारणाद्धोमात् शालग्रामशिलार्चनात्॥ ब्राह्म
णीगमनाच्चैव शूद्रश्चांडालतां व्रजेत्॥ स्त्रीशूद्रसंस्पर्शो वज्रपातसमो मम॥ ॥इति भगवद्व०

४८

वने॥ पुरश्चर्यां साधकः प्राप्य भोजयेद्दीक्षितान् द्विजान्॥ आत्मनोऽपि विशेषेण अन्यथा निष्फलं भ
वेत्॥ ॥तदुक्तं कुलसारे॥ दोषाहीनाद्व पश्चान्यस्तु भोजयेद्दास समं द्विजैः॥ स याति परमेशानि नर
कानेकविंशतिः॥ एवं पुरश्चरणं हित्वा वै गुरुतोषणं॥ वस्त्रालंकारणाद्यैश्च कुर्यान्नो चेद्विनि
ष्फलं॥ गुरुमूलमिदं सर्वमतः संतोषयेद्गुरुं॥ न दत्ते महतीं पूजां कुर्यात्साधकसत्तमः॥ सुभा
षिणीं कुमारीं च भूरि संभोजयेत्॥ मिष्टान्नैर्बहुधा कुर्यात् भुंजीत च बुधैः सह॥ एवं सिद्धिमनुमंत्री
साधयेत्सकलेप्सितान्॥ अथ नात्र प्रकारेण पुरश्चरणमुच्यते॥ रवौ वा ग्रहणे मंत्री शुद्धः पूर्व
मुपोषितः॥ सागरं प्रगता यां तु नद्यां वा निम्नमात्रके॥ स्थितः स्पर्शाद्विमुक्तं तं जपेन्मंत्र
मनन्यधीः॥ ॥तदुक्तं मुंडमालातंत्रे॥ दृष्ट्वा स्नात्वा समसंकल्प्य विमोक्षांतं जपेच्चरेत्॥ ततो
दशांशादिकं कुर्याद्धोमादीनेव शुचिः पुमान्॥ एवं कृते तु मंत्रस्य धर्मसंप्राप्नोति हि निश्चितं॥ यद्यपि

म· ५· ३९

486

पुरश्चरणपदस्य मन्त्रोपलक्षकेन ग्रहणं कालीयपुरश्चरणापर[illegible]पमात्रपर[illegible]तस्य ताद
शपुरश्चरणपदवाच्यत्वाभावेन यज्ञहोमादिर्बोधकवाक्य[illegible]नावेन न होमादिविधिनमिति न
न स्यात् पुरश्चरणपदवाच्यत्वं क्षितः॥ नचैवमपि तद्भिन्नपुरश्चरणेष्वेवमेव स्यादिति वाच्यं॥ प्रया
णाभ्यन्यत्वाभावादिति॥ ननु जापात् दशांशतो होममतर्पणा[illegible]नानुतर्पणमित्यादिवचनेन होमादि
विधितान्नतत्रहोमादिविधाधिसत्त्वेन कथमुपपन्नमिति चेत्॥ स सं प्रधानपुरश्चरणसम
तावोधकामेव तद्वचने होमादिविधानं तासप्येकत्वेन तस्यो[illegible]त॥ मुख्यप्रयोगेऽधिकारबो
धकत्वात्॥ न तु प्रयोगविधिं कल्पयन्ति तेषां मन्त्राणां सिद्धये॥ प्राकृतानीति नित्यमन्त्राणां च पुरश्चरण
कर्मणः॥ गत्वाधर्मप्रधानं हि क्षेत्रं मुख्यः परिग्रहः॥ इत्याशो[illegible]दिकालनिषेधादिकापवादि सुच
क्रोशक्रोशादूर्ध्वं वायक्षेत्रं हि चतुरात्मके॥ आहारादिविहारार्थं[illegible]स्य च मन्त्रवित्॥ तत्र कं

५·

मोनुरूपं हि मंडलं च विधाय वै ॥ एकभक्तं प्रकुर्य्याद्धि ततः पूर्वदिने सुधीः ॥ स्नानादिकं विधायास्य
शुद्धः अश्वत्थस्य चोदुंबरप्लक्षाणां वितस्तिप्रमाणकान् ॥ कीलकान् पंच हि संभरव्याकान् ते घाम न्य
मतस्य च ॥ अष्टोत्तरसतं वारं तत्त्वामंत्रणमं त्रितान् ॥ वेदिकायाः पंक्तिदिक्षु वक्ष्यमाणेन संत्रवि
न् ॥ निखन्यमानाभ्याशुद्धिपतेऽथतो मन्त्रं ॥ अंबिके शर्म्म हरियुक्तं । एणिस्तालव्यशालशरः ॥ प्र
ज्ञांतो वरसयुक्तो मारुतः केसवः शरतः ॥ वह्नियुघरसंस्थः खाद्योमरजन्मस्यकांतकः ॥ मृद्वजाद्यंत
कोपं चरुद्ववर्णोमनुस्मृतः ॥ नारमरुत्भमाद्यश्च लवणसावरततः ॥ नामसीपावकस्थश्च घनंशे
वेणसंयुतं ॥ पंचांतकांता लवणस्थश्च क्रांतामसीमवरी ॥ जटिलेशः शर्मयुक्तस्थक्षणादायानसं
फता ॥ अट्टहासा शक्तिर्वा चालगारासि शेखरा ॥ मोहा वामनसंयुक्तो अत्रीशो विसृ संयुतो घ
नंशवेनसंयुतं ॥ भद्रिकाशंकरयुता खङ्गी शोवाभिसस्थितः ॥ सेंदुःक्षयाद्धशानुश्च शेवगोदववीज

म.
५१
३७
५१

कं॥ शर्वः स्वर्गसंयुक्तः पिनाकी शातकः प्रथक्॥ शिवोत्तमेशो लवणस्थो भीमाक्षचसंयुतः॥ हरिः सखे
वके शश्च धर्मेश स्यामरूङ्गी॥ महानादो वरयुक्तश्च क्रतुर्डोमरतस्थितः॥ शान्तिर्दिटीशो दुर्दुरश्च मह
काले शकस्ततः॥ विमलो विधुमौलिश्च वीरो वह्निगतः शतः॥ वेशणस्थो भवो वासकश्च विष्णुयुक्तः प्रजा
गतः॥ मीनेशो विष्णुसंयुक्तो वृषकेतुः सवामतः॥ मंडूके सगभर्गातं च मंडूके नामसीततः॥ अस्थि
शो विधिस्थश्च धीयुक्तो दक्षपणसूक्तः॥ निशान्तनामा मेदोगो केन संयुतो धूर्तकांतकः॥ सुप्तिटीशो ह
र्विन्हिगशाशांकलक्ष्छिरः॥ लोहितो जटिलश्च सूक्ष्मेशो द्योहरिर्गः॥ सदाशिवाः समीर
स्थो मोहांतो विष्णुसंयुतः॥ स्वरो विघ्नवृत्युक्तो जटिलसोनि श्वातमः॥ श्रीकंठो लोहितेशश्च सं
कामस्पते लक्षणानुगः॥ शाभिमालाश्च टीशकश्च वामदाक्षो हरिर्भगः॥ संकाजलयोनियुतं व
न्हिभूषितमस्तकं॥ मेघशो वन्हिसंयुक्तो वरुणो वामनान्वितः॥ लक्षणानुशेश्वरो भूर्पकर्णीतः॥ ०

५१

षसंस्थितः॥ सक्लिहरियुतो ऽत्री शातो ऽत्री शांतकः सह्द॥ ततनपास्य रंहुऽीशांघस्थोविस्मुसं
युतः॥ ह्रिंरुः सभगोमंत्रोमहाविघ्ननिवारकः॥ उक्तमंत्राघमंत्रेणनिघनेघ स्ततः सुधीः॥ प
श्चादुक्तेनमंत्रेणतेघ स्त्रं प्रजयेतनः॥ पूर्वादिक्रमतोमंत्री लोकपालान प्रपूजयेत्॥ वक्ष्य
माणेनमंत्रेणपचारैः पचभिर्मनुः॥ उद्ध्रियते क्षमादोभद्रिकावमनान्विता॥ शैववाम
नसंयुक्तात्र शान्तपुतमस्तका॥ भौतिनीसविगीचसंकावरूणसंपुता॥ निर्द्धलिनोविस्मुसं
स्थोविंदुभूषितशेखरः॥ व्योलामरूत्सपष्ठस्थोंवराढ्योभोगिराजकः॥ दक्षाक्षिसंयुतोमे
होविधस्वयोन्वितोविधिः॥ मत्स्योंवरान्वितोमोहकामिनीसंयुतोहरिः॥ सुषमामोदिनीशर्वो
नटनांतान्विमनुः॥ ध्यसपुज्यतानुमध्येक्षेत्रपालंसमर्चयेत॥ ततोवाह्यसमपिवपूजयेद्रु
णायंसुधीः॥ एतबाह्यनेमंत्रोदर्शयेतमन्त्रिणांमपा॥ नाराभोदोसमुच्चार्य्यक्षेत्रपालेतिउंतको

म
५२
३८
50

स्तंभातोयंसमाख्यातः क्षेत्रपालार्चनेमनुः॥ समुच्चार्य्यत्र्यंतिकंचंडेतिवास्वाशाङ्खपि॥ स्तंभोतो
यंमनुःप्राकोवास्तनायप्रश्नेन॥ अक्षमादौसमुच्चार्यङेंगतंगणपतिंवदेत्॥ स्तंभांतोयमनुःप्रा
क्तोऽङ्गनेगणपस्यच॥ एतेषांपूजनंकुर्य्यादेतैःसंकल्पपूर्वकं॥ ससंकल्पोपिलिख्यतेत्रग्रामध्ये
स्यादिमव्वच॥ अमुकेत्रइतिवेदवसम्मेतिश्रीयुतं॥ मकर्त्तव्यामुकमंत्रस्यपुरश्चरणकर्मणि
विघ्ननाशार्थमितिचगणेशेसहमुत्तरं॥ एतेनपूर्वेष्ठ ञाचकीर्ष्यइतिशब्दपेत्॥ इस संकल्प
आख्यातोऽप्यत्रकर्मभेदतः॥ उक्तंचतत्रान्तरे॥ ॥पुण्यक्षेत्रादिकंगत्वाकुर्य्याद्भूमिपरिग्रहं
तयाऽमुकमंत्रस्यपुरश्चरणसिद्धये॥ मयेयंस्थवतेभूमिमंत्रोयंसिद्ध्यतामिति॥ ॥अन्यत्रापि
नागादावक्रोशंक्रोशगणमथापिवा॥ आहारादिविहारार्थंतावतींभूमिमारभेत्॥ स्थाने
वसोऽङ्गवानकीलानस्त्रमंत्राभिमंत्रतात्॥ निसर्गे दशादिभागोतेषु स्त्रंचप्रसज्जपेत्॥ लोक०

५२

पालान्पुनस्तेषुगं धाद्यैः प्रजपेत्सुधीः॥ क्षेत्रपालादिकं सम्यक्पूजयेद्विधिवत्ततः॥ क्षेत्रेशवांस्तु नाम
नं विघ्नराजं समर्चयेत्॥ दिक्पालेभ्यो बलिं दद्यात्ततः क्षेत्रं समाविशेत्॥ मंत्राभ्यां वक्ष्यमाणाभ्यां माष
भक्तात्मकं बलिं॥ दिक्पालेभ्यो दिनेभ्यश्च भूतेभ्योऽय ततस्तथा॥ पंक्तिः दिक्षु च यतो मंत्रावुद्दीपयेत शृणु
नामयो॥ तावत् वेशप बीजं च सजिटिशां तनून्नपात्॥ मुक्ति पुष्करारणो वन्हिगोचरा सोऽनलस्तथा॥ वा
स्तोकिन्दिर्वयुतश्च स्वपक्ष भद्रिकांतकः॥ डिलिस्यां वरसंयुक्तो न्वासुगोलोकमुख्यगः॥ दहनः शत्रु
गोऽद्रिश्च वह्निस्योदक्ष शल्यगः॥ सांवराक्तवर्णपुष्पांतोदक्षा क्षिविराजितः॥ वरोगोऽवरोगोभक्ष
प्रियो मघवतायुतः॥ मीनशांतो विसर्गी सोमकृकोहरिसंयुतः॥ चक्रशाटीशोऽनलो वरोग्रा बिनारा
मनःसिवः॥ पावकस्यो वामनांतयुतो वैश्वानरस्ततः॥ क्रतुरूपा भूत्यपुक्ता भक्षप्रियलवर्णकः॥
तां वस्यो रुद्रकश्च ज्ञानदो वरसंयुता॥ महादेवो विष्णुयुतो मस्य बीजैः निशातमः॥ व्याघ्रालोथोष्म

वर्णाश्रमहोद्वस्थितस्ततः॥अजडिताघः साज्ञिठीवहुरितक्षयपूर्वनु कामसर्वंस्वेदृततः॥ अष्टोत्तरसह
स्रेतिगायत्रीजपमहंततः॥करिष्ये इत्यपिसुधीस्तपूर्वा सोहविहृष्यमुक॥ द्वितीयेन्हिसमुत्थायहृथवा
स्नानादिकंसुधीः॥कृत्वासंकल्पमपिचस्वस्तिवाचणमाचरेत्॥प्रदर्शयेतत्प्रकारोसाधकानांहि
तायैव॥विस्मभक्तंसमुच्चार्य्यतारमघेतिसर्वच॥आदिसर्वममुकअतिगोत्रश्रीतिसर्वयेत्॥अमु
केतिसमुच्चार्य्यदेवशब्दमपिचशब्दयेत्॥शब्दामुकेत्यपितत्तोदेवतायेतिवैततः॥मंत्रसिद्धयेमुक
मुख्यसंशब्दप्रतिवंधच॥कारोपद्दुरितस्यतत्क्षयपूर्वकइत्यपि॥ततमंत्रसिद्धेतिवदेत्कामाद्या
रम्भसर्वच॥यावतेतिचकालेनसमुच्चार्य्यसुधीस्ततः॥सेत्स्यतीत्यपिसशब्दतावत्कालेसर्वये
त्॥अमुकमंत्रस्यचजपद्वियसंख्याजपेतिच॥तद्दशांसेतिसंशब्दहोमतत्पर्वमुच्चरेत्॥दशांश
तर्पणपदंतद्दशांशाभिषेकवै॥तद्दशांसेतिब्राह्मणेतिसर्वभोजनरूपंच॥पुरश्चरणयहंचेत्तिक॰

रिष्यइतिशब्दयेत्॥ एवं संकल्पमाचार्य्यंकृत्वा वै स्वस्तिवाचनम्॥ मन्त्रशुद्ध्यादिकं कर्म्मप्राणायाम
विराकं॥ समाचर्य्यस्वस्वमुद्रांप्रदर्श्यमितिपान्तरः॥ तन्त्रमार्गेणमार्गेण देवतांपरिपूज्यच॥ कृत्वा
स्वांताबुजेमंत्रीप्रातरारभ्यकः॥ इंदुसंमिश्रितैःजलैः कलसंकुर्य्यात्प्रयत्नतः॥ देवंनीरेसमावाह्यपाद्या
र्घस्दकात्मके॥ संपूज्यविधिवज्ञत्वा केशोविष्णुसंयुतः॥ शर्वोंतोलवणगोभद्रिकाकचसंयुतो॥ क्ष
णदांवरसंयुक्तापनानोनाघसंस्थितः॥ मारुतोधरणिक्षामाशक्तियुक्तोवकंरवं॥ न्यांल्लांततोवायु
संस्थाधराक्षामास्वरान्वितः॥ छंदोमपिमाधवाख्यास्करोवरुणस्थितः॥ समाधवोमोगीरजोदेवा
वामनसंयुतः॥ शरतभवोनकोनानारायणयुक्तोन्तकोंतिकः॥ रजनीसंस्थिविष्णुसंयुतोंवरगोहरिः
सविसर्गःस्वतेशांतोवरुणोवन्हिशेखरः॥ धराधराशक्तियुक्तोमरात्रिर्नगसमन्वितः॥ अत्रीशोवन्ह्या
सनस्थोज्ञानलढानिशातमः॥ मेषेशोमस्त्रिसकायोविसर्गोसोमेष विरामगः॥ जटिलोसनसंस्थ

म

५४

अरात्रिर्हरिविभूषितः॥शंभुर्गतो भारतीशांनकुलीशाऽघोरसंस्थितः॥विंदुभूषितनीलश्च शर्वरीघन
वाहिनी॥मृगांकेसस्वरामंडूकवीजं विंदुशेखरं॥कायनीपिनाकीशपुरंदरविराजितः॥विरव्य
नोबलिमंत्रो चसर्वविघ्ननिवारकः॥एवंध्यात्वावलिं धीमान्प्रोक्तस्थानंप्रविश्यच॥उषस्प्युतजाप्यं
चकुर्यात्छिद्रप्रशांतये॥गायत्र्यापापहारिण्याः पुरश्चरणकर्मणि॥ ॥तदुक्तंतत्रांतरे॥ ॥प्रातः
स्नात्वानुगायत्र्याः सहस्रंप्रयतोजपेत्॥ज्ञाताज्ञातस्यपापस्य क्षयार्थंप्रयमंततः॥एवंदर्शितसं
कल्पज्ञाताज्ञातेतिशब्दैयुत॥परिवारसमन्वितः॥एकेनतोयपात्रेणनापरिवारान्प्रतर्पयेत्॥तत्प्र
कारस्ततोयेचप्रकाशमदर्शयिष्यते॥अभिषेकविधिंवक्ष्येमूलमाचार्यसाधकः॥देवतामममुकसर्व
सिंचयामीतिसंवदेत॥स्पात्तं भविजावसानंमुद्रयाकलसोरव्यया॥विप्रांतमुच्चरेन्मूलनशक्तिभि
न्नस्कुलेषुच॥तदुक्तंनीलतंत्रेमूलांतेनामचोच्चार्यसिंचयामिनमःपदम्॥निमपुंविषयविशे०

५४

घः॥ नमोतसंत्रमुच्चार्यतदंतेदेवताभिधां॥ द्वितीयांतमहंपश्चादभिषिंचाम्यनेनतु॥ दक्षिणादानं
स्यविधिंवक्ष्येसांप्रतमनुत्तमं॥ समुच्चार्यमंत्रंदक्षिणांवाधकुर्नेतदितिसंवदेयेत॥ अमुकदेवतायाश्च
अमुकमंत्रस्यसंवदेयेत॥ पुरश्चर्याकर्मणश्चसंसिद्ध्यायेतिशब्दयेत॥ इदंकाञ्चनमूल्यंतंस्वंचयथा
नामेतिसंवदेयेत॥ गोत्रायपूर्वेतुभ्यमहंपदमुदीरयेत॥ संप्रददेहीतिवेदद्दक्षिणांगुरवेसुधीः॥ द्वि
जातयेभावयेतसांगामस्त्वितिकर्मचे॥ अथयग्रहपुरश्चर्यासंकल्पोदर्श्यतेऽधुना॥ अद्यसमेघ
स्यादिवदेदमुकगोत्रपदंवदेत॥ अमुकदेवसम्मीतिराहुग्रस्तेनिशाकरे॥ नरो॥ अमुकदेवतायामु
कमंत्रोस्मतः॥ सिद्धिप्रतीतिसंराध्यवधकोभूतऽस्यपि॥ अशेषदुरितस्यत्वाक्षयपूर्वकऽस्यपि
तन्मंत्रसिद्धिकामश्चयथासादितिचशब्दयेत॥ विमुक्तिपर्यंतमितिजयरूपेतिशब्दयेत॥ पुरश्च
रणमहमितिकरिष्यइतिसंवदेयेत॥ संकल्पमिथंसमुच्चार्यततोनामंत्रीजपंविधायतत्यरादिनकर्म

म॰
५५१

53

स्नपनादिपूर्वकं ॥ ततो होमादिकं कर्म कुर्य्यात्संकल्पपूर्वकं ॥ कृत्वा मंत्री प्रयत्नेन दक्षिणां दिशि का
यच ॥ दत्वा वित्तानुसारेण संहृष्टं मुनितं वां धवैः ॥ एवमुक्तविधानेन पुरश्चरणकृत्सुधीः ॥ मंत्रसिद्धि
मवाप्नोति पुण्यलोकमपि व्रजेत् ॥ ॥ ॥ इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमदिरं महाविद्यास
रस्वत्याद्यनुस्मृत्वादिलक्षणपुरश्चरणादिरूपणानामकः सप्तमप्रकाशः ॥ ॥ ॥ ॥ हितोयमंत्रि
णां वक्ष्ये सर्वतोभद्रमुत्तमं ॥ रंध्रापासपती माशांगेनाखानिधिसमाः ॥१॥ कुर्य्यात्खेंदुतनपदं कोण
मूर्त्तिपदे शुभे ॥ श्रृंखला वीक्ष्मापादैः वल्ली भद्रं निधिभिपदैः ॥२॥ शशांकहृत्पदैः ॥ वापीपरिधौ
भद्रकपदैः ॥ अंतरक्षसरिसैः कोष्ठैः निहमंहृदलेस्मृतं ॥३॥ शुक्लेंदुः श्रृंखलामणावल्लीनीलेन
पूरिता ॥ भद्रान्सुसितावापीपरिधिः पीतवर्णकः ॥४॥ वापीतश्च खलपश्वेताकर्णीकपीतकर्णिकः
परिधावेष्टितेपश्चवाह्यसत्वरजस्तमः ॥५॥ तदंतरेपूजयेच्च देवीं देवं हि मंत्रवित् ॥ रजांसि सस्वर्णाः

चैत्र ३

५५१

निकारयेन्मण्डपं वा ॥६॥ शालितण्डुलपिष्टेन शुभ्रं वायवसंभवं ॥ अरुणं सिंहगैरिकायकुसुंभादि
संभवं ॥ हेमाद्भवं पीतवर्णं हरिद्रासंभवं क्वचित ॥ दग्धैः पत्रैः कृष्णवर्णं हरितं कृष्णपीतजं ॥ ॥ दुक्तं चे
यांतरे ॥ ॥ प्रागुदीच्यागता रेखाः कुर्याद्दैकोनविंशति ॥ एवं कृते त्रिपदे कोष्ठं खलाः पंचभिः पदैः
॥८॥ चतुर्विंशत्पदा वापी परिधिर्विंशकैः पदैः ॥ मध्ये वासन्निः कोष्ठैः पद्ममष्टदलं स्मृतं ॥१०॥ वर्णानि
र्णीय प्रमाणं महिनारद पंचरात्रे ॥ रजांसि पंच वर्णानि मण्डलार्थं विकारयेत ॥११॥ शालितण्डुलचू
र्णेन शुक्लं वायवसंभवं ॥ रक्तं कुसुंभसिंदूरगैरिकादिसमुद्भवं ॥१२॥ हरितालोद्भवं पीतं रजनीसंभ
वं क्वचित ॥ कृष्णं दग्धपत्रैश्च काष्ठैः हरितं पीतकृष्णजं ॥१३॥ ॥ ॥ ॥ कथ्यते चक्रमध्यावस्थमंत्रसिद्धि
प्रतोध्यपात ॥ पमाहत्य लक्षणं कर्मदीपस्थानं स्थलेप्वं ॥१४॥ दिष्यते पूर्वोपस्मि नैरायस्थानं तदुच्य
ते ॥ धरणीसागरास्तान वसुधीभिर्दोकके लिखेत ॥१६॥ कोष्ठानां एवं कोष्ठादि सर्वांगानुक्रमात्लिखेत

माहनीजरवीजेनुएशान्येव थकोष्टके ॥१७॥ लिखेत्स्वराणां णुभंच दिक्षु पूर्वादि तिसुधीः ॥ यत्र क्षे
त्राघक्षराणां संस्थि र्यथा भवेत ॥१८॥ मुखं तस्य विजानीह्र स्ताव भपतः स्थितौ ॥ कोष्ट कुक्षि उभे
पादौ शिष्टेपु छमिरितं ॥ क्रमेणानेन विभजेदंत स्थमपि भागतः ॥ वक्त्रस्थो लभते सिद्धिं करस्थः
स्वल्पजीवनं ॥ उदासीनः कुक्षिसंस्थो दुःखमाप्नुयात ॥ पुछस्थः पाड्यते मंत्री वंधनोच्चाटनादिभिः
॥२०॥ कूर्मचक्रमिदं ख्यातं हन्तनां सिद्धिदं परं ॥ अविज्ञाय मे चक्रं च प्रकुर्याद्यो जपं ज्यके ॥२२॥
मंत्रिणां स्तस्य प्ज्यभक्तं निष्फलं दोष ष्भवेत ॥ दीक्षां कलां वतीं वक्ष्ये यथा सिद्धिं समश्नुते ॥
॥२३॥ उपोषितः पुरा सम्यक् साधकश्च रितिक्रियः ॥ स्वस्तिवाचनपूर्वं तु कुर्यात्संकल्पमुत्त
मं ॥२४॥ देसकालस्मृतिप्रान्ते ईरिता अमुकगोत्रकः ॥ सर्म्मवा हरवेकः ॥ शिष्यो गणिवार्थ
प्रसिद्धिये ॥२५॥ स्वकामनागो चरेष्टदेवता पामनोस्नथा ॥ गृहीष्ये हे परां दीक्षां संकल्पसा०

स्मृतः किल ॥ २६ ॥ एवं संकल्प्य मन्त्रार्थादीक्षां गृह्णाति यो धमः ॥ तस्य दीक्षा निष्फलैव नविभवंस
वेति निश्चितं ॥ २७ ॥ ततो हृदि सकं चोक्ते स्वरेणुयाय लत्त सुधीः ॥ तारमादौ समुच्चार्य साधुशब्दं
ततः पठेत् ॥ २८ ॥ भवानाप्तो मिति ततो वदेत् साधकसत्तमः ॥ वदेत्स्वा स्वहमासे च श्र वातत्व
वनेगुरुः ॥ २९ ॥ श्रद्धाहित ऊचः स्वहमासेति गुरुर्वदेत् ॥ ॐ भवेपि ध्यामि श्रुति दक्षिण्यो गुरुंप
ति ॥ भवंतममिसम्पितया तेगुरोः समर्चयेति च ॥ अर्चयेत्क पुष्पाद्यैर्भक्त्या शिष्योगुरुं ततः ॥ ३० ॥
तदीय दक्षिणं जानुं स्पृष्ट्वा साधकसत्तमः ॥ पूर्वे कवदन् शिष्या यथा सारितः परः ॥ ३१ ॥ अमु
गोत्रः श्री अमुकस्त्वां वेदद मुके देवहि ॥ सर्ममुकेति चोक्तानु देवतायाश्च वेत ततः ॥ ३२ ॥ मत्केसेव्या
मुकस्य त्वा दीक्षाकर्मणियुदारयेत् ॥ अमुकगोत्र मिति च श्री अमुकदेवच ॥ ३३ ॥ शर्म्मा
णमेभिः ॥ पाद्यादी स्य त्वाभिरभिषेत ततः ॥ अर्चेपश्चादमुरस्त्वेन भवंतं त्वमुदीरयेत् ॥ ३४ ॥ श्री ०

म॰
५७ ४३
55

हंवीणच संशाच्यगुरुः प्रणवपूर्वकं ॥ प्रस्फुत्तरं च तोस्मीतिदघान्यस्याघ्र्ययेतिच ॥ ३६ ॥ विहितं कर्मिव
देहं चनमुत्तमं ॥ ॐ पयोज्ञानतउतिकरवाणितिरूपकं ॥ ३७ ॥ प्रस्फुत्तरं यादिछित्विष्यामतिसमन्वि
तंः ॥ अस्त्रमंत्रेण सात्रं घालयेन्नोवित्सुधीः ॥ ३८ ॥ विधासाधरकंतेयदिह्य्नमंत्रेण प्रपूर्य्यच ॥ गंगो
चेत्यादीमंत्रेण घर्कमंडलतः सुधीः ॥ ३९ ॥ आद्यफ्यांकुशबीजेनमुद्रयासुकुसारव्यया ॥ विष्यमाण
वाहनादिमुद्राभिरुत्तमः ॥ ४० ॥ सत्रावाह्य ततस्ताद्धि कालिनीमुद्रया किला ॥ प्रवक्ष्यमाणयातद्धि
सोधयित्वाचदेसिकः ॥ ४१ ॥ ततोगंधप्रसूनाभ्यां पूजयित्वा प्रयत्नतः ॥ वक्ष्यमाणप्रघेनवा रव्यमुद्रां
संदर्श्यतत्रवा ॥ ४२ ॥ ततोऽष्टधाहितारं चपंक्तिवारंप्रजप्य च ॥ ततोस्त्रमंत्रनाततोयेनाभ्युक्ष्य द्वारदश
कं ॥ ४३ ॥ मंत्रविद्स्ततो सम्यक् द्वारसंज्ञाहि देशिकः ॥ आचारेकथितास्तक्षणः सामान्यार्थ्यविधि
र्मया ॥ ४४ ॥ ॥ लयाचोक्तंतत्रांतरे ॥ ॥ त्रिकोणवृत्तं भूविमंडलं रचयेत्ततः ॥ आधारशक्तिसंपूज्य॰

५७

तत्राधारं विनिक्षिपेत् ॥ ७५ ॥ अस्त्रेण पात्रं संशोध्य हृन्मंत्रेण प्रपूरयेत् ॥ निक्षिप्य तीर्थमावाह्य गं
धादीन्प्रणवेन तु ॥ ७६ ॥ दर्शयेद्धेनुमुद्रां वै सामान्यार्घ्यमिदं स्मृतं ॥ एवं मुक्तं च गौतमेन निरिधे ॥ ॥ मंत्रप्र
ये प्रणवेनैव सामान्यार्घ्यमिदं स्मृतं मिति ॥ ७७ ॥ द्वारस्ना मयोविघ्निमत्र स्थामना वा धुना ॥ उक्तिये
ते साधकानां कौतुकाय हि नायव ॥ ७८ ॥ खड्गाभाधवसंपुक्तो स्त्रिनेत्रश्च ऋतुस्का: ॥ नारायण
पुत्तो मत्तवाहनो यहद्दंतक: ॥ ७९ ॥ विमुक्तोत्तु गणोसश्च स्वपुत्तं ध्यांत वीजकं ॥ देवो वैकुंठवामि
स्य शंद्रुकामेषकेतत: ॥ संसर्गो वैकुंठकश्च तारा द्यो मनुरीरित: ॥ भक्तप्रियो स्तुजनि त्तेनादंस्यो छम
बहूला स्थिता ॥ ५१ ॥ क्षपावैकुंठगोमिरी सांतपुत्तो हृदंतक: ॥ ऊर्ध्वकोणद्वये मंत्री प्रोक्तान्यांप्र
पूजयेत् ॥ ५२ ॥ अभ्यर्खेद्दुक्ततं पश्चात्केवलं तसालिलं वदेत् ॥ सुमुखः संकारयुतो विधिः रवाद्यो
गुप्तारूत: ॥ ५३ ॥ नारायणोमनुराख्यात: प्रसस्तो वहुकाक्षिने ॥ सर्वसारवाह्यजैय ऋदेवा ङिदिसर्व

५८
४४
56

पुतः ॥ ५४ ॥ निशानमेऽअखिलस्थो किंठसपुतस्ततः ॥ वैरण्यांवरयुक्तो मारूतकिविस्वांतश्री
यः ॥ ५५ ॥ इंदुभूरन्या दंपेदत्तायेनसारखांमनुनाथअेत ॥ शार्वः ससियुतः सधुनाराय णयुतो मस्तत
॥ ५६ ॥ निरंजनयुतसश्च विस्वांनोमनुरारितः ॥ भन्नवाहनकोवेकंठायुतो वामनेनच ॥ ५७ ॥ चक्री
तुंडःस्यो मंतः वाहनो विधिराजितः ॥ हृदंतोयोयं मनुः प्रोक्त स्तारादिस्यंविचक्षणः ॥ ५८ ॥ नमः
र्द्धयुतःलंमेज्ञाम्यायु घ्यादिनिरर्चयेत् ॥ रेवदुयुता पंचभूतरूपात केवलापुनः ॥ ५९ ॥ नारायण
प्रियायुक्तांचंडिका हरिसंयुता ॥ सर्वाणिधीयतारागोरिवा चालासनसंस्थिता ॥ ६० ॥ तारवाधोस्म
शिवीजोतोयं वसर्णकोमनुः ॥ यजदननगं धाद्यै योगिनीः साधकः सुधीः ॥ ६१ ॥ केसवोदंतजोक्ष्मा
चहरिस्थोवरसंयुतः ॥ त्वान्मा हृदयांतोयं तारा घोर सर्वर्णकः ॥ ६२ ॥ अनेनमनु नामंत्री देह
लोपरिहजपत् ॥ साधको यद्य शक्तेश्च समाष्टमनुनाजयेत् ॥ ६३ ॥ जूद्वीपनेतन्मनुश्च साधका

नांफ्हितायवै ॥ अध्रीसुकरीपांतरस्थस्योनारायणसमन्वितः ॥ ६३ ॥ मरुंडातस्थोभोतिरुजोगाजवक्त्र
पुतोयनं ॥ वीरोदीर्घभुतोविस्वमूर्तिमारुतंसंस्थितः ॥ ६४ ॥ अपक्ष्याघोररुद्रयांतोयेनिधिवरुणोत्थि
तोमनुः ॥ अनेनएकारसर्वो ध्वसजयेद्वारदेवताः ॥ ६६ ॥ त्रिपुरारिह्वारसमायाविशेषंनिरूपिणे ॥ त
स्याएवाचवक्ष्यामःप्रकासेसततमेवयं ॥ ६७ ॥ वेसमवीयंविसपंचवक्ष्येतस्यनिरूपिणे ॥ किंचित्स्व
सन् वामसास्वांदेहलीं संस्पृसतगुरुः ॥ ६८ ॥ संकोचयंस्त्रिभागंचवामपादंघ्रुजेणच ॥ प्रवि
सेन्मध्यपांतस्थैनेरुसांगुसर्ईसि ॥ ६९ ॥ यास्त्वाशंत्रमाणमपिसृजेपेतदनंतरं ॥ अध्रीपतेतोमध्ये
तारावंसल्लिलंरवगो ॥ ७० ॥ मधुचत्तानुन्वितःसध्यरुद्राक्ष्यमार्गोकस्तथा ॥ अपसेवाकदिरुस्थ
सःसर्वाकर्णोविराजितः ॥ ७१ ॥ सव्यपार्श्वेःसकरासस्ततोऽघोरबोषवर्णकः ॥ ७२ ॥ तस्पृष्ठःपावक
स्थःशिवस्येशोऽस्यसंस्थितः ॥ दक्षपादंगुल्यग्रेश्वरुद्रसलिलविभूषितः ॥ ७३ ॥ हृदंतोयमनुःप्रोक्तोर

५८
५१

57

सवर्णान्वितोमनुः॥ पश्चाद्देयेनमनुनादिव्यदृष्ट्यावलोकनात्॥७४॥ विघ्नान्दिव्यान्तत्यामं
त्रोसमुत्सार्य्यप्रयत्नतः॥ अस्त्रमंत्रेणसलिलैर्नांतरक्षानाहितान्॥७५॥ वामपार्ष्णेस्त्रा
र्य्यणरुघातत्रितयकेनच॥ नानसमुत्सार्य्यभौमाश्चरमंत्रेणसप्तधा॥७६॥ समादोयवविका
रान्भजमानमंत्रविद्गुरुः॥ वक्ष्यमाणेनमनुनाविकारेदक्षितानगुरुः॥७७॥ उद्धृयतेनमनुश्च
अक्षंतहृदयंवीजकं॥ आष्टवर्णावर्णेश्चवंदस्या धमासव्यपार्श्वकः॥७८॥ क्षशानुभोलोरात्रिश्चस
व्यकर्णफलोमरुत्स्त॥ ततास्य:सव्यवर्णोज्ञोनामिर्दोक्षरणपूर्वकः॥७९॥ संयुतोवक्रःस्तेनवाच
लोमाभूषितः॥ नाभिप्रथमवर्गस्यरशिक्तिविभूषितः॥८०॥ अन्तवर्गोद्विवर्णोश्चमुखस्तेन
संयुतः॥ रसवर्गतुरीयश्च आद्यवर्गसरान्तिपुक्॥८१॥ सवर्णाश्रुतिवर्णश्चसव्यनेत्रविराजितः॥ आ
दिवर्णोवर्णश्चविंदुचन्द्रानुसमव॥८२॥ मनिवर्गाक्षिवर्णश्चहरियुक्तोह्रीःस्वाः॥ ममसर्गो॰ ५८

मरुद्गुरुसत्विगोमालिनीयुता ॥ ८३ ॥ कवेनरात्रिर्युक्तश्चैवैक्षमेवनांवुविपणुगं ॥ मापाहृत्रजोमेघसंरु
श्चक्रोवीरोहिराः ॥ ८४ ॥ सरेफश्चटौरेफश्चदंसोषमावीरसंस्थितः ॥ गिरीशसंयुतः सोरस्नातवे
ष्मात्वगात्मगाः ॥ ८५ ॥ चंद्रचूडोरात्रिबिजंसंयुतोवामनेनच ॥ वरेपापे माधवाघश्चरवङ्गीनाराय
णान्वितः ॥ ८६ ॥ त्र्यपनौवैरपकोरद्धिसंयुतो विघ्नहारकः ॥ वन्हिवहृर्णकोमंत्रोविघ्नोच्चाटन
केस्मृतः ॥ ८७ ॥ अनेनरवनुनामंत्रो विघ्नानुसारयेत्ततः ॥ सिद्धार्थैलाचंदनानिदुर्वाचभासिताक्ष
ताः ॥ ८८ ॥ कुशाश्चसप्तद्रव्याणि विकाराइति कीर्तिताः ॥ उक्तमंत्रपठन्मंत्रीविघ्नोत्सारणकर्म
णि ॥ ८९ ॥ दशाशास्वक्षतान् सम्यक् श्रीगुरुर्विकिरेत्सुधीः ॥ ॥ तदुक्तंनिबंधे ॥ ॥ एलाचंदनसिद्धा
र्थभस्मदूर्वाकुशाक्षतान् ॥ ९० ॥ विकिराइतिनिर्दिष्टाः सर्वविघ्नौघनाशकाः ॥ आसनंक्षुजेयन्मं
त्रातन्मनुदर्शयन्तियुञ्जना ॥ ९१ ॥ मत्तिनारायणेनैव भैरवेणविराज्ञोमरुन्नसरवः ॥ वरेणपामदनोरात्रिः

संपुतोमाधवेनच ॥ ९३ ॥ गणनाथोविमतश्चमुंडीरवेनपुतःस्मरत् ॥ रतंरवगंमारुतश्चविश्वांतःप्र
णवादिकः ॥ ९४ ॥ अनेनसंपुज्यमंत्रोपवित्रीकरणंपरं ॥ वक्ष्यमाणेनमनुनास्पृशन्तुर्यादिच्च
णः ॥ ९५ ॥ प्रदर्श्यतेत्रसमनुःनारश्वरःसकिंकिरी ॥ वरुणोरवोवलणस्थश्चमाधवाढ्योहरिर्धनी
॥ ९६ ॥ आस्वर्गसर्वगाद्योनारायणसमन्वितः ॥ वामदेवःसव्यनासापुतोवीरःसरवतमः ॥ ९७ ॥
सवासुदेवोवक्रोचसावरोक्ष्दोमणि ॥ धनंविनायकाक्रांतमंत्रबीजंतुरीयकं ॥ ९८ ॥ इंदुचूडंतदेवा
नुवीजरुद्रांकगोतनः ॥ वृषकेतुःश्वरोविष्णुफनःश्चक्रतंउकाः ॥ ९९ ॥ सरवारसांकावीजंमेतस
मबीजकं ॥ अर्घवर्णेनत्रगतोमहामोरानुमीनकः ॥ ९० ॥ रवश्चहुतभुग्विश्वप्राणोकेतु
वकःसरवः ॥ विंदुचूडोअसदसमेमेकादिवीजकं ॥ १०० ॥ सव्यपार्श्वोभानुवीजंपावकस्थोनिसा
नमः ॥ चंद्रचूडोविधुविप्णुलसितोहवावाहनः ॥ १०१ ॥ हलिदीर्घेणसंपुक्तःशार्मसोरकवीज ॰

कांडुराजितमोलंबदाव घर्णेमनुः स्मृतः॥२॥ इमं मंत्रं पठन्नस्मिं पर्शं संप्रार्थ्य देशिकः॥ स्वस्तिका
दिकमेणैव घासनेसंविसे किल॥३॥ ॥तथा चोक्तं मंत्रांतरे॥ ॥आदौ विघ्नं समुत्सार्य पश्चाद
सनकल्पनं॥ अथवाचासने स्थित्वा विघ्नानुत्सारयेत्सुधीरिति॥४॥ दुग्धमूत्रघृतगोमयपंथा
संख्यतो हि पलमात्रभागकैः॥ तोलकद्वयमितं तथा। दधिप्रसृतिमात्रकमितेन शोधयेत्॥५॥
दुग्धादिभिस्तत्त्व्यकोशैरथवा भूमिमंडले॥ समंत्रितैर्हिमंत्रेण शोधयेत्तु गुरुः किल॥६॥ तस्मा
त्सर्वविघ्नेण भूमिरक्ष्ये किल्बिषं किल॥ ॥तथा चोक्तं गौतमीयेपि॥ ॥पंचगव्यप्रमाणं तु पल
मात्रं दुग्धभागो गोमूत्रं तावदिष्यते॥७॥ घृतं च पलमात्रं स्यात् गोमयं तोलकद्वयं॥ दधिप्रसृति
मात्रं स्यात् पंचगव्यमिदं स्मृतं॥८॥ अथवा पंचगव्यानां समानो भाग इष्यते॥ मूलमंत्रेण तत्र
तैनैव परिशोधयेत्॥९॥ तेन सर्वविशुद्धिः स्यात् सर्वपापनिकृंतनं॥१०॥ ततस्तदर्चनविधिं वक्ष्ये दी

म:
६६१
४७
५१

वकर्ईकं ॥ १० ॥ सव्य भागे विन्यसपर्यायाङ्व्य पाणि गुरुः स्थापयेत् ॥ स्कांधितमुनीरेरणसर्गोकुंभंमनोह
रं ॥ ११ ॥ पुरिणि प्रक्षालनार्थं हि एष्ठे देसे च देशिकः ॥ पात्रं तान्तरं स्वस्त्नदिस्या प्रदीयां चतयेवच ॥ १२ ॥ पु
ष्टांजलिं हस्त्वातु श्रीगुरुं जपमुत्तमं ॥ तन्मंत्रा अथ दर्पणे साधं" गुर्वं दाग्रबीजमुच्चार्य्य शंकरं च समुच्च
रेत् ॥ सव्यकर्णान्वितः सोपि स्यणन्तो हि तउदन्वितः ॥ १४ ॥ भसवर्णानुरीयश्च स्थं नस्थाप्र्णे संस्थितः
संत्र्यंविकंदुच्छूडो वे विस्वांनः धारीकः स्तिः ॥ १५ ॥ तारमादो हि विस्तयं चाच्छ्स्पर्शाद्द्विवर्णकः ॥ अन
न्तोरसवर्णो स्यानेत्र वर्णान्तीपकः ॥ १६ ॥ आदिवर्णस्पशारस्वरेणहि विराजितः ॥ पावकः सव्यकर्ण
द्योरसवर्णानुरीयकः ॥ स्थापयणादिसंस्थ सस्तारवाद्यास्ह्दान्तकः ॥ एषो हि प्रथितः सम्यकनिधिव
र्णान्तिोमनुः ॥ १८ ॥ तारमादो समुच्चार्य्य सव्यपार्श्वो हि पावकः ॥ वक्रो स्थान्वितः सव्यपार्श्वो
हलंथायुनः ॥ १९ ॥ कर्णवर्णान्ततीयश्च सनंदोग्निः सवामरणः ॥ २० ॥ अग्निवर्णतरीयश्च वाचा ॥ नस्थो ॥ २०

कान्तां हितायवै ३

६६१

दंतपुटं ॥ २०॥ स्नेभातो यं पंक्ति वर्णो मनुः स्यात्तो महीतले ॥ भागो दक्षिण के कतागरोश मनुनाकिल
॥२१॥ निमित्ततो हि मध्ये च अयमंतारकं पठेत् ॥ ततो हि देवतानाम चतुर्थ्यां तं ते सुचक्रं २२ हन्मनुश्च
पंतकेतु मंत्रेणानेन संनमेत् ॥ ॥ तथा चोक्तं निबंधे ॥ कृतांजलिपुटो न त्वा त्वामगुरुत्रयं यजेत् ॥ २३॥
दक्षिणे हि गणेशानं मध्ये दिव्यं विचिंतयेत् ॥ वक्ष्यमाणेन मार्गेण भूतशुद्धिं विधाय च ॥ २४॥ मातृ
कान्यासं ने सम्यक् प्राणायामं ततः सुधीः ॥ पीठन्यासं प्रयत्नो [illegible] दिन्यासकं ततः ॥ २५॥ मंत्र
न्यासं ततो मुद्रादर्शनमपि चापि वै ततः ॥ ध्या[illegible] चार्चां मानसिकीं च वक्ष्ये स्थापनकं तथा ॥ २६॥ वाव
क्ष्यमाणेन मार्गेण प्रक्ष्याल्य स्त्रेण शंखकं ॥ तस्मिन्नाधार गोत्रे धृत्वो पुष्पाक्षतादिकं ॥ २७॥ क्षिप्त्वा
स्वच्छतोयेन समापूर्य प्रयत्नतः ॥ विलोममातृकामंत्रौ पठन्संस्मरेय जलं ॥ २८॥ तन्निक्षितीर्थक
त्वभोन्तर मंत्रेण सृजयेत् ॥ तन्मनुश्च उद्धार्य परसर्वागमरारणकैः ॥ २९॥ सविंदुश्च तुरीयासनन्तको ॥

नू २

नं नरं ५

६२

भावापितुरीयकः॥शरानुननासिकरछोपिसव्याक्षिलक्षितःकिल॥२०॥ओ॥अनुनासिको
र्णोश्चबिंदुलांछितमस्तके॥औ॥नोवज्ररासंज्ञःएर्णार्धयोंतरछः सर्वे स्मवः॥२१॥सयंमोरादद्वि
स्तानुदेशःओ[illegible]वो[illegible]घ्रौ॥सव्यबाहुविमूलश्चंद्रस्रातरछोहिसन्यायकः॥२२॥वामपादविमूल
श्च ओ॥अनासिकवर्णकः॥दंस्यानुनासिकोरुद्रसक्तिराजितस्ततः॥२३॥हस्मनुश्चततःपंचदश॥
र्णोमनुरिरितः॥मस्तोचनेत्रिपदिकापामयकीर्तितोबुधैः॥२४॥सबिंदुश्चमनाश्चंद्रोदीर्घसम
समन्वितः॥पवनोरपमोत्तामोभास्वयातोम्रर्णा केयुक॥२५॥नीरजांतपाद्यश्चन्यंसंपृतोपव
नःकिल॥अद्रिदंतोसरुछश्वससंयुतोदीर्घनांतकः॥२६॥अमोर्वीस्वयुतोदस्योस्यशांतद्विषड्ढि
कांतगः॥प्रजांतपीतक[illegible]लितस्तंभांतिपिककलार्णकः॥२७॥सरवेवस्यचनेमंत्रोखप्रतेघघु
नामयः॥धोतस्वरसबिंदुर्वैम्नपुर्वकूर्ध्वदंतयकः॥२८॥भास्वयंतोबिंदुचूडःसएवचपुनःकिल०

६२

अनुज्ञांतो क्षितिश्चन्द्रसंयुतो हि सद्धः मीरणः ॥ मर्त्योषमा अंबिकाख्यो नीरजास्यो घनांतकः ॥ स्व
पंच क्षितिमिरः खट्वांगेस्य शांदिकावर्णकः ॥ ७६ ॥ अग्रे ह्यनुनासिकः स्त्रः सपुष्पो सोरङ्गशक्तियक
क्ष्मांतोपमनुः प्रोक्तोवसुध्रमाकोमनुः ॥ ७० ॥ वर्णादिभूतस्वरकं सस्वरे तस्य यमं किल ॥
साद्धचंद्रस्तनायाघ ॥ ऊर्ध्वदेऽ ७१ ॥ मंत्रानुनासिकश्चापि साद्धचंद्रः स एव हि ॥ दशपादविभू ष्य
श्चहस्राघुर्तकांततः ॥ ७२ ॥ दीर्घयुक्तः वाग्निवर्णः शाथ्यां त्र्यक्षयुतो ततः ॥ नीरजांतो वरएय
श्चतीरलज्जामाह बीजकं ॥ ७३ ॥ शून्ययुक्तं हरिवैकुंठस्य पुष्पांतको टीकः ॥ स्वदंतो ततु राख्या
तः कलावर्णो कितामनुः ॥ ७४ ॥ मंत्रानुनासिको युग्मो ह्यनुनासिककोपि च ॥ रुरुस्वरादक्षि
णतारकचोदोसक्ति सबिंदुका ॥ ७५ ॥ ऊष्मादिकाहि सलिलस्थः समीरो हमरस्थितः ॥ स्था
वरो वैवह्नि चूडाह्नमनुर्मुनि वर्णकः ॥ ७६ ॥ वंतारके चोदोवर्णादि स्वरवस्तातन: किल ॥ मूर्तवर्ण

विराजितः

८

चतुर्थश्चस्वसनासिकपुष्पकं॥४७॥नादसक्तियुतोवन्हिस्तृतीयोहिपवनोमरुः॥अर्घ्यरोकोर्चिनि
शरोतावामपार्श्वचतारकं॥४८॥मुखव्यवर्णादिवरुणश्चमयेत्रजोवुरणुकल्पनतेः॥पुष्पांतोवरयुग्मा
मारुतोवेहरिःसार्णिकं॥४९॥नामोप्रणवकंवांमुखव्यवर्णोवुवर्णकः॥अर्कस्वरांकितश्चापि
च्यनलोवक्त्रवनायुक्तो॥५०॥सव्यबाहौहिमणिवंधामरुतोरुछ्ःसवेश्मवः॥जातस्त्रासोहन्मनु
श्चवरुवर्णस्त्रतोमनुः॥५१॥सव्यपार्श्वेचनतारंमुखव्यवार्णादिवर्णकः॥वामपादांत्याकोद्यकं
शालियुक्तःसरस्वती॥५२॥तोपरुछोमारुतोवक्त्रःस्त्वयुक्तोसमीरणः॥समीरोहन्मनुर्मंत्रः:श
श्चाहिवसुवर्णकः॥५३॥स्वकंजेवेश्चतिसितः॥स्वरार्धिदयनासिकः॥सचंद्रोवामपादोवसांवरो
मारुतःकिल॥५४॥अग्नांतानुभवानीचसर्गयुक्तोद्वयंमनुः॥पुनस्तत्रैवतारंहिसव्यपार्श्वादि
कःकिल॥५५॥भवानीसंस्थितःसोपिवैष्णवाद्यामरुतनः॥हृदयांतोमनुःप्रोक्तोरसवर्णसम॰

न्वितः ॥ ५६ ॥ तत्रैवोद्धृतमंत्रेण साधको वह्निमंडलं ॥ अर्चयित्वा च वै सूर्यमंत्रेण तरणिं यजे
त् ॥ ५७ ॥ शशिमंडलमध्यस्थं दर्शयेत्तेन सुधीर्जपेत् ॥ तत्रैव सूजयेच्चंद्रः सांकुचंद्रो हि चंद्रकं ॥ ५८ ॥
अव्यपादकश्चापि वरुणः स्यो हि शून्ययुक् ॥ पवनो स्मनुश्चापि षड्गों मनुरीरितः ॥ ५९ ॥
पावकः सांकुचंद्रश्च स्वनलो हृज्जंकृततः ॥ नरकास्माद्दर्शनात्याद्यो विश्वांतो मनुरीरितः ॥ ६० ॥
तत्रैव सृजनया धत्ते हि मनुस्मः प्रदर्शयेत् ॥ असव्यपादकलाश्च सार्धचंद्रः क्षयानलः ॥ ६१ ॥
नेत्रानुनासिको भूसप्रियारूढः स्वरांकितः ॥ दंतोष्ठ्या [illegible] गों मनुरीरितः ॥ ६२ ॥ मुद्रा४
सांकुचंद्रो मुखवर्गाद्वितीयो वृतयाहिसः ॥ अत्रीसोरसवर्गो यासंस्थितावै ततः परं ॥ ६३ ॥
पजांतो हि ललनाकांतो हृद्रसा गों मनुः स्मृतः ॥ आद्विगोद्विरोष्ठ्यसविंदुनागबीजकं ॥ ६४ ॥
हरिर्जटिलकः शून्ययकौ रौद्री शिलीनाता ॥ सवो एषारख्यो रुद्रसनपाद्यो हृदंतो मनुस्मृतः ॥ ६५ ॥

सव्यपार्श्वे हि सिंहश्च सविंदुश्च संएव हि ॥ अनन्तो मुनिवर्गोस्य स्नासमीर्दुह्रस्थितः ॥ ६६ ॥
स्तया वीरामवर्गो हि ललतो ह्यो विस्वसंयुतः ॥ भक्षप्रियांतकोमनवाहनांतगतः सुधीः ॥ ६७ ॥ शि
शिरोडो हि यत्नजः श्वेतग श्चक्रजुडकः ॥ सरवेतु क्षरणाभीमांत गायो निगतंतज्जं ॥ ६८ ॥ विष्णु
नकोमनुः प्रोक्तस्तारो घोव सुवर्णकः ॥ यद्वा हि साधकस्तत्र तत्र स्थाने हि चोदितः ॥ ६९ ॥ हत्के
जस्यततः पूर्वमुख्यके शरेकंडुच ॥ उपविश्य मनोरंतः पीठिसक्तो भवस्त्रुपच ॥ ७० ॥ तयापीठम
नुज्ञातमर्थ्यसमन्यसाधकः ॥ ततो हस्तेजकेच घ्द्लतांगं धमुरव्यके ॥ ७१ ॥ उपचारैरनैवेद्यः
सुनेपध्वशिकोत्तमः ॥ ॥ तथाचार्यनिवेधो ॥ ॥ न्यसेत्कमरणं देहे बुधमो दीनपिक्षयेत ॥ ७२ ॥
पुष्पाद्येः पाठिमन्त्रांतं स्मिंश्च परदेवता ॥ विनानेवयांधोधेर्स्तुचारैः समर्चयेत ॥ ७३ ॥ ब्रह्म
रघ्रादिमूलां — त्रिमख्यप्वांपुदमिकः ॥ दत्वाहि मूलमंत्रेण पुष्पांजलिकमप्पयेत् ॥ ७४ ॥

पयासक्तिमनुंजन्त्वागुह्यादिमनुनार्पयेत् ॥ ॥तथाचोक्तं निबंधे ॥ पंचमलत्त्वसंतथा कुर्यात्पु
ष्पांजलिमनन्यधीः ॥ ७५ ॥ उत्तमांगाहृद्घ्राणपादसर्वांगकेः क्रमात् ॥ सर्वंहि प्रोक्षणीस्थ
नवारिणाचोक्तकर्मतः ॥ ७६ ॥ विदध्याद्धितृतः प्रोक्षणीगताम्बुयो विसृज्य च ॥ संपूर्य पूर्ववं
चापि वह्निसंज्ञां समारभेत ॥ ७७ ॥ प्रोक्तेषु सर्वतो नद्रमंडलात्यतमेषु च ॥ नारभोदासमनुचार्यं दं
ष्ट्राभाविद्युतारयुक् ॥ ७८ ॥ श्रोत्रस्मानि नासिकश्चापि सबिंदुश्च स एव हि ॥ मरुद्रिस्यसेस्तनायो
पश्चाद्देवोऽनस्थाहिरेवांकितः ॥ ७९ ॥ मारतो ह्यनुश्चैषो निधिवर्णोक्तिनो मनुः ॥ अनेनतुम
नुनामंत्री मंडलं परिपूज्य च ॥ ८० ॥ तंडुलैः कर्णिकामध्ये मारण्यांपि प्रयत्नतः ॥ आस्तीर्यतं
डुलान्सम्यक्तंडुपर्ध्वापि यत्नतः ॥ ८१ ॥ दत्तानि तेषु समस्तीर्थं च ॥ दानानगुतविष्टरां न्न्यसेसमश्च
नुपतेता मंडले देवता ॥ क्षप्तपेन्मविता साध्य अर्घ्यं नयमत्रकां ॥ पीठांतो ह्यर्चनेनता रवबीजं च

म॰
१६६
५१
63

समभ्यर्चयेत्॥ दद्यात्स्पर्शसलिलीयार्णःखेवार्द्धस्तत्तिकिलं॥ मुख्याम्नानेत्रविधिवर्गादिवर्णोवि
क्षणस्थास्थितः॥ मारुतोऽलंतात्रको नोविन्धान्तोऽकारणको मनुः॥ सव्यवाहुविमलं स्ववा
मकर्णविराजितः॥ श्रोत्रमाहुर्नासिकोवैसौ शान्तिर्वाचोत्तकास्ततः॥ हृन्मनुश्चतुर्वर्णाढ्या
स्तारा धामनुरीरितः॥ इत्यादिपीठमन्त्रांस्तान् पटलेवसुधीः॥ उक्तपीठार्चनं मन्त्री स्वतामा
वतत्परः॥ वक्ष्यमाणेन मार्गेण ततः समभ्यर्चयेत्॥ गुरुश्चतन्मंडलं प्रागुक्षिरणेन संपूजे
वस्वानरकलाः सम्यकुर्वक्ष्यमाणाश्चमंडले॥ विन्यस्यप्रजपेन्मन्त्रीत्तन्मन्त्रैर्वक्ष्यमाणकैः॥
ततोहेमादिकलशं प्रक्षाल्यास्त्रेणवैततः॥ द्रव्यंसनागरुकर्पूरं धूपयित्वा चदेशिकः॥ तन्तुना
त्रिगुणेनकुंभंसंवेष्ट्यततः॥ ततस्तन्मन्त्रेणगंधपुष्पादिभिर्यजेत्॥ अर्वकोचसमभ्यर्च्य
विधिवामनमस्मरेत्॥ सशिमो ग्लो भाद्रिकारवः सर्वावायुश्चस्तंभनं॥ रसार्णोयं मनुः प्रोक्तः॥०

१६५

सत्तः कुंभप्रपूजेत॥ उद्धार्य्यतियस मनुं मंत्रिण विसर्जयेच॥ निक्षिप्य वरतत्त्वानि तस्मिन्वै राक्ष
नान॥ अथ यंत्रमुच्चरन्कुंभपीठयोरैक्यमेव च॥ विभाव्य च ततः सम्यक्पीठे संस्थापयेद्गुरुः॥ सेव
नवतत्त्वार्ककलां विन्यस्य पूजयेत्॥ क्षीरद्रुमकषायेण आम्रेण वा नवेन वा॥ तीर्थांबुभिश्चगं
धपुष्पाक्षवासितांबुभिः॥ आलोड्य नैवेद्यं च ततो मातृकां प्रतिलोमतः॥ मनुं पठन्पूरयेच्चैव
बुध्याच कुंभकं॥ ततः श्रीं ह्म्स्तां अनुस्वकलाः षोडश विन्यसेत॥ वक्ष्यमाणेन दसितो श्चतोपरा
संपूज्य मंत्रिके॥ ततः क्षीरकषायाद्भिर्वा पूर्य्य शंखके॥ वसुगंधतज्ज्ञलेच विलोड्य सकलाः
आवाहयेज्जयेद्भावा वक्ष्यमाणेन मंत्रवित्॥ त्रिविधित्रा घष्टके निरूपणं त्रिपुरा निरूपणा क
राध्याम॥ वक्ष्यमाणान्कलाक्तोदशाहाग ष्टयुगमके॥ इति पतयुग्मे च वहसान्निहितान्वे॥
इति सर्व्व वेदमंत्रान्ततो ह्यावाहयेत्कलाः॥ ततो मूलमनुं मंत्री प्रतिलोमेन संजपेत्॥ ध्यायेनृहि

चेतसादेवंमंत्रस्यविधिवत्किल॥वक्ष्यमाणेनमंत्रेणापिप्रतिष्ठांप्राणकस्यतु॥कुर्यांछिद्रांघ
पुष्पैश्चरूपचारैश्चपंचभिः॥वक्ष्यमाणेनमंत्रेणवह्नेर्वैक्षकलायजेत्॥प्रत्येकंतुभानुकला
द्वादशकंकिल॥प्राणप्रतिष्ठापनंचसोमकलानांपूजनंप्रत्येक॥एवंविधिकलानांचप्रतिष्ठापन
मुत्तमं॥प्राणस्यपूजनंवक्ष्यप्राणैर्मंत्रैःपृथक्किल॥शक्तस्यचविधिश्चायंविबुधैःपरिकीर्तितः
पूजनंवित्तग्रवक्ष्यामः॥५८॥ततोदेशिकोमंत्रीपंचाशत्मुकलाःकिल॥षड्रूपेस्वरूपिमुख्यादि
कवचमुख्यादिकाःक्रमात्॥५९॥शक्तिःप्रत्येकतःसम्यक्तत्रीत्यासमर्चयेत्॥ततोवक्ष्यमा
णेनहंसःशुचिमुखेनच॥६०॥आवाह्यपूजयेत्छखरूपेनैवविधानतः॥ततोजगदितवर्गी
कलादशकाःकिल॥६१॥प्राणप्रतिष्ठादिकंचसर्वाप्रपूजयेत्॥ईजरायेनमस्यादिवक्ष्यमा
णेनमंत्रेण॥६२॥प्रत्येकतोहिशक्तिश्चसमावाह्यप्रपूजयेत्॥पश्चात्समृद्धिपुरिसंकेतेनमंत्रैर्हि॰

५२

64

मंत्रवित्तमः ॥ ८ ॥ प्रजप्यावाह्यविधिवत्पूजयेद्देशिकः ॥ किल ॥ ततस्तीक्ष्णादिपयवर्गाकलाहृदस
काः किल ॥ ८ ॥ प्राणप्रतिष्ठाप्य ततः पूजयेन्मंत्रवित्गुरुः ॥ पंतीक्ष्णायेनमः सादिविधिनाप्र
जयेत्किल ॥ आवाह्य शक्तिः सर्वत्र पूजयेत्साधकोत्तमः ॥ पश्चात्त्रंबकमंत्रं च जप्त्वावाह्य प्र
पूजयेत् ॥ ९ ॥ पश्चात्योन्यादिषड्वर्गं सुपद्मके कलाः किल ॥ कृत्वा प्राणप्रतिष्ठां च समावा
ह्य प्रपूजयेत् ॥ १० ॥ पंपीतापेनमः सादिविन्यस्यमानेन वर्त्मना ॥ आवाह्य शक्तिः सर्वत्र प्रपूजयेत्तु
समर्चयेत् ॥ ११ ॥ अनिरुद्धायेनमः सादिविन्यस्यमानेन वर्त्मना ॥ आवाह्य पूजयेत्सम्यक् सर्वत्र
शक्तिकः किल ॥ १२ ॥ तद्विष्णोरिति मंत्रं च विष्णुर्योनिमुखं च हि ॥ जप्त्वा च समावाह्य देशिकश्च
समर्चयेत् ॥ १३ ॥ पश्चात्कालात्मकं तत्र कलशे घटयेत्कलशं क्षिपेत् ॥ पश्चात्स्वस्थापनसव
तपन्हवके स्वधा ॥ १४ ॥ इन्द्रवल्लीविष्टिते श्वकल्पवृक्षधिया किल ॥ आश्लिष्य कुंभवक्त्रं च कुं

६६७
५३
65

भवश्रेचतत्रच॥८॥कल्पवृक्षप्रबुध्यान्तुचपकंसपुष्पनासतं॥ततः कुंभंनिर्मितेनक्षौमयुग्मे
नवेष्टयेत्॥८८॥पश्चात्कलशासंकंतत्स्वर्णरत्नकार्थकलशेक्षिपेत्॥पश्चाद्रसायनस
स्नातयत्सर्वकेसाक्षात्॥८०॥ॐइदंवृक्षौतिषितेश्चकल्पवृक्षाधियाकिल॥श्राद्धिघकुंभव
ञ्चकुंभवज्रेचतत्रच॥१॥कल्पवृक्षप्रबुध्यावतुचपकंसपुष्पनाक्षिप्तं॥ततः कुंभंनिर्मितेनक्षौ
मयुग्मेनवेष्टयेत्॥२॥ततश्चकलशेषड्भिर्मूलेनवप्रकल्पयेत्॥ध्यात्वाहिदेवतांतत्रसमावाह्य
समर्चयेत्॥३॥ततोवंगुरुत्यंकुर्यानदेवतागच्छसाधकः॥षडन्यासकंकृत्वाचार्यंप्रतीकारणंकेततः
धेन्वाख्यमुद्रयाकृत्वाप्राणान्स्थापितततः किल॥कृत्वाप्रतिष्ठापनंचवसुपदैर्भक्तयाकिल॥५॥
उपचारैस्ततोवक्ष्यमाणमार्गेणपूज्यच॥पुष्पांजलिविधीनांतत्कृत्वाच्छावरणार्चनं॥६॥कृत्वा
ततोहविविधिवदुपविश्यमनुः किल॥ततोवसिष्ठपूजांचकृत्वादेशिकसत्तमः॥७॥जपंकृत्वाततो॰

६६७

मंत्रीवामपाणिनासमर्पयेत्॥ ततोहिजप्तमंत्रस्यपंक्तिसंस्कारकान्किल॥८॥ प्रत्त्वाचोत्तप्रका
रेणश्रीगुरुःशिष्यमुत्तमं॥ समानीयाक्षिमंत्रेणस्वाछाद्यवसनेनच॥९॥ प्रसूनैरंजलिंसम्यक्शि
ष्यास्यापिदत्त्वागुरुः॥ स्मरयित्वातुचैवमंत्रंसकृच्चरन्कलशेक्षिपेत्॥१०॥ प्रोक्षयेद्धिदेवतयाश्चशि
ष्यनेत्रस्यबंधनं॥ हरिस्तुपनतःसम्यग्गासनेदर्शकस्यतु॥११॥ शिष्यमासीनकंचापिस्वार्चनक्रम
तःकिल॥ भूतशुद्ध्यादिकंकर्मविधायापिप्रयत्नतः॥१२॥ ततस्तन्मनोन्न्यासान्कुर्याच्छिष्य
स्यैवतेनेन॥ ततःसंपूजयेत्सम्यक्कुंभस्थांदेवतांकिल॥१३॥ ततोमूलंहृदंतेसिष्यमस्मिन्नणुब
शोधयेत्॥ ततोहिमंत्रतत्त्वाचार्यःसर्वंकंकुंभकंहितत्॥१४॥ समुद्धृत्यततःकुंभवदनस्थान्समुद्धृम
न्नापल्लवान्शिष्यशिरसिमातृकान्विनिधायच॥१५॥ जपन्हिमनसामूलंतेनसोत्तरबुभिःकि
ल॥ शिष्यंतमभिषिंचेद्धिमनुभिःसंवितोद्भवैः॥१६॥ अवशिष्टजलेनैवसिष्याद्याचम्यवाससी

परिधापयद्गुरोः सम्यक् कसन्निधाप्य वु पठ सपेत् ॥१९॥ देवत्वं शिष्यसंक्रान्तं स्वभेदं दिशतयोः किल ॥
संभावयन् चंदनाद्यैरुपचारैश्च पूजयेत् ॥१७॥ ततः शिष्यस्य च शिखां वध्वा मंत्रेण साधकः ॥ ऊर्ध्व
र्ध्वतयानन्तरः तां तु कृष्णा चतुरीयकः ॥१८॥ वधु प्रापावकश्चापि हुं किल ॥ अस्य कं च तया
सम्यक् वंधनेन सत्तकः किल ॥२०॥ संरक्ष्य वत्नेनान्यासं कल्पनानां देशिकः किल ॥ दर्भत्रयेण लोकं
रीत्याङ्गानुपर्यन्तकमुधी ॥२१॥ पादतलनात्यसंक्षालनात्तो देशिकसत्तमः ॥ दासमानमनुं जपेत्स्वाहा
होत्तरसंते किल ॥२२॥ सिष्य पाणौ जलं पश्चाद्दद्याद्देसिकसत्तमः ॥ ॥ तथा चोक्तं वसिष्ठे ॥ ॥
मनन्त शिरसि स्वसा हस्ते दत्वा संजपेत् ॥२३॥ अथोत्तरं ततो मंत्रं दद्यादुदकपूर्वकं ॥ आवयो
स्तत्त्वपूतदो भवत्वेवमुदीरयेत् ॥२४॥ देसिकं प्रति सिष्योपि ददत्स्वेनि वदेत्सुधीः ॥ रिष्यादिस
र्वकं मंत्रं सर्वा शिष्यस्य कर्णके ॥२५॥ श्रीगुरोः श्रावयेत्सम्यक् त्रिवारं यत्नतः किल ॥ त्रिश्शद्वर्णो

66

वदद्यादि वामकर्णमनुं किल ॥२६॥ श्रीगुरोः पादुकां ध्यात्वा सहस्रोत्तरशतं मनुं ॥ गृहे देवतयोरैक्यं भाव
यन्प्रजपेत्किल ॥२७॥ तस्मात्कमलेतिष्ठेत् सुधीः पतितएव च ॥ ततो गुरुश्च प्रवदेदनुक्तो भवरि
वत्सक ॥२८॥ आचारवान्भवातिष्ठ यायुःकीर्तिस्तवेशुभं । पुत्रान्लक्ष्मींच सदाते धर्मचा
रिणः ॥२९॥ एवम्श्रावयेच्छिष्यं वदन्देशिकसत्तमः ॥ ततोहि सिष्यकश्चापितोयकुसतिला
न्वितं ॥३०॥ आदायतांप्रवदेदघनद्यकेतिच ॥ वक्ष्यमाणं यदि स्वानुसारं वर्णावर्न्हिदेवतं ॥ प्रोक्त
कर्मप्रसिद्ध्यर्थं प्रददेच्छिष्यकः किल ॥३१॥ ततः प्रभृति शिष्यश्च देशिकार्पितपीयस्त्रियं ॥ निजदे
हेनिजप्राणं श्चार्पयेऊकेलत्रयं ॥३२॥ अनेष्टतममप्यत्र मुखे सर्वमर्पयेत् ॥ तथाचोक्तं स्वतंत्रे ॥
गुरवेदक्षिणां दद्यात् यस्य यस्यापि सिवात्मने ॥३३॥ सर्वस्वं वा दद्याद्धा तदाज्ञया ॥ नचेत्संवारणी
शक्तिः कथमस्य भविष्यति ॥३४॥ तथा सकुलाम्रतेपि ॥ वित्तशाठ्यं परित्यज्य सर्वकर्माणि साधयेत्

वित्तसाठ्यं निहंस्यासु पुत्रानायुर्यशो धनं ॥३५॥ गुरुद्रव्यं वंचयित्वा यः कुर्याद्धनसंचयं ॥ तेन तद्भुज्य
नैनैव हीयते राजतस्करैः ॥३६॥ अन्यत्रापि तथा ॥ सर्वस्वं दक्षिणां दद्यात् ॥ ॥ कांचनं दद्याद्य
यस्विनीं भूमिं रतिकरीं दद्यात् ॥३७॥ पुत्रपौत्रानुगामिनीमिति ॥ नंदंति कं ततः शिष्यस्त्रिदंतं वव
मनुशतं ॥ गृहीतस्य मनो सम्यक् नयं कुर्वीत यत्नतः ॥३८॥ देशिकं याति संचारः शक्तिरेवान्यथा ध्रु
वं ॥ ॥ तत्रान्तरेऽपि ॥ ॥ शतं जपेत्तद्द्वयस्यान्तिके त्रिदिनं वसेत् ॥३९॥ नो चेत्संचारिणी सन्धिर्गुरुमेति
न शांसयः ॥ पश्चाद्दत्ते श्रीगुरुश्च वस्वाधिकं सहस्रकं ॥४०॥ सततं वापि यत्नेन रक्षणाय न्यूनं पकिल
स्वरात्केऽपि मंत्रं तु जपेन्निपतमानसः ॥४१॥ न तथा चोक्तं विश्वसारे ॥ ॥ अष्टाधिकं सहस्रं वै न्यूनं एवा
विविधानतः ॥ स्वसन्निरक्षणार्थं गुरुर्मंत्रं तत् जपेत् ॥४२॥ तथा चान्यत्रापि ॥ मंत्रं द्वाजपेद्
वीशतमष्टोत्तरं ततः ॥ ततो मिष्टान्नपानाद्यैर्ब्राह्मणान् परितोषयेच्च ॥४३॥ भुंजीत शिष्यकः ॥

पश्चात्संमन्यतेदिक्षु नार्थतां॥ कर्त्तव्यो नोपवासश्च शिष्येण गुरुणा तथा॥४४॥ न चाचोक्तं योगि
नो तंत्रे॥ ॥मंत्रदत्तगुरुश्चैव चोपवासं समाचरेत्॥ महांधकारके कृमिर्भवति नान्यथा॥४५॥
दीक्षां कृत्वा यदा मंत्री चोपवासं समाचरेत्॥ तस्य देवः सदा रुष्टः शापं दत्त्वा व्रजेत्पुरं॥४६॥ होमे
यद्यत्राभीष्टसिद्धिर्विधिमेव वक्ष्यामः॥ ॥इति कलावती दीक्षा॥ ॥त्रैवर्ग्ययागं चायतनीं साधकानां
हितायैव॥ त्रिविक्रांतु पद्मामध्ये ईशान्ये पञ्जे पङ्क्तिं॥ मण्डलीनाथमाग्नेय्यां नैऋत्यां गजाननं
वायव्यामर्चयेद्ज्ञानुष्टनाक्रम उदाहृतः॥ पद्मामशंभवनमध्ये ईशान्यां मण्डमर्चयेत्॥ आग्नेयां भि
भवक्रं चैव नैऋत्यां रविं तथा॥ वायव्यां शांकरीं चैव भुक्तिमुक्तिप्रदायिनी॥ मण्डलीसर्वपद्मामध्ये ईशा
न्यां मे समर्चयेत्॥ वायव्यां चण्डिकां देवीं स्वर्गसाधनभूमिकां॥ पद्मा गजास्य मध्ये च ईशान्यामर्चये
त्पुरीं॥ आग्नेय्यां भास्करं चैव नैऋत्यां रविं तथा॥ वायव्यां शांभवीं चैव सहजयेत्पर्वगांदा॥ यद्व्यकैः

७.५६

68

न्यया त्वदुःखाघर्षप्रशान्तद ॥ उक्तं च गोरक्षविमर्शिन्यां ॥ ॥ शंभोमध्यं गतेत्मनहरीनहरम्भेदेव्याह
रोरांके भास्वनारासुतारे वाहरगणे शाजाविकाः स्थापिता ॥ देव्यां विस्मुहेरकदंतवरपल्लवादे
ज्येश्वरेनार्यैः शंकरभागानौ इति सुखदाव्यस्तास्कन्तहानिदा ॥ ॥ गौतमीये च तथा ॥ ॥ पद्मतुमध्य
गोविंदभाग्रथ्यां गणनायकं ॥ नक्रत्मसांसमच्चवापव्यामर्चयेछिवं ॥ एशान्यां संकरस्वैवं भाग
नाक्षम्मूलातुये ॥ अगनुकर्णव्यापीठचेत मनंतरं ॥ उक्तं च सनत्कुमारतंत्रे ॥ ॥ पीठस्यार्चनं मंगदेव
यजनं प्राणप्रतिष्ठां तथाव्हाननिज्जमुद्रिकाविरचनं प्रश्नैः पूजनं इति ॥ पुष्पांजलिं सिवेदत्वा
अंगदेवान्समर्चयेत् ॥ यंत्रभिन्नाधारे तु पृथक्पूजा समर्चयेत् ॥ अन्यथा सापमाप्नोति देव
ताया व्यथार्चनं ॥ उक्तं च कुलावल्यां ॥ एकपीठस्थयक्षुजां विना यंत्रे करोति यः ॥ अंगानि त्व
देवताशापमाप्नुयात् ॥ विवासेनैव कर्तव्यः सिद्धादीनामनागपि ॥ विषयेज्ञामन्त्रेनां ॥ ०

७.

चमत्तापनं शस्यते ॥ विघ्नेपि क्षितास्पामातुदीनां निधारणेन च ॥ ॥ उक्तं च रुद्रयामले ॥ श्यामा
यां भैरवीतारा छिन्नमस्ता सुभैरवि ॥ मंत्रं घोषतथा रौद्रं पंचांगानध्येतबुधैः ॥ उपविश्यासुस
वीसप्तरक्षम्मादिषु साधने ॥ नात्र दीक्षा भ्येपक्षास्ति नात्रांगादि पूजनं ॥ तत्वसारे च उपविष्य
सुस्वीसुत्तथा प्रयोगसाधने ॥ दीक्षां विनैव कर्त्तव्य उपदेशः सदैव हि ॥ दीक्षैवपंचायनी मं
त्रिणां कथितं मया ॥ प्रकाशेप्पुनिसांरव्यां केस्पर्णं दीक्षां विधिर्मया ॥ प्रसंगादुच्यते नात्र त
ड्डिशाघस्य शस्यतः ॥ ॥ दीक्षां सांक्षेपकीं वक्ष्ये त्वच्छक्तस्य गुरोः किल ॥ उक्ता हि सर्वतो भद्र
निधिं कुर्भं विधाय च ॥ सोदकं हि सवस्त्रं च यचितं गंधपुष्पकैः ॥ सलोषधी बंकैरत्नपल्ल
वसंयुतं ॥ ततो देवसपर्व्यां च कृत्वा च श्रीगुरुः किल ॥ होमं चैव परं सम्यगष्टोत्तरशतं किल

७१
५८

69

ततोऽथास्त्रणीयतोयस्य पूर्वोक्तकलशाम्बुभिः ॥ मूलमन्त्रेण सन्तं मन्त्रितैरभिषेचयेत् ॥ ततो हि
स्तकर्णं च मन्त्रं च प्रवदेत् गुरुः ॥ हस्तं च धारयित्वा तु मूर्ध्न्येवं विधायच ॥ समेस्त्विस्य क्षतानन्दध
त्ततो दक्षिकमर्चयेत् ॥ इत्थं संक्षेपदीक्षां च कथितां मन्त्रिणामपि दीतिक ॥ इति संक्षेपदीक्षा
विधिः ॥ निरूप्यते ऽथ पूर्णदीक्षा मन्त्रिणां तत्त्वसंगतः ॥ ययायुक्तो भुविनरो भुक्तिमुक्तिप्रदो भवेत्
श्रीयन्त्रं वक्ष्यमाणं च वक्ष्यमाणेन वर्त्मना ॥ आगतानि प्राक् समभ्यर्च्यैव क्ष्यमाणेन वर्त्मना ॥ वहि
कोणेषु संस्थाप्य पावकमुत्तमं ॥ मातरो वसुपत्रेषु संस्थाप्य सिद्धिप्रदानिषु ॥ निरयादि स्व
ष्टरन्तालिताता: सक्ती: स्वरूपेनिष्ठु ॥ संस्थाप्य विधिनान्यास शंकरयोनिषु ॥ मायावती
मुख्यसर्वसर्प्यता: परिस्थाप्य च ॥ अर्चनीयानि पीठानि महासिद्धिदानि तु ॥ त्रिपुरेशीस्था ०

७१

पहेचष्जेयस्वगुरुः विल्तमुधीः ॥ धान्यैरतकुरिमुधीः साधारंकुंभके क्षिपेत् ॥ विसर्गाग्र

पुष्प स्त्र स्वर्णरत्नैः प्रह जपेत् ॥ उपश्रीसुंदरीचक्रे सम्यगभ्यर्च्य श्रीगुरुः ॥ आदिमांर्द्रमा सरसंत
ग्रं नामरभ्यं प्रकल्पयेत् ॥ संयोजयित्वा स्नानमपि दद्यात् शिके भानेवैस्तनः ॥ ननिर्ध्वेदासिका श्वस्म
न्तेवृषानिरिवत्ता रवलु ॥ त्रिनिरिवत्वाक्ष्मातेनवियाप्रसूनादिभिरर्चयेत् ॥ शिष्यायतांपरीये
न्द्वभक्तयुक्तापदेसिकः ॥ श्रीरमावीश्रीविद्यांसहसायस्यकस्यचित् ॥ नदद्याद्राज्यदात्रवा
प्राणान्नापमुत्तापैवे ॥ रहित्वाशांभवाज्ञांतु अस्तिचेद्योग्य नापदि ॥ त्रिवारं परीक्षैवः पुत्रं कुंनस्थः
प्रोक्तमेजुरुः ॥ अमायदानिविक्तः स्यात्तद्गुरुरवाराभवत् ॥ गद्गुप्रहीक्षितः शिष्यो निर्विकल्प
स्त्रायदा ॥ श्रीगुरुः स्यात्तदापंतुभवयोग्यः शिवार्चने ॥ अन्यथानवसिद्धिः स्यादसौ सच्चवि

चेत्स विकल्पकः ॥ असवित्क्षालनी दीक्षे प्रोक्ता शांभवा गमे ॥ अनया दीक्षितः शिष्यो भवेच्छिवस
मो भुवि ॥ पैशाचयोनिमाप्नोति भ्रष्टाज्ञापरमेशिवस्य च ॥ नानाविधानि तंत्राणि संति ह्यपि मरिशाः ॥
एतत्तुल्यानास्ति दीक्षाय यासाक्षाच्छिवोयतः ॥ स्वयं गुरो दीक्षतश्च वशो यस्मिन हि दशिके ॥ सद
गः सर्वदेशाग्रे महाशंभवईरितः ॥ तस्य दर्शनमात्रेण पापिपापात्प्रमुच्यते ॥ आत्तो च नेकत्राणि
कुंडनिर्णयमुत्तमं ॥ प्रवर्त्तानि समासेन साधकानां हिताय वै ॥ क्षेत्रो द्भुजदंडस्य समांशेण गत
स्य च ॥ यजमानस्य णांशश्चांघ्रिणाग्रेणाङ्घ्रितस्य च ॥ यस्तस्य वारवा सोपितत्तद्रंशांगुलं तेन वेत ॥ म
वंतीत्थं यवा घाश्च रत्निः स्यात्तत्मुष्टिकः ॥ अमुतः सस्याद्रत्निर्मेयो मेदो मनोषिभिः ॥ पुराविदि
त्वाचरेणि विसाध्य दहनादिभिः ॥ एवानुतांसमानां चर्द्दपणोदरवत्सधीः ॥ पुण्याह्वानं णवेरषं
चयित्वा समचेपत ॥ कुसुमाधैः कम्मशेषाधरणीं मपिनलिमा विन् ॥ वारतिथौ च शुक्ले मंडपाय ॰

समाचरेत्॥ पजमानः साधनंच मुरेसवकुजः परं॥ रसक्षामांगुलैस्त त्यमर्द्धे नाथंतु नारतस्र्प्रेष्ठलि
रिवत्वाच्चसकुंकर्णवरांगुलं॥ निवेसयतन्मध्येचरवरमानांगुलैस्तिः॥ चतरस्रैः समानैः शाल
कान्निर्गतो ध्वकं॥ तस्य छायाविशेषयत्र्वृत्ते पयात्क्रमाद्दिशः॥ वस्तेणप्रारश्मकल श्वकर्केकोल्लेयो
स्रगो॥ छायांच एकयासाचसिंहकुंभत्वोपिच॥ यामासौयातिरविमान तस्यांचात्यागिहिंहके॥ का
र्मुकंचालनेनास्तिरज्जं छिन्नांसपासकं॥ प्राचीशंकोमध्यचिह्नांदत्वापश्चिमकेपिच॥ कोर्द्धिमान्द
ल्लिग्नचतचिह्नेउत्तरमेवत॥ याम्यारोतरखाछावसज्ञत्वोध्रुवरेणादये॥ गुरुभस्यादिशोंद्रीचा॥ ग्रिभस्योदयने
ऽप्यत्र॥ देवधकमारज्ञांतरालपृष्ठाभ्रं साधये॥ स्वदिहिरणस्ताचविके शोर्द्धकपान्यया॥ सप्ताकपा
शोर्वीभचतियकस्थांतरचिह्निकं॥ स्फुटेंद्रदिकतन्मलेन्यादिनमानदलाहिपत॥ संपन्नं छाया
ग्रतश्चतन्मलैर्नीयमानके॥ स्वत्रमेवद्युतराशशांतरांकुरवगतयो॥ रव्यासेविस्तृतसमदलांकेकोण

७३
५६

71

एकेगुणं ॥ प्रकोष्ठेहि दकोणेषु तथा कोणमतो वसत्॥ मंडपे सोन्नतोद्वे गोणिं कुर्यात्र्यापणुमितां सुधीः
त्र्यथपाणपद्वेमातो च मध्ये हस्तांमंडपेन च॥ सत्का कुर्यादुनितां चछिद्रितीय वेदिं मंडपं॥ पंक्तिकोदवस्मा
कोणमानोह्यधरावधिरोन्मितैः॥ भवेत्तोरमध्यमश्च पर्वतुर्वा कोरान्मितः॥ एवा भवेद्दरीयांश्च वापीम
द्विकरमानकः॥ तुला पासाद्मंडपश्चस्तंभिसांत द्वकरं भवेत॥ चतुष्कपे वाणवा शंगुलैनोष्टिस्तविपर्ये
ते॥ तुल्यापापा स्तम्भनतावेदी नेवत्मध्यवेरष्टपाः॥ तुलाप्रदाने धर्मम्यमयोः सार्द्धहस्तका॥ मत्तहस्तो
तमेस्याद्वे शान्त भागापिवेदिका॥ करान्मिते प्रावमतीवप्रावष्टहस्तच॥ तुल्यानिनागोतद्वागेषु
स्तंभप्रदेदेतहि॥ उदक्पा मंडपप्रागपरंपश्चात्॥ तां समस्य पूर्वके॥ कोणेषु तुल्यस्तंभाश्च करोविद्वस्तूर्ते हस्त
कान्॥ वसुपाप्सुनतानांयस्तंभानुवन्हिदिशःसुधीः॥ द्या सचतुरात्प्रादक्षिणपापासोमुत्तेको
सकं॥ धीमानेप्रदद्याच्चार सोवडुस्तंभेसंस्थितः॥ स्तंभेषु तिर्यक्वतिका चेडिकामुश्रोतिषयया॥

७३

निधेयास्ताः प्रागपरं याम्यसोम्यदिशि स्थितं ॥ षष्ठिकाष्ठं निदध्याच्च कोणके ध्रुवमन्तरा ॥ सत्वान्तरं नागशिख
रं ऋजुवंशैः कैटरपि ॥ छादयेद्दृढं मंत्रेण मण्डपमुत्तमं ॥ चार्वं शुकसमैर्हेस्वस्तम्भकानपि सुंदरान् ॥ प्रागाद्या
शा मुखच यतितोरणान्यपि मंत्रवित् ॥ भवेत्पयोघजरूपं तं पिप्पलं कुमराजिके ॥ अस्वत्थोदुंबरा घेश्च सप्त
लैरुलकं धृन्यतः ॥ उत्तमान्यत्तम रक्षेण कारयेत्तोरणानि च ॥ पाशार्ववहि मंडपतोम्मर्तरर्मेरुस्वर पालिनिः ॥ अथ
मादिष्वितवाना निदीर्घाणि प्राहुरथ्यय ॥ तेषां भवेत्पति श्चमत्स्यध्याने त्रहस्तका ॥ स्तंभार्द्धमानं मूलं कं ति
र्यगंककोमिताः ॥ तेषु किलासिरसिच भागा निजतुरीयकाः ॥ ततोऽश्वसतनाब्वतेर्यभवेयुः किलतोपि च
द्वाघुर्द्ध्यंगुलानि वंशानंतस्पशेवके ॥ एपजनेंगुल्न वर्द्धि श्च उर्ध्वे गुर्वे मृत्तरीपकः ॥ कीलेषु सरवरागदं
डजांकेष्वेषु वेध्रवं ॥ स्तंभारंभाभिराश्लिष्टातितिम्न स्तनचारुभिः ॥ वेष्टितो नकदलकैः निरिवले चतं
वृक्षकैः ॥ सुधामेरभ्राजतोपि च ॥ ऊर्ध्वेराजद्धितानैरचितः पुष्पस्रग्लैर्युतः ॥ यजमानस्य हराश्च मंडपो

७४
६०
१२

मंगलग्रहः॥ ध्वजानुहस्तपाणिमानां श्चसरहस्तमितानपि॥ पीतारुणा कृष्णा नीलाभा॥ श्वेतासितश्वेत
सितान्नाशेशवरवाहान्वैहत॥ आकाशधरणीपाणिं वसमर्ध्वनियोजितान्॥ अस्तादयाः कोष्टेसवर्णारिवो
वेदध्याश्वमध्येक॥ विपदुवरपर्णीशैद्वस ज्वलनेदास्तंत॥ प्रातस्थ किंकीणीयुक्तं ध्वजं चित्रंमनोहरं॥ शुक्लं
चडुर्गोप्रागीसानयोरंतरतः सुधीः॥ विन्यसेच्छिसतांकोश्चसर्वेतेपि ध्वजाः किल॥ प्राचीतोवरकोणांच भगेन्दुसक
लाकृतिं॥ त्रिकोणाकारमपि चरसनाकृतिकंकितं॥ वरंत्वसास्त्रकारमपिचमण्डनीपतिक्रेयाः॥ मध्येकुंडसा
गराख्यं वज्राकारंतुवाभवेत॥ काष्ठेमापतिं क्रौंश्च पंचकुंडोहैवसहस्रमः॥ पदाप्रतीचीं दुसेवसमपादेकोरणव॥ पादं
तरेनवेया ध्वजस्तत्कुंडस्यसस्थितिः॥ ब्रह्मपुदर्यिवार्णीनामरोवास्तंतुवर्तुलं॥ अर्धचंद्राकृतिं शार्दूलंगनानानाग
नाकृतिं॥ सिद्धिःसुताःसिववैरिनासः संनिरम्टसकः॥ आग्नेयं पद्मप्यष्टिरपि चप्फुलं प्राच्यादिकुंडके॥ विपर्न्मेतस्य
दाह्निर्योममसशीं मितं॥ विपाठ्छिपध्योमधरामानिष्टचिंतनतंकरः॥ होमेपुतपाणिपुणपं श्रोतिहस्तंतुलक्षके॥

७४

अ॰ शाल्लहेरसकरमित्‌: कोटहस्तके:॥ रसेर्वि पाणिमपिच अपरप्राहुस्त्रेवे॥ नक्षकेवानरः अध्वानुकाष्ठा

लक्षांतकं किल॥ पाणिकावानरः श्वावच अवतारकरांखुजं॥ कोढ्य घोसाव्योनमत्रलत्वल त्वदलेकिल॥

पातालरिपुवर्गाग्निहस्तनीरजनुतमं॥ समुद्रनेत्राणि समुद्रानलाक्षितिसागरः॥ अन्याहवेदानलमक्ता

निपासशराघिसिच॥ वैश्वानरस्मागाभिताकर्णोधिपःसमाः॥ यवाणुत्या थवा समयक व्योमव्योम शरः

खवसः॥ रसा णौवाजुनिव्यार्धमर्घपोवास्त्रपोवाहवः॥ कुंउत्रयिपोमपयोनिरेआमोम्याग्निकाभवेत॥ पंच

तराणिपश्चाश्वे —— कोणयोनिहतेभवेन्नचस्याधोनिकुब्के॥ पाराणुतेजुर्पचितन्दुद्विभव्यासमुस्

त्रकं॥ प्रागातायांप्रतीच्यांचसंकावपिविचक्षणः॥ कौपैहेत्वाकोणयोश्व एवंस्यापाशानुपके॥ कोणमते

वमानंचअभित्तवाणुभेघ्रवं॥ वेदपद्मासकक्षेत्रेमन्तंशास्मरतःसुधीः॥ सवर्ध्यचाक्षिवत्वं शपुत्रान्यदास

केनव॥ लिखेन्मणाकंधेउचप्रागकोयभ्रिमे॥ गुणानस्याङ्गारंयोनिणउमनोहरं॥ स्वाविपद्माभ:

७५

क्षस्त्रंसपुतमतांसवोनच॥ हीनस्योर्विपरिमितकर्कटेनातोखुधः॥ परतःकृतवृत्तस्पदत्ते भोवांद्धाञ्जच॥
सिंख्येयथासाधुभवेन्मृगांकदलकस्पच॥ पुरतःपावकांसंचभुजःसम्यग्विधायच॥ भ्रोणपार्श्वदोकांकेचि
न्हितंततोर्दानतस्त्रिष्णु॥ कष्टार्धातमिदंत्र्यस्तंभवेत्रापंमुभप्रदं॥ सहितेस्त्विजनोसतक्षेत्रविस्वांसके॥ का
व्यासोर्द्धनाजिनासेचमंडलंस्यामितन्मच॥ छूदेवृनातिदोप्त्वांमहामंगा॥ तदापकं॥ वेदकर्णीशकेः क्षत्रेभनेव
सुधरासेकेः॥ कर्णिधिभागपुमेस्त्रव्यासार्द्धनमंडलेसुमे॥ उत्क्रमानव्यसत्वेककर्कटवाम्नया कृतः॥ रसचिन्ह
पुटधात्र्यघमाणगुणकान्सस्मृत॥ नासेहिस्त्वाकिलसतस्त्वधर्मनुदामपि॥ त्र्यपिवृत्तकृतेनेत्रांवुजस्त्रंत्र्य
रसारेनकं॥ त्र्ययवावेदहकुंडमानमश्रंतधरांशकेः॥ स्वरखरवाविभागाहीनेःमितिककेवाझवे॥ वृत्तेतुविधुको
ष्टातोरघा स्त्वघभुजेससेः॥ नागभागाश्ववृत्तश्रीकंटवक्त्रके॥ तत्रादिमंकर्णिकायाःकालाकेसरकाणि
चापुगमेश्र्मवस्पनत्नांसकोणतपिच॥ तत्नातरश्टतसुविभक्तेसन्तिभिः कितन॥ वसुष्यादाः कर्कटचे ०

७५

सर्वा तान्व नकर्णिकां ॥ जांभा च कांस्यजानिजां भवेत् कंजं पुन्नप्रदं ॥ हेम्ने केयदा स्मिभागा च महासि द्विजमा।
ॱके: ॥ स्वनामा निज भागेन कलके संयुतैः सुच ॥ व्यासा सार्या र्मध्य तश्च नागा सैत्रैः स्नजौ पेत्तो ॥ महासि स्मास
कर्णिंदारम णीयं शुभप्रदं ॥ तैनो विभक्ते मध्ये च श्रत्तिपः स्पुरंदरः ॥ स्वपाता ला भाव लव ना कृते वत्त केयुते:
व्यासा सप्ये रनराले वाहुभिः कारभिरं भवेत् ॥ नागा स्नाम थवा नेत्र रत्नं मंगाल्पद पकं ॥ ऊर्मिभागाड्डुच्चविस्त
तास्तिस्त्वोऽथ वसुंधरा ॥ पुनभागा भिन्न काच यपिंडानि ध्यंस गास्युः ॥ तथा भूतार्जरम्भ तोष्काति रामरता।
कैः ॥ तन्मध्ये तास्मविहीना श्च वेदघ्न भागकेठतः ॥ आद्यापरा वहिः सर्वात्र प्येवं मेरवत्तास्युः ॥ कुंडानु कारा हस्त
भाग भागेन च ततस्सु च ॥ नाभिरं तोजसा म्यावाध्य तेकुंडा कृतिं किल ॥ पद्म भाग हानिश्च क्षेत्रे शेषदला
यके ॥ अग्निवृत्तः समंतेस्युः कर्णिके केसराच्छादः ॥ व्यासार्द्ध दीर्घा योनिश्चापता रवि द्वगशाकात ॥ लवा
तानितंतोऽथन ॥ तावत्समंततः ॥ नावद्व रणापगनापरिधिः सुंदराञ्चिता ॥ आधो विमा भक्ताञ्च सास्वस्य

७६
६२
74

दलजप्रेवत्॥ सच्छिद्रनालं तरवटरम्यकारकेनच॥ कर्णोव्यंगुलपक्षेनुमेखलानां दिंगुलेः॥

गुलिभिः प्रोच्यते नराः॥ अथवा हेमकांस्यं च पात्रेणि नीराजमानकं॥ मदार्णवाञ्जलौ चं वहवर्ण

ल्यविसारदः॥ स्थण्डिलं वांगुले चंचविदधीत वकोरणकं॥ कुंडमध्यपयोरिष्यं गुरुवोधितवर्त्मना॥ निरूपितं

स्वरूपं च होमक र्मफलाप्तये॥ पञ्चतिनिसहोमस्यव श्यतेहि समासतः॥ नससिद्धिमहामनुः क्वापिपपपञ्च

विनाकिल॥ कार्यासिद्धिको मंत्रो होमकर्मविना भवेत्॥ विनाहुतिमनोऽभीष्टान्न प्रयच्छति वै मनुः॥ सप

पादेवतायास्तं मतेस्तज्जनं परं॥ मंत्रसिद्धिं समाप्नोति जपाद्धोमाद्यशाश्रियं॥ ॥तथाचोक्तं सोमनुजगावल्यां

नाजस्तसिद्ध्यते मंत्रो नाकुत श्चफलप्रदः॥ नातिच्छेपयच्छेत कामास्तस्मात्तत्पमर्चयेत्॥ पूजयालभ्यते सर्जा

जपात्सिद्धिर्नसंशयः॥ विभूतिश्चाग्निकार्येण सर्वसिद्धिं च विंदति॥ वलिपूर्वा चनं कृत्वा साधकसत्तम

जपं हितपणे चापि मंत्रवर्त्मैकविच्चरेत्॥ अग्निविधिवहनीयक्रव्यादिस्यो सविसर्जयेत्॥ मूलमंत्रं समुच्चा

७६

र्ये कुंडके स्थंडिले थवा॥ क्षोरण्यं वा विस्तरे दक्षिणं व्याहृतित्रितयेन च॥ वन्हिप्रीयातमंत्रेण त्रिधाकृत्वा विचक्षणः॥
षडंगाहवनं पश्चाद्देवीमाराध्य मंत्रवित्॥ स्वाचषोडश्याहुतिं के कर्ममूलेन साधकः॥ ततस्त्वानमस्कृत्य विसृ
जेद्विधिमंडले॥ अथ संक्षेपहोमस्य प्रोयोगः कथ्यते धुना॥ मंत्रविन्मूलमंत्रेण कुंडके स्थंडिलेथवा॥ विक्षरणंता
डनं कृत्वा प्रोक्षणं वर्मणा किल॥ अभ्यक्षणं ततः शास्त्रात्रिरेखा यथा लिखेत्॥ सर्वोत्तरायास्य: सर्वार्थेषु प्रसृज
येत्॥ मंकुदेसेंद्राकाम पश्चादुदयेग्रेषु साधकः॥ असंवेस्वते मूर्ध्ना पश्चाद्वन्हिं प्रसृजयेत्॥ तुरीयान्तरच्छकश्चाय
तुरीयाख्यासवर्गकः॥ मूरः॥ सुराद्नुनासिकगतः सुमनगांत्रिषु संयुतः॥ अंतस्थादिर्वन्हिमोलीलवर्गासरस
निपुक्॥ नेत्रीवर्गात्तृतीयार्णोरसवर्गादिवर्णकः॥ वर्गाक्षिवर्गकः मोदिनीत्रिपुरायुक्तः पवनोविश्वबीज
कं॥ ततः परं वतुर्दिक्षु स्याद्दोतारकम स्वरेत्॥ घनबीजं स्वनयुतमेो छजों स्वर्णकस्ततः॥ सुरवः समीरस ख्यं डिके
स्वरेण युतेनुहृत्॥ वन्हिवर्गानलान्तोष्ठश्च वेश्यस्च श्वारणादियुक्॥ हवर्गरार्णः स्मृति वर्णोक्षिवर्णोरिक्षतः स

७७

खः॥ वसाबीजं सांभकान्तस्तारा घोमनुरारितः॥ मूर्ड्जोतरुछ कोमास्पुक्तोदं यत्ततीयकः॥ तालव्यांतस्छ सं

८३

स्छुक्ष्य वन्हिगाश्च भगांतयुक्॥ दंयस्पर्स विरामा ऐर्णं व्जस्य सांतिवर्णकः॥ निसर्गसयुतस्तारा घोमनुः कीर्तितो

बुधैः॥ उकारशान्तिसमायुक्तः स्वरवर्गाद्विवर्णकः॥ सांद्रचंद्रः पवर्गास्यत्तृतीयादक्षनेत्रयुक्॥ सव्यबाहुविन्दुलश्च्वदी

75

पुक्तो हिमारुतः॥ अर्धेकसत्यान्वितस्तं भेवीजंतोपमनुस्मृतः॥ पश्चाद्छिमूलमुच्चार्य्यततस्तारंवसुधीः॥ अक्षर

दे

सहिर्प्रविवर्णयुक्तस्तंभेरागिविपुरातलः॥ लवतूणार्थ स्वरूपानदीरूपान्वितानततः॥ मरमेष्टापोगरुपंचराठ्साकुल

मालिनी॥ कचाठ्सावंद्रव्हउग्निग्नितिथिरूपाखसंयुतः॥ यक्षरणिस्तंभवीजांतोमंत्रोयंहि समीरितः॥ अनेनमनुना

मंत्रीकुंडसंस्कारयेत्सुधीः॥ ततस्तदंतरमंत्री धीमा त्वावागीश्वरींसुधीः॥ नवरूपांदेवतांचसंस्कुर्य्यचुमतीततः॥ जातवेद

समानीयपयोतंर्गाविवक्षणादिभिः॥ सं स्कारसवन्हिवीजतकुंडाछिवाढ्ध्येयपलतः॥ स्नपष्टाविस्मुयुतश्चंद्रचूडः

कालमुकुंदकः॥ चक्रीवजेपतिरानेविष्णुर्द्धिर्व स्पसंस्थिता॥ खावज्ञावामुकिः पद्मनाभयुक्तोऽनुभद्रिका॥ प

७७

श्रोणिस्य विसर्गाद्यानीराजनं तु जेत्॥ अस्त्रेके वन्हि संरक्ष्य ह्यवकुंठेन च॥ अवगुण्ठ्य जलं चोत्क्षिप्य अमृतीकृत्य मुद्रया
धेन्वा रक्ष्य याचवाहुभ्यां सम्पुटीकृत्य प्रपत्नतः॥ कुंडोपरि क्षिप्य प्राग्जानुस्पृष्टमहीतलः॥ शिवं हि बीजं तु ध्यानु चेत
न्याभिमुखं किल॥ देव्या योनौ निक्षिपेदर्चयत्ततः॥ वन्हिसद्दसमुच्चार्याप्यन्ते त्वये वन्हिमुच्चार्य चैतन्यायेति वाञ्छ्रेत्
मंत्रेण चैतन्यं तत्र योजयेच्च॥ ततस्तारादिलिपिंग लेति पदं ततः॥ सर्वज्ञेति पदं पश्चाज्ज्ञाय पपदं ततः॥ स्वाहेत्युज्वल
लुपन्मंत्रविन्तमः मनुस्मृतः॥ अनेन मनुना मंत्री क्रव्यादीसं परिस्यतः॥ ततः प्रज्वलितं वन्हि जातवेद हुताशने॥ हिर
ण्यवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुखं॥ इममंत्रं पठन् सम्यगुपतिष्ठेच्च साधकः॥ तारं रचरादिसंभिः सकारालवणसं
स्थितः॥ भंगादयोऽहारिरत्रस्थो विंदुराजितमस्तकः॥ कंठस्वरादिशक्तिः पंमंडुकवामनेन संयुतं॥ विधिः शोधः सतीदि
मेघतं रवाद्याक्षपा ततः॥ लवणं श्रसन्यसंयुक्तोसि रविबीजसमेव मराम॥ इत्येतो मनुः प्रोक्तः संज्ञायाः कारणेन बुधैः
तत्रादेसार्णमंत्रेण हुत्वानाम च साधकः॥ प्रणवं हि समुच्चार्य वैश्वानरपदं ततः॥ जातवेद इति च पदमिहावह

६४

76

पदं ततः॥ लोहिताद्येति च पदं सर्वकर्म्माणि साधय॥ सप्तविंसत्यर्णकश्च स्वाहांतोयं मनुः किल॥ पाद्यादि
निश्च संपूज्य ह्यनेनैव विधानतः॥ तारमादौ समुच्चार्य्य त्वमग्ने रिति किल॥ हिरण्यादीति च पदं सप्तजि
ह्वाभ्याऽस्यपि॥ हन्मन्त्वेतेन मनुना सप्तजिह्वाश्च पूजयेत्॥ ततस्तारं समुच्चार्य्य सहस्रार्चिष पदं ततः
था॥ हृदयायेति वै पश्चा द्धन्मन्त्वेतेन पूजयेत्॥ षडङ्गसुस्थानेषु गामंत्रेणैव संपूज्य मंत्रवित्॥ ततस्तारं
समुच्चार्य्य त्वमग्ने येति पदं किल॥ जातवेदसऽइस्यत वेनूर्ध्यं तं पदं किल॥ हन्मंत्वेतेनोक्त मंत्रेणाष्टम
र्तिप्रपूजयेत्॥ तत्तुंऽवा विधीमान हि पूजन्मनुना किल॥ ततोऽन्नद्भ्या घ हं पदं पदेहि दिधिपदं ततः॥
हन्मनुश्च ततो ह्यपा विघमंत्रेण पूजयेत्॥ तयाचो वाच्चार्य्य चैरादिद शादिमालकं ततः॥ वज्रं नव
नुष्यांश्च ततेति च पदं ततः॥ पूजयेदेव मनुनादसदिक्पालकानां किमला॥ तथोच्चार्य्य प्रणवकं वज्रो
घल्काप ऽस्यापि॥ हन्मनुश्चैव मंत्रेण पूजनं दस्त्रदेवता॥ ततो दर्भछ्यं सम्यक नेत्रं प्राहं समानकं॥ वि

प्यक्षतमथेनुसव्यासव्यंतभागके॥इडांचपिंगलांध्यात्वासुषुम्नांहोमकंकित्ना॥स्रुवेणदक्षिणाज्ञाता
गृहीत्वाज्यंहिमंत्रवित॥पठित्वातारकंचादौवक्त्रयेतिपदंकित्न॥स्वाहेतिपदमुच्चार्य्यहोमयेत्सदक्षिण
दिशि॥ततोथसव्यमध्ये गृहीत्वाघृतमुत्तमं॥तारमादौपठित्वानुसोमायेतिपदंकित्न॥स्वाहेतिचप
ठनधीमानजुहुयाद्वामनेत्रके ततोहिमध्यभागाद्गृहीत्वाघृतमुत्तमं॥तारमादौसमुच्चार्यस्याग्नयेमाध्या
मयस्वाहेतिचोच्चार्य्यजुहुयाल्ललाटगतनेत्रके॥घृतंपुनर्दक्षिणतोगृहीत्वामंत्रविकित्न॥पठित्वातारकंचा
दौवक्त्रयेस्विष्टकृतेतिच॥स्वाहेत्युच्चार्य्याग्निमुखेजुहुयाच्चततःपरं॥व्याहृतित्रितयेणैवहोमयेन्मंत्रवि
कित्न॥पापमुख्योचारोक्तमंत्रेणैवविधानेन॥ततोग्निकुण्डेविधिवच्चैहदेवमनोःकित्न॥प्रतिष्ठिपूर्व
हिदेवंतुमांत्रिकःपरिपूज्य च॥तच्छ्रेसर्विषासम्यक्स्थलमंत्रेणसाधकः॥पंचविंसतियासम्यक्ध्योमयेद्वक्याल

म.
७६
६५

भावकं त्र्या स्मानासहदेवा श्वोमूलेन दसधा हुनेत्ततः ॥ ततो हि मूलेनैव दसयां त्वांगाव श्चैव हुनेत् किल ॥ ततोंगादेव
ताभ्यः स्वाहेत्यनेन मनुनाहुनेत् ॥ एवमादरणदेवता स्वाहेति संहुनेत् ॥ शक्त्या हिना वाहुतिं सम्यग्जुहुयात्
क्रिया यत्र किल ॥ ततो विधाय संकल्पं ततः कल्याणवास्तुना ॥ होमं कुर्याद्यथासंख्यं ततो मूलेन मंत्रवित् ॥
श्री ततः पूर्णाहुतिं हुत्वा हृदये देवतां किल ॥ ध्यात्वा विसृज्य च परां दक्षिणां च परां किल ॥ दत्वा छिद्रावधारणं कुर्या
द्विप्र यत्नतः ॥ मया संक्षेपतः सम्यक् कथिता होमपद्धतिः ॥ साधकानां मंत्रसिद्ध्यै विस्तराद्धोमपद्धतिं ॥
तन्तूत्तरसिकोत्तेत्रयाया ॥ मंडपं तु नवं ॥ वक्ष्येऽथ वर्त्मना सम्यक् सामान्यार्घ्यं प्रकल्पयेत् ॥ द्वारस्थं पंचरत्न
त्वाच त्यमार्गेण वर्त्मना ॥ ताता च देवतां वा गृह्य सान्यासप्रवेशस्य च ॥ वेदकां करमानां हि संविधाय च
विमंत्रवित् ॥ तत्रैव घटं स्थाप्य मूलमंत्रेण सन्निभः ॥ सप्तास पूज्य च ततो बीजहरणादिभिः रक्ष्य था ॥ संकल्प्य
द्विप्रान्वेश्म भद्रं कुर्यात् मुत्तमं ॥ तदुक्तं ब्रह्मसंहितायां होमकुंडे ॥ एशान्यां वेदिकां हस्तविस्तारां न्तति सालिनीं ॥

७२

77

१

तत्रसंपूज्येद्देवींपयाविद्युपचारकैः॥ततोहोमंप्रकुर्वीतदेवतासन्निधानतः॥वीक्षणंमूलमंत्रेणसरेण
ताडनंमतं॥तेनैवप्रोक्षणंप्रोक्तंवर्म्मणाभ्युक्षणंमतंमिति॥मूलमुच्चार्यचततःकुंडायेतिपदंपठेत्॥हृन्नमश्चैतेनैव
मंत्रेणैवंकुंडंप्रपूजयेत्॥तारिण्यादिप्रकारेणदेवतानामचोच्चरेत्॥ततःकुंडायनमेतिब्रूयान्मंत्रीसमाहितः॥कुंडम
ग्रा ध्येततःवैराग्रोद्गाग्राश्चसंलिखेत्॥रेखाःप्रागग्रकेष्वत्रमुकुंदेशपुरंदरान्॥समर्चसमव्यकेनैवचोत्तराग्रेषुमंत्रवित्
विधिर्वस्वतंहृन्नाहिस्त्वजयेचततःकिल॥मुंदीपस्त्वेचात्रमंत्रादौचतुस्तारकाः॥प्रयेजपेत्सजनन्नस्त्वष्टादीनांचसाध
कः॥वाणिंलज्जांबलत्क्ष्मीञ्चपुनर्वाणिंचकामकं॥तत्तीयंचेत्समीताराःषट्ख्याताह्यागमादिषु॥ब्रह्मरेणनमइत्यादि
मंत्रेणैवंप्रपूजयेत्॥ततःषट्कोणवृत्तंचलिखेत्ताच्चत्रिकोणकं॥ततोबहिर्विमुद्दलंपद्मंचविलिखेत्सुमं॥श्रूसंत
स्त्रंचचतुर्द्वारंविलिखेत्साधकोबुधः॥तद्रूपपद्मंमूलेनदद्यात्पुष्पांजलिंकिल॥श्रीमंदर्पोश्चपद्मेतेनुदद्यात्पुष्प
हिवाल्लया॥ततःसर्वाणिचाभ्युद्दपयोगपीठंसमर्चयेत्॥कर्णिकोपरिधीमान्हितंत्रदावर्णस्यच॥शक्त्यादीनसमं

२ः
६१
78

पिसंसृज्य कोणेष्वाग्नेयकस्य च ॥ ततस्तारे समुच्चार्य चातुर्वर्णानुसीयकः ॥ नेत्रानुनासिकोचोर्द्ध्वरेफी स्वदिस्वरां
कितः ॥ पवनोहृन्मनुश्चैषमंत्रेणैवं प्रसृजयेत् ॥ ततोङ्गानायच पदं पठित्वा च हृदंतके ॥ प्रसृज्यानेन मनुनो वैराग्या
येति चोच्चरेत् ॥ हृदयं हि ततोच्चार्य स्वनेन परिसृजयेत् ॥ अर्कस्वे समुच्चार्य स्वैर्य्यायेति पदं पठेत् ॥ ततो हि हृ
न्मनुश्चैषमंत्रेणैवं प्रसृजच ॥ एवमङ्गानायं पदं हृन्मंत्रकः ॥ अनेन मनुनाप्सृज्य स्वैवराग्याय संपठेत् ॥ हृदयं चोच्च
रेन्मंत्री चोक्तमंत्रेण प्रसृजयेत् ॥ अनैस्वर्य्यायेति पदं ततो हृन्मनुकीर्तितः ॥ उक्तमंत्रेण संसृज्य स्वैतानंता संपठेत्
हृदयं चोक्तमंत्रेण मंत्रेणापरिसृज्य च ॥ पद्मासनमंत्रेणासृजयेत्साधकः शुचिः ॥ अर्कमंडलायेति पठेद्धृद
मंत्रेन सकलात्मने ॥ उच्चार्य हृदयं पश्चाचोक्तौ परिसृजयेत् ॥ ॐ सोममंडलायेति पठेद्धृ शाकलात्मने ॥ हृदयं चोच्चरेः
न्मंत्रेणैव संसृज्य ततः ॥ नमश्चोच्चार्य मंत्रेणासृजयेत्साधकः शुचिः ॥ मवन्हिमंडलायेति पठेद्धृ शाकलात्मने ॥ हृ
दयं चोच्चरेन्मंत्रेणैव संसृज्य ततः ॥ केसरेषु ततो मंत्री पीता सेता रुणासिता ॥ कृष्णानीलातायाविस्फुलिं

२ः
६५

गिनीरुचिराकिला॥ ऋत्वादिनीमांश्च प्रणादि दिक्षितश्च प्रसृजयेत्॥ ततोवनत्वबीजंहिपश्चाद् द्वयासनायच॥ हृद
यंहिसमुच्चार्य्यचोक्तमंत्रेणसृजेयत्॥ वागीश्वरीमृतस्नातांनीलेन्दीवरधारिणीम्॥ वागीश्वरेणसंयुक्तांध्यात्वा
साधकसत्तमः॥ मायाबीजंसमुच्चार्य्यततोवागीश्वरायच॥ हृदयंचपठित्वातुचोक्तमंत्रेणपूजयेत्॥ पुनर्लज्जां
समुच्चार्य्यवागीश्वर्य्यैनमोवदेत्॥ पंचोपचारैस्तत्तमंत्रेणैवपूजयेकिल॥ सूर्य्यकांतमवंसद्वश्रोत्रियागारजंकि
ल॥ आनीयविधिनावन्हिं चोक्तेपात्रेनिधायच॥ आदौमंत्रैतेनमंत्रेणावलोक्यप्रयत्नतः॥ अस्त्रमंत्रेनचततो
वन्हिंमावहयेत्किल॥ ततोहुंफट्तेनमूलमंत्रेणबुधिमान्॥ क्रव्यादेभ्यस्त्यजेद्भागंतद्विसस्रसप्तछतः
तथाचोक्तंगौतमीये॥ पाषाणोद्भवमग्निंवायदवारणिसंभवं॥ श्रोत्रियाणांगेहेचवज्जनस्थंचापिसमाहरेत्॥
यद्दक्षात्तान्समप्राप्तोयोरपायोनकर्म्मणि॥ निश्चिद्ब्राह्मणालब्धाघंद्धित्वानकरोभवेत्॥ सत्त्वंयस्यथंसि
स्त्रानंदघाकुनासनः॥ वैश्यशूद्राश्चविहितंजायतेहोमकर्म्मणि॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवन्हिमुखंसमाहरे

८१
६७
७१

त॥ तत्रैव द्विजातिभ्यः कं वह्निं समानीय च साधकः॥ वीक्षयं ॐ तेन मूलेन मंत्रितं विलोकयेदिति॥ वीक्षणादिनिरया घा॥ अद्यैव देवाग्निस्थापनं भौमस्य चैकाकं॥ विभाव्य श्यामं ध्यैतत्पकल्पयामीति संपठेत्॥ अनेन पावके किंचि द्विनिधाय च ततः किल॥ अष्टोत्तरं सतं जप्त्वा मोकारेणाभिमंत्र्य च॥ आनतो हस्ते धेन्वारव्यमुद्रयामंत्रवित्किल संरक्ष्य च ततो रत्नेरणयं कुशेनावगुंठ्य च॥ प्रसन्नोद्धे ध्यातं मृडयन् सर्वपावकमुच्चरेत्॥ ततो हि वह्निमंत्रेणैव नमेति च तं जपेत्॥ त्रिधा कुंडोपरि भ्राम्य तारोच्चारणपूर्वकं॥ शिवबीजधिया सम्यगात्मनो गर्भिमसृष्टं किल॥ देव्या योनौ निक्षिपेन्मान साधकसत्तमः॥ ततो वागीश्वर वागीश्वरीभ्यामाचमनीयकं॥ दत्वा तयोर्ध्यात्वा देवतां वह्निरूपि णीं॥ चिंतयेदनुगर्भस्य रक्षार्थं दर्भकंकणं॥ दद्याद्वि पिंगलेत्यादि मंत्रेणोक्तेन पावकं॥ ज्वालयेच्च ततो बद्धांज लिः सन्नपि मंत्रवित्॥ अग्निं प्रज्वलितं वंदे सादिचोक्तं हि संपठन्॥ उपतिष्ठेत्पावकं हि पश्चाद्विनिजदेहके समाहितो हि मंत्री च अंगन्यासं समाचरेत्॥ पथा लिंगोहि च सरसे हिरण्याय नमो विदन्॥ पोपोच वरसंस्प ८१

पश्चाज्जानीयेनमो विदन् ॥ मूर्द्धि न्यसेद्धिसहस्रारंरक्तायेनमइत्यपि ॥ न्यसेन्मुखे च वरसंकल्पायेनमइत्यपि ॥ घ्रा
णेन्यसेच्छिन्नरक्तसुप्रभायैनमो विदन् ॥ नेत्रेन्ततोहि हरसंबन्धरूपायेनमो विदन् ॥ न्यसेच्छिविमुक्तदेहे च परस्पपठन्मु
धीः ॥ अतिरक्तायेनमइति जिह्वान्यासोयमीरितः ॥ एताः प्रसक्ताः सात्त्विक्यापोराः कर्म्मणि चोत्तमाः ॥ संताजि
ह्वाश्चरामस्यो रक्तस्यानेषु साधकः ॥ योगीजोनारीत्यान्यसेच्चतदनन्तरं ॥ सर्ववच्चोत्कवीजेनतामस्पश्चन्यसे
त्किल ॥ तासानामानि वक्ष्येतेप मारागामुवर्णका ॥ अतिरक्तान्द्रक्तोहिताश्वेताधूम्रिनीकिल ॥ करालका
हि ॥ अस्यः करूकर्म्मसु शस्तकाः ॥ विस्वमूर्त्तिविस्फुलिंगिनीनथ्याधूम्रवर्णका ॥ मनोजनोहिताकराकाचतथा
किल ॥ कालीचोक्ताश्च नामस्यस्तामसेकिल ॥ कर्म्मणि ॥ उक्ताहियादिसांताश्च विंदुनासहिताकिल ॥ वृन्हेमं
त्राः समृद्धिष्टाः सप्तजिह्वाश्चवेदसिकैः ॥ ततःकरांगन्यासौहिन्यसेत्साधकः सत्तमः ॥ सहस्रार्चिषे स्वस्तिपूर्णाजेति
तिष्टपुरुषायच ॥ ततोहि सप्तव्यापिनेसप्तजिह्वायतेच ॥ पश्चाद्धनुर्धरायेतिमंत्रैमंत्रीकरौन्यसेत् ॥ एवंहि हृदया

८२
६८

धंगांबोत्ते: अत्स्यग्रसर्वकं॥ न्यसेन्मंत्री सदा शुद्धो ह्यक्षरैर्न्यासं ततश्चरेत्॥ मूर्ध्न्यग्नये जातवेदसे नमे ति वसन्य
सेत्॥ ॐ अग्नये सप्तजिह्वाय नमेति   न्यसेत्॥ दक्षांसे दक्षपार्श्वे च तारपूर्वकमर्पयेत्॥ ततो हि हव्यवा
हनाय नम   विन्यसेत्॥ ॐ अग्नये ऽश्वोदराय नम हृदयं च वर्ध्नोन्यसेत्॥ ॐ अग्नये वैश्वानराय नमो लिंग
के न्यसेत्॥ ॐ अग्नये च कौमारतेजसे नम ऊरुयोः॥ वामकट्यां तथा विन्यस्य तारपूर्वकमग्नये॥ वामपार्श्वे वि
श्वमुखाय नमेति मेढ्रं विन्यसेत्॥ ॐ अग्नये देवमुखाय नमो सव्यभागके॥ न्यसेत्स्वाध्यायिके स्वकल्प
यित्वा शुभासनं॥ विध्यापेत् त्रिवैमूर्ति साधको जातवेदसः॥ प्रतप्तहेमानि शिखाकलापं पद्मासनस्थं
हि जटाभिरग्निं॥ विवक्ष्मोलिं हिरण्मयमनोज्ञं श्लिष्टं हि वामेन करेण चिंतयेत्॥ ततो हि मेखलानां शुद्धेऽस्तो
पैस्तथोपरि॥ परिषिंच्य तथा मध्ये मेखलायां ततः किल॥ गर्भे शून्ये दर्भकैश्च सर्वेण छादयेत् किल
वेष्टयेच्च त्रिवारं हि मेखलां हि प्राक्पश्चिमप्रदक्षिणं च॥ परिधीन् संविनिक्षिप्य प्रादक्षिण्येन तत्र च॥ ब्रह्माद्याः

८२
६८

देवताः स्तन्याश्चो नाममंत्रेणबुद्धिमान् । ततोहिमे खलायांच वामांऽज्येष्ठांतथाकिल ॥ रौद्रीहिचांविकौंचैव
स्थापयेन्मंत्रवित् किल ॥ पुनर्वद्धितथाध्यात्वापीठेचावाखतश्च ॥ मंत्रेणानेनतांधाद्यैः स्थापयेन्मंत्रवित्किल
वैश्वानरेस्थितंमंत्रेणेदं पाद्यंहिविनिर्धयोनाम्नेयमंत्रेणमंत्रविद्धिसमर्पयेत् । मध्येचषट्सुकोणेषुजिह्वाः
न्यासोन्नामंत्रिकैः ॥ पूजयेद्धिप्रयत्नेनघत्ताधिष्ठात्रिदेवताः ॥ अमर्त्यपित्र्योधर्वपतणागपिसाचकाः
राक्षसः सप्तजिह्वानाम धियाश्चसमीरिताः ॥ आचार्यश्चितेमंत्रीखंगात्मसंसुभप्रदं । करन्यासेचोक्त
मंत्रैः षडंगानिचविन्यसेत् ॥ तवंश्चर्वादिदलकोनमइत्यपि ॥ षष्ठयेपूजयेच्चरतस्सुधीः ॥ अग्नयेचतथा
हव्यवाहनायेतिचोच्चरन् ॥ पूजयेच्चतथातत्वाग्नयेष्यधादरायच ॥ अग्नयेपूजयेदग्नयेकोमारतेजस
अनेनपूजयेदग्नयेवेदमुखायच ॥ अनेनजलमूर्तौच शक्तिस्वस्तिकधारिणो ॥ संपूज्यलोकपाला
न्हिस्वस्वदिक्षुप्रपूजयेत् । पाणिभ्यांस्नुक्स्नुवौचापश्चाज्जुहोत्वाघोमुखोततः ॥ हुत्वानलेत्रिवारंहि

८३

दक्षिणेनप्रतर्प्यच॥त्रिस्तन्तुसंक्षिप्वेहोनुविनिक्षिप्यनिजात्मनः॥कुशांतरेदक्षिणेचस्थापयेन्मंत्रविक्कि
ल॥घृतस्थालीसमानीयस्थासनेभिमुखंततः॥अस्त्रमंत्रप्रजप्तेनवारिणाशोध्यतेकिल॥निक्षिप्य
तस्यामाज्यंचसकुशांद्विचतुष्काष्ठिभिः॥वायव्याग्निंततोद्धृत्यसद्यन्मंत्रेणहितेषुवा॥निवेशयेद्घृतस्था
लीमंदर्भपाणिंततः॥संदीप्यज्योतिषिहितास्त्वानुप्यानलेनिक्षिपेत्किल॥दोषहेनदर्भयुग्मेनस्थाज्यंनीराज्य
येत्ततः॥तद्दर्भद्वयंतुमंत्रवित्॥ [illegible] विसर्जयेत॥पश्चात्स्फुडितिमंत्रेणजप्यप्रज्वलितान्कुशान्॥
प्रदर्शितान्पावकेचक्षिपेन्मंत्रीततोघृतं॥होत्वापुनरंगानुष्ठानंसंजाज्यपलतः॥ताप [illegible] स्यदूरासव्य
पाणिःपरिलेखेनधीमता॥अधोमुखेनवा [illegible] अपकनिकाभ्यांहिमेको॥प्रादेशसंमिताग्रत्वाचयेत्
वध्नंकिल॥पवित्रीहस्तदर्भाभ्यांहृन्मंत्रेणघृतंनिक्षिप्त॥आत्मानिममुखेमर्षिकुर्वतेवाविमा
त्रिकः॥कुर्यात्प्रादेशमात्रंतुमध्येचिक्कणपाणके॥घृतात्तरांहिप्रक्षिप्यस्वाहान्त्वाछामागाकारकिल॥मंत्री

८३

रिषुक्तक्रमात्स्वपक्षोधीमान्कं हिसंस्मरेत्॥ पश्चादिशं हिवामेनुपिंगलांकिल॥ ध्यात्वाश्वमुत्तमां
हिहोमंकुर्याद्धिमंत्रवित्॥ हन्मंत्रेण पथ्यामंत्री सर्वभागा हुतंकिल॥ आहायानल सव्याक्षिरायोघ्र
र्वंवायवेकिल॥ स्वाहस्पृच्चार्य्यजुहुयात्॥ वानभागा हुतंकिल॥ आहायोपूर्वसोमाय स्वाहेतिजु
हुकिल॥ असव्यनेत्रे पश्चाद्धिन्नमध्यादाज्यमुत्तमं॥ आहायासभालनेत्रेवोपूर्वयग्नये किल॥ म
त्रोग्निस्विष्टकृतेस्वाहेतिजुहुयात्समेनितः॥ पश्चाद्देवस्य रेसत्कमंत्रेणैवं त्रिवारकं॥ कृत्वापश्चात्स्पावक
स्यगर्भाधानादिकाः क्रियाः॥ तंत्रविस्वततोमंत्री पश्चात्संपानयेत्परं॥ गर्भाधानंपुंसवनंसीमन्तोन्न
यनंतथा॥ जातकर्म्मनामकरणंनिष्क्रमणं अन्नप्राशनं॥ चूडाकरणवेधः॥ करणंउपनयनंमहाव्रतं॥
उपनिषत्सानं दानंडहाहारव्यकरकर्म्मणिमकरणात॥ तथाचमरणान्ताः सुः क्रूरकर्म्मसुपृभेःस्युर्वि
वाहांताः॥ ॐ मन्नयेगर्भाधानंकल्पयामीतिचोच्चरेत्॥ स्वकेहनिरपि॥ हन्मंत्रेश्वेषमंत्रेणचाहुतिं॥ एके

कांचततोऽग्घार्घ्योमकर्मणि सत्कधीः॥ मूलेनवसमभ्यर्च्य तन्नामकरणपच॥ हुनेत्पंचमवारेण नाग्घाहुत्ती
नांत्रयंरकामाग्निस्त्वंहिनाम्नानु भवत्वंहिहुतासन॥ पश्चात्कुर्यान्नामकरणंतंत्रविन्मांत्रिकः किल॥ पश्चा
त्स्रुचिश्रीपतेरोसंक्षुण्यात्मनिपत्नतः॥ संयोजयित्वाम्बुलाग्रमध्याश्चाज्यपरिहुताः॥ समिधः पंचमनसा
जुहुयाघत्नतः॥ किल॥ ततोवन्हेश्चवक्षेर्वोमजिह्वादाहुतिं किल॥ दत्वास्रुवेण चतुराज्यंघाराख्यचस्रुचि॥ नि
धायतांस्रुवेणापिपिधायोत्तिष्ठमंत्रवित्॥ वैश्वानरोसारिमंत्रवाचंउत्तिपठन्किल॥ जुहुयाद्दत्तविभ्रमश्वर
मंत्रयादसघाहुनेत्॥ यथाचोच्चरन्मंत्रोस्वाहेतिवघृतंहुनेत्॥ पुनरोमुच्चरन्मंत्रोश्रीस्वाहेतिचोच्च
रन्॥ जुहुयाद्घृतंचानुतारंश्री श्रीपठन्सुधीः॥ कामराजंततोग्लौंहि स्वाहेतिचहुनेत्किल॥ उक्ते
वीजानितारस्त्वंहिहींकिल॥ वन्हिमार्यामुच्चरन्तंहिजुहुयात्सर्पिरुत्तमं॥ पुनश्चोक्तानिवीजानि षडक्षाण्यप्र
पत्नतः॥ मरणपतेपत्नींवैपश्चाद्वन्हिमार्यांपठन्किल॥ जुहुयाद्घृतंपश्चाचोक्तवीजानिषट्किल

उच्चार्य्यगणपयेतिवैरंनिवरदेति च॥ अग्निभार्य्यान्तु ज्वरनाहि जुहुयाद्घृतं किल॥ वरदान्तं पुनः श्रोक्तं पठनधीमान्व
हिर्मंत्रवित्॥ समानयेति च पठनवह्निभार्य्यान्ततः परं॥ घृतं च जुहुयात्सम्यगोहं हंस धा हुति॥ ॥तथा चोक्तं प्रपंच
सारे॥ ॥तारो घेहंसमिहं विप्र सर्वसर्वसमन्वितः॥ मनुनानेन परं तु हुनेत् सर्वदशाहुति॥ एतदुक्तं तुरीयप्रकाशेव
द्याम॥ ततो ष्टदेवतायाश्च पीठमर्चाविनायच॥ ततः पंचोपचारैश्च पूजयेन्मंत्रवित्किल॥ सुदृशोपहारकेभाव
द्यमानेन मनुनमकिल॥ समस्तस्यानाधीमान्श्रीचक्रस्य च पादुका॥ पूजयामीति तारादि विशेषश्चोच्यते कि
ल॥ ब्रह्मादिकैस्तथा तेन इन्द्रादिकमिन्द्रादिके किल॥ वज्रादिकैस्तथा चापि पूजयेन्मंत्रतत्वधीः॥ ध्यानेन विशेषेति
त्यन्यत्सर्वं समं भवेत्॥ पश्चाद्धि पावकोत्तु देवसर्पिषा स्रुवेण च॥ पंचविंशति संख्याका मूलेन जुहुयात्किल॥ वह्निर्दे
वतयोः पश्चादात्मनो सैवैकमेकं॥ विताव्यमूलेनाज्येन चैवारं चाहुतिर्हुनेत्॥ अनुत्तमदेवता यास्तथा चावरण
स्य च॥ एकैका चाहुतिर्मंत्री जुहुयाद्घृतेन तः॥ किल॥ ततः संकल्पितैः केम्यांततकल्पोक्तवाधितैः॥ द्रव्यैर्मंत्री च

८५
७१
83

होमं हि कुर्य्यात्तं स्थिरमानसः ॥ विवक्षितं हि कृत्वानुपश्चात्स्थ्रुत्सयमुत्तमं ॥ ततोन्नरस्रयेण श्रा स्रुचिव्ये महे
नेतिच ॥ उच्चरन्नहिततोवन्हिमार्याणुक्ताचसंकुनेतराप श्चात्तारं भुवोवायवे तं रि द्वायद्विंतिच ॥ महेतनिच स्वा
हेतिचोच्चरन्नहुनुर्यात्किल ॥ पश्चाद्धि होमद्रव्याणि स्रुवे स्रुचिनिध्याय च ॥ तेनाग्रुच्छाद्य चतो ज्वाभोसंनिधाय वामं
त्रोवित् ॥ वक्ष्यमाणमिति मूर्द्धभिश्यादि मनुनाकिल ॥ मूलमंत्रेणवततोदत्वापूर्णाहुतिं किल ॥ पश्चाद्धि देवतामा
त्मनुन्नासयचसमुद्भव ॥ संहारमुद्रयावक्ष्यमाणयामुकुलस्थया हुत्वात्रिर्नव्याहृतिभिः पावकस्य च मंत्रवित् ॥ ततो
जिह्वांगमूर्त्तिनामकाकांचाहुतिं किल ॥ दत्वाचसर्व्वबन्धैरवलीचपर्त्तोनिरप्यथ ॥ परिषिंच्यात्मनि ततः संहारास्य
समुद्रया ॥ पावकं योजयित्वानुपरिधानहि पश्चिमरात् ॥ निक्षिपेत्पावके मंत्री नदहेत्काम्यकर्म्मणि ॥ नित्यदेहे
हिपात्रैवविशेषः कथितोबुध ॥ ॥ तथा चोक्तं सारदायां ॥ नैमित्तके दहन्मंत्री नित्येतुनदहादिमान ॥ आचार्य्याय
गुरवे दक्षिणमुत्तमां ततः ॥ दद्याज्जपोजपंच्छिद्यात्कमंत्रसिध्येसुवासिनी ॥ कर्म्म भेदनजिह्वायां होमः संकथ्य

८५

किल॥ वक्रुरूपाख्यजिकायांजुहुयात्सर्वकर्म्मणि॥ यतः समित्सर्वसिद्धिनां सा चित्रा सवहुरूपसीति॥ हिर
ण्याह्वयजिह्वायां वश्यकर्म्मीहुनेत्किल॥ धीमान् हि कपिलाख्यायां कर्म्मण्याकर्षणे किल॥ विद्वेषणोच्चर
नाख्यायां मंत्रिजुहुयात्किल मारणे जुहुयात् कृष्णाख्यायां च शांतिके॥ उच्चाटने चातिरक्तायां जुहुन्मंत्र
वित्किल॥ एवं ज्ञात्वा हुनेन्मंत्री काम्यसंसिद्धये किल॥ अंगुलीनां हि होमे च नियमः प्रोच्यते धुना॥ तर्ज्जन्यं
गुष्ठयोगेन शांतये चहुनेत्सुधीः॥ दाहज्वरनिशामायश्च नमाशु ष्टयोगतः॥ विद्वेषणोच्चाटणे च मारणे शस्य
ते हि सः॥ तर्ज्जनीमध्यमाभ्यां च वाधोपशमहननं महत्॥ तर्ज्जन्यनामयोगेन कलेवरनिरक्षणे॥ शांतिर्तृतिश्च
पुष्टत्वं तथाकर्षणे किल॥ ज्वरमरव्याश्च सर्वे च तत्क्षणाद्वि हि ध्रुवं॥ मोहने च तथा वश्ये प्रीति सर्वज्ञनाकि
ल॥ तर्ज्जनीकनिष्ठिकाभ्यां हि च सर्वत्र सिध्यति॥ मोहने तथाकर्षणं तथा स्तंभणं किल॥ कनिष्ठामध्यमां
गुष्ठयोगेनोच्चाटणं भवेत्॥ विधियुक्तेन होमेन तथा द्रव्यानुयोगतः॥ कृत्स्नामंत्रापि संसिध्यंति मुद्रामंत्रप्रयोगतः

म॰
२६
७२
८४

कर्तव्या पदिदीक्षांगहोमस्तथा चार्घ्यकस्य च ॥ निजेष्टदेवतायाश्च होमानन्तरकं किल ॥ घृतान्वितैस्तिलैः कल्पविहितैर्द्रव्यकैः किल ॥ अष्टोत्तरसतं हस्तं वा सतमष्टोत्तरं तु वा ॥ जुहुयान्मन्त्रविच्छ्राद्धं दत्तौघशालिनं ॥ रसिध्यन्तेहिंकुर्वंतिकमानीयप्रयत्नतः ॥ दिव्यदृष्ट्यान्तं विलोक्य श्रीगुरुः श्रीदिव्यजपं च ॥ अन्यच्च वरिदिसोधनं ॥ कुर्यद्य त्नेन देशिकः ॥ देशिकः शिष्यपादे च कुशानां मुष्टिनास्पृशेत ॥ ॐ विशोधयामि पदं कल्वा ध्यानं च संवदन् ॥ ततः स्वाहेति जुहुयादाज्ययुक्तैस्तिलैः किल ॥ वस्वाहुतीस्ततः पश्चात् पुनः स्पृष्ट्वा चोमिति संपठन् ॥ ह्रिं शोधयामिति तत्वा ध्यानं समुच्चरन् ॥ स्वाहेति जुहुयाद्वह्नौ नाभिं स्पृष्ट्वा च देशिकः ॥ ॐ शोधयामिति पश्चात् कुर्वन् ध्यानमुच्चरन् ॥ स्वाहेति जुहुयात् स्पृष्ट्वा च हृदयं किल ॥ ऐं शोधयामिति वदन्नवर्णो ध्यानं तथैव च ॥ स्वाहेति जुहुयात्पश्चात्कण्ठं लस्पृष्ट्वा च देशिकः ॥ शोधयामि पदं ध्यानं स्वाहेति जुहुयात्किल ॥ स्पृष्ट्वान्ततो हि मूर्धानं पश्चात्तारं पठेन्नरः ॥ उच्चरन् शोधयामीति मन्त्रं ध्यानं पठन् ततः ॥ स्वाहेति च पठन् धीमान् सर्वत्राष्टाहुतीः कुर्वन् ततः ॥ एवं च कर्मणा परासिद्धेन

२६

संहृत्य पतनतः ॥ नृकुः संसृष्टमार्गेरात्तन्मदाहुतिभिः किल ॥ कृत्तुनाजनयेत्मंत्रीशो मंत्रादिक्रमेण हि ॥ ततो हव्यं हृत्वा
गुत्ते शिष्यं हि विलोकयन् ॥ स्वचेतनं गुरुः शिष्ये योजयेद्ध्ययात ॥ पश्चात्तं च श्रीगुरुश्च मर्णां कुर्यात्स्वकर्म च ॥
समाचो क्रममार्गेण दीक्षां संकारयेद्गुरुः ॥ बृहत्सद्भितिरप्यत्र साधकानां वसोविदे ॥ कथिता हि मया ततः ॥ मोके नवर्त्त
ना ॥ ॥ श्रीविद्याया होमविधिमथो वक्ष्ये प्रसंगतः ॥ कुंडं सलक्षणं कुर्याद्दीप्तानि मेऽपस्य च ॥ अंगुष्ठपर्वमात्रो च वालुका
मंडलं कुरु ॥ गोमयेन च संलिप्तं स्यात्सु स्थलरूपकं ॥ तत्र चोल्लेखनं कुर्यात्त्रिरेखा पश्चिमायेन ॥ पूर्वाग्रे प्रल्लिरेखस
श्चाति स्त्रोरेखा च दक्षिणाः ॥ उत्तरा वा ततो देवीलेखनीयं क्षिपेत् ॥ प्रोक्षणं तु ततः कृत्वा सिंदूरेण ततः परं ॥ कुंकु
मेनाथवा देवि कर्पूररजसाथवा ॥ चूर्णेन नाहरिद्राया धान्यपिष्टेन वा प्रिये ॥ त्रिकोणं चैव षट्कोणं वसुपत्रं समालिखे
त् ॥ मध्ये पुष्पं विनिक्षिप्यात्र प्रोक्षयावरानने ॥ ततः स्तुत्वा त्रिपात्राणां पवित्रीकरणं जपेत् ॥ ऊर्ध्वं दर्भौ च द्वौ द्वौ च दि
क्षु वा वरानने ॥ आज्यस्थाली चरुस्थाली स्थापयेदुग्धमेदनः ॥ स्रुक्स्रुवं स्तवं ततः पश्चात्परिगृह्य ताः प्रोक्षणीक्रमात्

म॰ ४६
७३

85

छूहशः परमेसानिस्थापयेधीमुखानिच ॥ अर्घ्यपात्रमुदकेनहि वाप्रोक्षणंजपेत् ॥ त्रिधाचोत्सवनं कृत्वाप्रोक्षयेतेनवा
रिणा ॥ तानिसर्वाणिपात्राणिपवित्रीकरणंभवेत् ॥ उत्तमुखानिततःकृत्वावालपात्राभिमंत्रयेत् ॥ परस्तीर्य्यस्यदर्भानि:
कुंडस्यपरतःप्रिये ॥ एवांयमुत्तराग्रंचपरिस्तरणमुच्यते ॥ स्रुवंप्रक्षिप्यवामेनकरेणसुमुखंततः ॥ दर्भानंकुरेणतनछुत्व
श्चिमाःपूर्वदक्ता: ॥ परिवारंपरिमृज्याथवस्यास्कारणमानयेत् ॥ उपरिष्टात्स्रतेदेवियावक्रुकेतुमंत्रवित् ॥ वालपाये
वरारोहापवित्राणिभवंतिहि ॥ मूलविद्यांसमुच्चार्य्यकुंडापनमउल्लिखेत् ॥ अनेनमनुनादेविकुंभसंप्रजयेत्सुधीः ॥
कामेश्वरींकुंडमध्येसमासंक्रनुसंपतां ॥ समावाभवसंप्रज्याभैवन्हिमथाहवेत् ॥ मूलप्रघोतत्रमंत्रोसछ्यपतवि
लोकयेत् ॥ अस्त्रमंत्रेणसंरक्षेत्संपुटस्थंततःपरं ॥ त्वामयेकुंडोपरितस्त्रिधादक्षिणतः क्रमात् ॥ संपुटादग्नि
कुंडंतुकुंडेतनसंस्पत् ॥ क्रव्यादांशकोणभागेरक्षसांविरवंदिते ॥ कवचेनतनात्तुस्पामवनीततः ॥ कुंडमध्येप्रतिष्ठाप्य
कामबीजंवन्हिनाम्नेपयेतमः ॥ आतिरव्यमनुनासंजपेच्छिवे ॥ नाभिमंडलदेहस्थंवहन्नाडीपुटक्रमात् मन्तनास्त्रिवा

स्त्रि

४६

वाह्ववह्निं चयेकाहृत्सप्रसृजेपेत्‌ मन्त्रविद्यांसमुच्चार्य्य ॐ ह्रीति चोच्चरेत्‌॥ वह्निं चैतन्यमुच्चार्य्य पिंडंऽतं हृन्मंत्रसंपुतः॥ अ
नेनमनुनाभार्भकाभेस्वयर्य्यां विचिंतयेत्‌॥ वह्नेर्देविषडंगानि योजयेत्सुरवंदिते॥ सहस्रार्चिः स्वस्तिपूर्णोऽत्तिष्ठपुरुष
स्तथा॥ धूमव्यापिसप्तजिह्वा धनुर्धर उदाहृतः॥ चतुर्थ्यंताः षडंगेषु योजये कमलेक्षणे॥ तत्रैवस्वानर प्रांतेजातवे
दहावह॥ नैगहिता स्वस्ततः कर्माणि तिवसाधयेत्‌ वह्निजायान्वितान्मंत्रवह्निसम्यक समर्चयेत्‌ ध्यायेद्वह्निर
क्तवर्णं शक्तिस्वस्तिकधारिणिं वरदाभयशोभाढ्यंसुवर्णाम्बरभूषणं एवमग्निसमभ्यर्च्यतन्मुखे कमले हरेण
षट्कोणे चिंतयेत्तत्र सप्तजिह्वाः समर्चयेत्‌ वह्निजायावामकर्णभूषितं नादबिंदुवत्‌ अनेनयोजयेद्देविक्रमे
णसरंणप्रिये यकारादि सकारांता जिह्वाः सप्तप्रवर्तिहि पद्मरागोत्तमालेभवर्णाभासुसुरवंदिते वैडूर्य्यभासुव
र्णा कुकनकाख्यानातःपर षट्कोणेसमभ्यर्च्यपूजयेद्धूलोहितं धारादिसंसकाशारक्ताख्यावह्निको
णके नीलांनीलप्रभांदेवि हेण्यमख्यांगाक्षमे यजेत्‌ कराकाभ्यंचंद्रकोष्टाभ्यांवह्नरूपांजमध्यगां दक्षिणे

८८
७४
86

नरभागस्त्वाक्ष्जपेत्सर्वसिद्धिदं क्रमेणज्ञिव्हाविज्ञातेनामानिपरिसृजपेत् एवमभिंतुसंचिंत्यकामेसिर्य
संभवं स्वर्णकंकरणमाहायकरवधः सुलोचने सर्वमंत्रसपासाघमूलमंत्रेणहोमयेत्॥गर्भाधानादिविधाय
त्समंततोन्नयनादिकं॥कामसीगर्भेजातस्यवन्हेर्बालादिसत्क्रिया॥मूलमंत्रेणसंचिंत्यवाद्यचक्रंसमर्चयेत्॥षट्कोणे
पुसंज्ञागानिवासुकोणेषुमंत्रकः॥लोकपालांश्चबिम्ब देवन्हेःपीठंसमर्चयेत्॥ब्राह्मणंदक्षिणेभ्यर्च्य घृतस्थाली
प्रसृजयेत्॥वन्हिसंसृज्यविधिवत्सुखैमेत्नसंभवे॥चक्रराजेसमावाह्य सर्वरद्धिसमन्वितं॥सर्वसिंहासनेसेव्यमु
पचारैःसमंत्रवित्॥सूपविस्तारवेत्सम्यककुंडमंडपपूजितं॥दीपंचदर्शयेन्मंत्रीततोदीपान्वहन्त्रीये॥मालाकोरण
संविध्यमेखलात्रयमद्रिजे॥विस्तार्ध्येचरकपश्चात्सर्वदिक्षुसुरामये॥नित्यहोमंततःप्रोक्तंकामनाहोममाचरेत्॥
अथधुनाकथ्यतेहोमद्रव्यमानंयथागमे॥वर्षमात्रंघाज्यहोमेशुक्लिमात्रंहिगुग्गुलं॥उक्तमानंहिविज्ञेयंपंचराव्यन्तु
होमके॥तत्सममधुदुग्धान्नमंगमात्रंसमीरितं॥दधिप्रसृतिमात्रंस्यात्लाजाःसुमुष्टिसंमिताः॥इथुगास्तत्समाराः

८८

स्युः सक्तिवोपिलथोदिताः गुडपलार्द्धमानस्यात्सर्करापितथास्मृता ग्रासार्द्धंचात्समानंदिस्युपर्वाःवधिःस्मृतः
एकैकंपत्रपुष्पाणितथाहुत्यानिकल्पयेत् कदलीफलनारंगफलान्येकैकशोविदुः मातुलुंगंचतुःखंडंपन
संस्थाहृतं अष्टधानारिकेलानिखंडतानिविदुर्बुधाः त्रिधाकृतंतुफलंविल्वंकपित्थंखंडितंद्विधा उर्वारु
कफलंहोमतत्त्ववकथितंत्रिधा तथाफलान्यपरखंडानिसाभिधाःस्युर्द्व्यंगुलाः द्रवात्रयंसमुष्टिंगुडद्वो
चतुरंगुला व्रीहयोमुष्टिमात्रास्युर्मुद्गमाषायवाअपि तंडुलास्फस्तदर्द्धासाकोद्रवामुष्टिसंमिताः गोधूमार
ककुलस्यापिविहितामुष्टिमात्रतः तिलाश्चुलकमात्रास्युःसुसमप्रमाणकाः युक्तिप्रमाणंलवणंनरोगास्यैव
विंशतिः पुर्वेरंचेदरमानंस्यात्प्रमंठतत्समंभवेत् चंदनागारुकर्पूरकस्तूरीकुंकमानिच तोलितानिविजमानानि
तद्दुस्थानिदेसिकैः अथोक्तहोमजातानांदोषाणामविवेकतः स्वरूपंचतथासम्यक्प्रायश्चित्तप्रदर्श्यते स्थि
तोहिपावकेध्यायेत्समिधोमरुश्रीगुरुः निद्रावंतमपिहोमेतिघर्षणंसर्ववस्तुषु आस्यातजुहुयाद्वह्नेर्विप्रश्चित्त

म.
८६
७५
87

सर्वकर्म्मसु कर्णहोमेभवेद्व्याधिर्नित्रिदरिद्रमीरितं नासिकापांमनः पीडाभस्मके धनसंक्षयः यतः काञ्चनतः
श्रोत्रंपतो रमोत्रनासिका पश्चाल्लज्वलत्वनवस्त्रपतांगरस्ततः सिरः पश्चप्रज्वलितिताज्वाला जिह्वासोपा
कवकस्यच स्वर्णसिंदूरवालाऽकेकुंकुमक्षौद्रसन्निभः हिररतसोवर्णः शोभनः परिकीर्तितः नैरीवारिद्रूमलि
दुनिलदीप्तिः शुभावहः पनागपंचकपुन्नागपाटलीपुष्पकान्तिभः पद्मेहीवकहारसौर्पिकुण्ठलसन्निभः
पावकस्यशुभोराधयस्ककः स्तत्रवेदिभिः प्रदक्षिणस्यपावकः पाः छत्रभाः सरवित्तः सिरवाः शुभदायपजमान
स्यराजस्यापिविशेषतः कुंदेंदुधवलोवर्णः पावकस्यशुभप्रदः श्यामवर्णस्य श्ववर्णस्तु यजमानविनाशकः शु
भ्रवर्णोहिराज्यश्रायजमांनोवनमक्रात् हताधोकृतवहोहोतुर्दुःखप्रदोभवेत् छिन्नाग्रतासिखाकुर्यात् हृत
धनपरिक्षयं शुक्लपक्षेनिभोधूमः पारावतसमप्रभः नारानुरराजातीनांगवांचकुरुतेऽचरात् एवंविधमुदोष
श्माप्रायश्चित्तं चरेद्गुरुः मूलेनाज्येनजुहुयात्पञ्चविंशतिमाहुति अयंहोमेनछिन्नाद्याः सिद्धिदास्यांतिवपरा

८६

कर्म्मणोरससंख्यानांचिन्हं समासतः प्रयोगाणांकुलानांवैसिद्धिंदसुमदंपरं शांतिंचवश्यस्तंभनंचविद्वे
षोच्चाटनेचैवे मारणांचेतिकर्म्माणिकीर्तितानिषट्स्मिंताकिल रोगादिनाशस्य शांतिर्विकीर्तिताबुधैः आरि
लानांनराणांचदासत्ववश्यतेरिता निश्चलत्वोखिलानांचस्तंभनंसमुदाहृता स्नेहाभ्रंशनराणांचवि
षस्तद्धातकंपरं भियोविद्वेषणंचात्रकीर्तितंमंत्रविकोविदैः निवासदेशातपारंपर्य्यतोहिन्दणांकिल
त्वच्युतोच्चाटनंचात्रविद्भिःपरिकीर्त्तितं जीवघातोनराणांचमारणंसमुदाहृतं अत्रोक्तोहिमप्रमाणोहिस्व
ष्वंशारदाकिल ग्रीष्मोरवतोसमाप्तिर्न्नाचेतनिजोद्भवतो विपत्तानलपमरव्यानुहिविदित्वाकामेवचरन्
रतिर्वाणिरामाज्येघ्रादुगोकाम्नायथाक्रमात रसकर्म्मादिमोगन्तुमंत्रविन्नःप्रपूजयेत् ईशानिंद्रनिर्ऋति
वाताग्नीनांदीशामताः उदयादिहिरवेरारभ्यक्रमाद्घटिकादश वसंतमरव्याकृतेगौरहोरात्रेदिनेदिने वसंत
ग्रीष्मवर्षाख्यशारदहेमंतसेशिरः रसर्तूनांनिर्णयचप्रकारान्तरमुच्यते आदितोयुग्मयामस्तु सरविपरिकीर्त्ति

९.

७६

४४

ते अथार्धरात्रावधिः कालो हेमंतः इति स्मृतः दिवाभागे यामयुगमे स्या दितो हि वसंतकः तद्युगमेन्नरक
श्च शिशिरसंज्ञकः इरितः ततः सायं चावधी ह्यस्य कालो वर्षा इरितः संध्याकालः शैशिरः स्यात् इति कालस्य
निर्णयः तदुक्तं निबंधे अर्धरात्रे शरत्कालो हेमंतश्च प्रभातके सर्वाह्णश्च वसंतश्च मध्याह्ने ग्रीष्म ए
व च प्रावृट्कालोऽपराह्णः स्यात् प्रदोषः शैशिरः स्मृतः निर्णयांतरमथो वक्ष्ये षड्जकालस्य सिद्धये नि
शांते हि शरदुक्ता हेमंतश्च प्रकीर्तितः उषःकालः शैशिरः स्यात् ततो यामद्वयं एव च ईरितो हि वसंतश्च
चतुर्थप्रहरावधि ततो हि ग्रीष्म आख्यातो वर्षा वितुर्य्ययामकः सांध्ये उक्तगतकालस्य शरद्धि प्रकीर्तिता
तदुक्तं निबंधे उषा प्रागेव हेमंतः प्रभाते शिशिरागमः प्रहरार्द्धे वसंतश्च ग्रीष्मो मध्यदिनागमे सूर्य्यया
मे च वर्षा आख्याता शरदस्तंगते रवौ शांतिकर्म्मणि हेमंतो वश्ये सस्तो वसंतकः स्तंभने शिशिरा ज्ञेया ग्रीष्मो
विद्वेषणे तथा उच्चाटने हि वर्षा च स्तिनाम्या द्धर्द्धि कोणे षट्प्रयोगेषु मंत्रिणां सर्वाशाभिमुखो मं

गौ

९.

त्रीन्वश्यमुद्दिश्यवैजपेत् दक्षिणासामुखोमंत्रीजपेदुच्चाभिचारके प्रतीचीसन्मुखोमंत्रीविद्वेषेचैव
जपेत्सुधीः शांतिकर्म्माभिलाषीचप्रत्यगाराभिमुखोजपेत् तथाभिचाराभिलाषीचजपेदुत्तरमान
सः तदुक्तंचामुण्डाकल्पे जपेत्पूर्वमुखोवश्येदक्षिणेचाभिचारके पश्चिमेधनदंप्रोक्तमौत्तरंशांतिकम
तं तथाचारेकार्य्यौचदक्षिणेहुवतामही तिथीनांनिर्णयंवक्ष्येरसकर्म्माभिलाषिणां सप्तिथौरति
थौपश्चाकृतिथौधीतिथौतथा हतिथौवचदुर्गाख्यांयांविद्वेषणेसत्कधीः सौम्यादिसुतायांतुजपेन्मं
त्रीविचक्षणः कृष्णायांचातिथौतद्वच्छिवाख्यांयांभिधाकिल कुजवारयुतायांतु क मैत्रादन्वैरत
तिथिषुरमेहिचोक्तंच स्वसितापक्षकोटके दिनमंदकुजाढ्येच कुर्याद्विमारणंकिल गुहांतकाख्याति
थ्यां श्वसोमेंदुयुतयास्तथा शुक्लपक्षान्यदिनकेकुर्वीतस्तंभनंकिल मद्यहेषुवेकुर्याद्विद्वेषकर्म्मा
णिमंत्रवित् कुर्य्यादशिवयोगपुरुहरकर्म्माणिवैसुधीः तदुक्तंनिबंधे सप्तमीचद्वितीयाचतृतीयाचाष्ट

मातयोस्यादि अथैतत्थेन योगपासनानिप्रोच्यतेमन्त्रिणामिह कमलाख्यं स्यादिमंचाद्वितीयंस्वस्तिकंत

नः विकटाख्यंचतृतीयंचकुकुंभ्यतुरीयकं छत्राख्यंपंचमंज्ञेयंभद्रकंषष्टमंभवेत् सप्तैतानिमान्यानिसप्ता

निप्रसस्तानुसकर्मणि उच्यंतेयतानीहमंत्रीणांचहितायवै रसकर्मसुमुद्राख्यंच्यतेमंत्रीणांचैव

पद्माख्याचादिमाज्ञेयापशाख्याथद्वितीयका गदाख्याचतृतियाहितुरीयामुसलंभवेत् संत्याख्या

पंचमीज्ञेयाषष्टाख्याप्तिथीभवेत् शांतिकर्मविधानेचप्रसस्तजलमीरितम् सौमीसस्ताम्भनस्यवि

धेविद्वेषणस्यच प्रसस्तेवेनभश्चापि धुच्चाटनविधानके जगाम्याणः प्रशस्तश्चविधाणमारनस्यच

वैश्वानरःप्रसस्तश्चवीजषट्कंप्रकीर्तितं तद्यतोऽत्रैवसम्यक्ततनमंडलसंयुतं तत्कर्मप्रकर्तव्यंमंत्रि

णानिश्चितात्मना इंदुनीरधराकाशवाताग्नीनाहिवर्णकाः रसकर्मसुचोक्तेषुयोज्यानिक्रमात् अ

र्णास्युमनुवाज्ञानिषट्कर्मसुयथाभवेत् ग्रंथनंचविदर्भश्चसंपुटाबोधनंतथा योगपल्लवउत्सनवि

न्यासाः षट्प्रकीर्त्तिताः मंत्राणामभितान् साध्यवर्णान् तु कृत्वा पयाविधि ग्रथनं तज्जानीयात् प्रसस्तं शांति
कर्म्मणि मेन्वर्णपुग्मांतस्थं च साध्यस्यान्तिघार्णके कीर्त्तितो हि विद्वेषे यं वश्यकर्म्माणि स्मरेत् मंत्रः स्या
च्छिनदाद्यंते स्मृतासद्यभिघ्यया किल संपुटोयं स्मृतो शस्तो मंत्रनिःस्तंभने किल अभिधाया श्च मुखे च वि
रामे मध्यके मनुः रोधनं तच्छि जानीयात् स्तस्तैवै च्छेषणो किल मंत्र नेयविनिधा भवे योगः प्रकीर्त्ति
ता उच्चाटने प्रशस्ता पसविधाया विरामके मवेन्मंत्रः पल्लवा स्यः कीर्त्तितो मारणे मतः मंत्राणां लेखवर्ण
द्रव्यं सांप्रतं लिख्यते मया चंदनं रोचणं तिस्रः ष्टहाभ्रमप्रस्तनकं अंगारो मारणे चैव विषाण्य स्त्रैव कीर्त्ति
तं सैना श्निलोणपिंडानि धत्तूरकारसः स्मृतः ष्टहभ्रमस्त्रि कटुकं विष्मा षट्कमुदीरितं देवता कालम
द्रादीन् सम्यक् ज्ञानविचक्षणः षट्कर्म्म सुप्रयुंजीत यथोक्तं फलसिद्धये उच्चाटणे शिखान्तस्य मंत्र
शस्तो भवेत्किल कवचांतो हि तुरंगे तामनुर्मारणे स्मृतः विपदंतस्तंभने च प्रशस्तो हि वतांतकः शां

तिकर्म्मणि वेसस्ताः पौष्टिके च तथा स्मृतः होमे च तर्पणे नीरं विश्वेनासार्वयोः किल योजयेन्मंत्र
छिरामे च जपकाले पयास्थितः तदुलकुल्माणि व रक्षाद्येनवषट्प्रोक्तं हुं फट् तत्त्वमारणे स्तंभः
ने च तभः श्रोतः स्वाहा सांतिके पौष्टिके होमतर्पणयोः स्वाहान्यत्र स्वजेत यानेमः मंत्रांते जो जपन्मंत्री
जपकाले यथास्थितिं पात्रनिर्णयं के वक्ष्ये परस कर्म्मसु मंत्रिणां नारश्चोल्वं सांतिके च भूर्जपत्र न शी
ह्तो सौवर्णे हा त्वत्र कांप्येषु रौद्रे वै प्रेतकर्पटं उष्ण गंधेलिखन्मंत्री ह्यूर्ध्व यां शांतिके किल गृहे वै शां
तिकर्म्म स्यान्त्व वश्यं वै चंडिकागृहे देवालयेषु सर्वाणि श्मशाने रौद्रकर्म्म च लिखन्मस्तरणि छिन
वश्यकर्म्मणि मंत्रवित सौवर्णे से षेकार्याणि लिखित्वा साधयेद्बुधः अथ भूतोदयं वक्ष्ये मंत्रिणां चाहि
तायवे दंडा इति धरायाश्च उभयोः पुटयोरपि नीरश्चोर्ध्व गानिलिर्यङ्क्वे मारु तस्य च विहायसो गति
निर्द्धौ भूतानामुदयः स्मृतः स्तंभनं च तत्र यावश्यं चोदये च स्थितः किल नीरस्याग्नेश्चोदये तु सांतिकं

प्र चाटन

पौष्टिकं भवेत् जगत्प्रमोहेन लोके शत्रून् कं भवेत् अंबमरसपदे ये लोके द्वेषादीनां विनाशने मंड
लानि प्रवक्ष्ये हृदये तेषां शांतिं किल रक्ताकालं मंडलं च नमसश्च प्रकीर्तितं रसविडंबतं चिलकोण
स्वस्तिकान्वितं जगत्सारणस्य च भवेद् उद्रासकं तु तमं ज्यामन्तं तं हि वेदास्त्र सवज्रकं तु मदाहतं
तत्र ज्ञातस्य गिरितानि चिसेता नाय रागेणैव स्वस्ववर्णेयुतान्याहुः स्वस्वनामयुतान्यपि शुभ्रं वैहाय
संप्रोक्तं मारत्तं कृष्णमीरितं दाहनं रक्तं मारव्यातं नरं धूतमिदमीरितं भौमं च पीतवर्णं स्यादिति वर्ण
विनिर्णयः प्रयोगानंतरं मंत्री लक्ष्मसंख्याकं तु तमं कुर्यात् ध्यानं न्यासयुतं जपेत् द्वाषशांतये रक्ता
मात्मा नानावस्तु पिताद्देवता भवेत् अर्थार्चनाधिकरणे देवतानामिहोच्यते नलिके पावके शांतनो
र्जयंत्रके तथा शणग्रामे मंडपादी जपनैमित्तमं ॥ महालिंगतरातोद्वी किसलकाकपवासिनो
मंडलाधिष्ठिता मार्णा महाघां मंत्र विघेजत् चक्राधिवासिनोऽद्वी नारस्छागारपसंस्थिता अ

प्रो॰ ह॰ २

९६

११

नैतापि विधिं तेन चक्राभावतु मंत्रवित् तथा तेरा पुष्पकुसुमेष्व वैपस्थितदेवतां यंत्रमंत्राभिन्न देवी मंत्ररू
पाव देवता । न तथा विधते भेदः स्वयं द्रुत्विदृक पोर्णथा यंत्रणात्सर्वदुःखानां यंत्रमित्यभिधीयते । अतो
वतापाद्यं यंत्रेस्य जनमावरेत् तदुक्तं योगिनीतंत्रे कोलावल्यांच लिंगस्थां यजयेद्देवीं पुस्तकस्थां
तथैव च मंडलस्थां महामायां यंत्रस्थां प्रतिमासु च जलस्थां च सिलास्थां च यजयेत्परमेश्वरी
पत्रापराजिताएष्वयं जयाएष्वयं च विद्यते करवीरेष्व रक्तस्ज्ञाय द्रोणपुष्पके तत्र देवी वसेन्नित्यं
तु घटे चंडिकार्चने यंत्रमंत्रमयी प्रोक्ता मंत्रात्मा देवतेति च कामक्रोधादिदोषोत्थं सर्वदुःखनि
यंत्रणात् अतस्तं यंत्रमित्याहुस्तुभ्यदं तत्र वेदिनः [illegible] गौतमीये नारदीयजाः । आ
पातिर्दिष्ट पंचकं विप्राः सेवं समुद्भवं पुंयं प्रथिमास्थानं मर्चते सर्वदा हरेः शालग्रामे मनोयंत्रप्र
तिमामंडपेषु च नित्यं संजाहरेः कार्यानन्तु केवलं भूतले शालग्रामसिलास्पर्शात् कोटिजन्म

६३

संग्राप्यते२

घनासनं किंपुनर्नवनंच हरिसान्निध्यकारणं गृहस्तिमनमनिः पुरोपर्यदिसिहस्मांसिलांलेसेत्
गोष्पेदनतुविन्हेननतैंहरिः ॥ ॥ पंत्राणंणवस्य माणनांसंस्कारंहिभुवेधुता कृतनित्यक्रियो
मंत्रीस्वस्तिवाचनपूर्वकं संकल्पंयेवततः कुर्णाद्धस्पभारणेनवर्सेना नारमोदाहृतजलायंत्रं घसादिस
मुच्चरेत् अमुकगोत्रइतिच वदेदमुकदेवच सम्मामुकदेवतायाःपूजार्थमुकेतिच यंत्रसंस्कारकमहं
करिष्यइतिसाद्धपेत् पंचगव्यंसमानीय ७ किंडलसितनवं सिवनाद्यान्तरसानंमभिमंत्र्यविशारदः
अविकेनापितद्यंयंत्रंनिक्षिपेत्साधकः नेस्नाद्युतोत्पसौवर्णेस्थापयेत्पात्रकेसुधीः अतिसीत
लनीरेणकस्तूर्यादिभिरप्यथ स्नापयित्वासमानीयगव्यंपंचामृतेसुधीः पूर्वोक्तवीजकैनेवसाधक्रे
मेणाच आदौक्षीरेणतुनीरेणाध्यंपसमाहरेत् एवंदध्नासर्पिषाचमधुनाशर्करेणा ततः रत्नसौवर्ण
कलशेसुगंधद्रव्यमिश्रितैः वारिभिःपूरितैर्यंत्रमस्तलतस्नापयेत्सुधीः ततोयंत्रंसमस्ततोत्यसौवर्णभा

जेत्सुधीः स्थापयित्वांकुशं प्रेम स्मरसन्त्र रेतारं सतं स्तु मारुतं प्रचार्य्य स्वपा बीजं हि ह शांकुशं
कृत्सुश वसम्प्रचार्य्य कंठे दीर्घ समन्वितं छांतं बीजं स्तु चार्य्य वक्र स्वरूपं ततः मारुतं च सम्प्रचार्य्य स
न्त्र बीजं स स्मरकं भुजगानां द्विकांतस्थं स, दीर्घं भिवं ततः आद्यांतु नासिकां पश्चात् स्वबीजं हि
स रवं किल मारुतं बिंदु सं वउकादि दीर्घेण संयुतं समीरं च सम्प्रचार्य्य शेरवांत बक्षिपुतं मद्रिकांतं सि
वं नंदा संयुतं स्वाक्षरांतकं ठकं ठक रिक्तं तत्र सत्त्व संयुतं स्तु रव्यतो ह्युयं सव्यपार्श्वे स्थितं कं ठ नासि
कांतं हि त्र ह्रं कं गां फणि बीजं समीरं च कंठ्य ह्रि समन्वितं ह्लन्तं ततो मसी बीजं पंचबिंदु सतिवर्णि
का गायत्री यं समाख्याता यं त्राणं मनितं त्रिणी कुर्या स्मरण प्रति ष्ठां च प्रोक्तं मंत्र लमंत्र वित् दे
ताव समावाहं तत्र षोडशभिः किल षपचारैस्ततः मार्च्च्य षडंगेन समर्जयेत् प हस्तु व्रादि कं दत्वा अ
ष्टोत्तरं सहस्रकं संक्षे बलिप्रदत्वा चक्ष्यांते ष्टोत्तरं सतं होमं कृत्वा ततो मंत्री आहूतीनां छयकेद

यत्कुम्भसंपाते मंत्रके दद्याद् शक्तो हवनेसुधीः॥ जपं च विद्यागणं कं कुर्यात्तद्दशांशं द्विजाणां ततः॥ अथ शिष्य मा
वधारणं कुर्यात्कुर्यात्ततो मंत्री विचक्षणः॥ कथितो मंत्रसंस्कारो दिग्विधागमिहोच्यते॥ कृतनि
षवर्णो मंत्री धवलांशुकधारकः चरिताचमनः पूर्वदिग्वक्त्रः शुद्धमानसः समासाद्य ततो मंत्री भूतो
त्सारणमाचरेत् तदुक्तेनैव धर्मासनस्थोपविष्टः उपविश्यासने मंत्री प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः पद्मा
सनो मंत्री समाधानो जितेन्द्रियः प्राग्गनुनोयत दृष्टिवद्धनोथ्यवेदि लापार्थांसज्जनेश्रोक्ततिपमानन्वि
तः सुधीः समर्चयेत्स्वशुभं देवं मंत्री कृपा त्र पत्नी नदुक्तेस्मृतोरात्रावुदङ्मुखः कुर्याद्देवकार्य्ये सेदेव
हि शिवार्चने सदाप्येवं शुचिः कार्य्यदुदङ्मुखः निष्पन्ने लिंगयुग्मे हि भवकाङ्क्षपतया शक्तितो
त्रतपं वैवं नराणां छिपतया वज्रपुरगं मनयामृतशिलायां मंते यवव नयज्ञे हि वज्रे मंत्री वित्तक्षेमां
रहि किल सतधामदसधावापि लिंगानि च सहात्सकृत अर्चयेद्विल्वकेश्रेवमद्द रमन्यां वि

८५
८१

९३

निर्मितं कुंडुमपर्वये न्निरसस्म स्त्राक्ष सूत्रितं: तदुक्तं लिंगपुराणे एकोद्रुण्यच लिंगानि दशपंचस
तानिच प्रत्येकेन यथवादे विविल्वपत्रैश्च पूजयेत् एवंपाशुपतिं लिंगं मृत्स्थिलादिविनिर्मितं शाग्राम
सिलामेकां यत्र स्थाप्य प्रपूजयेत् रमेशं जयजोहि मतुलस्या चाक्षतैः किल नदहीन जयेद्धीमान्तुलसं
रवनीरेणैव तथा दूर्वया जपेच्च उमांतेड् विल्वपत्रकैः कतकद्रुमपुष्पैश्च तथा मंदारपुष्पकैः नयजेद्
रमाकांतं महाभक्तिसमन्वितं वासुदेवं हि न यजेद्दक्षिणे श्वेतनाभिद्विजैः तदुक्तं गौतमीये नद्दरलं
चंदनेजानु रक्तापाद्रुमपुष्पकं विल्वपत्रैस्तत्समानं तर्चिपेद्धवकोमतं कमले करवीरेत्तुलसीजा
तिकेतकी नागकेसरपारस्पक रेचकपकोस्थले नद्यावर्त्तवश्यां चमल्लिकां नवमल्लिकां कुंद
मंदारकं चैवं सौगंधिकंच केसरं कुरंटका सोक सर्ज्जविल्वार्जुनमुत्तिपुष्पकं पत्रवामलकं शुद्धं
कर्णिकारं पालासकं एतान्यन्यानि पुष्पाणि पद्यालाभं समर्पयेत् अत्र विल्वविधानं विहितं पु

८५

घ्राभावेन वा धूपं तत्रांतरे देवीनामर्कमंदारं मारिसंस्थैरततां तथा गणेशाय च सूर्याय रक्तपुष्पमतिप्रियं शिवे
कुंदलीचसुथीवंधूकांकेतके अपारक्तां त्रिसंध्येष्ठ मालतीकेतके तथा केसरी कुंकुमंदरक्तं मतनवीवर्चनं त्यजेत
दिनांतर स्थानिपुराणानि नयोग्यानि शिवार्चने तथा भूततापविल्वादितो वै सर्वयेस्थिवं तदुक्तं गौतमीये मलि
नं भूमिसंस्पृष्टं क्लिमिकेसादिदूषितं पर्युषितानि पुष्पाणि वर्ज्यं देवतार्चने निर्माल्यं त्वचं युं पद्ममामलकं
तथा तुलसी सर्वदा चैव तथा विल्वदलानि च विनैकं करवीराणि योग्यानि चतपोधना स्नानार्णवे पुष्पैः प
र्युषितैर्देवीनार्चयेत्सर्वजैरपि निर्माल्यभूतैः कुसुमैकाथिष्टैः परमेश्वरी योगिनीतंत्रे तुलसीश्वेतकल्हा
रेमंदारं तमालके नार्चयेच्च महालक्ष्मीं कुशकाकाशांकुर्वेन च विष्णुक्रांतजनानागकेसरं नागवल्लभं
वंधूकं चैव नागार सप्तकेन समर्चयेत् मालूरंभूतातंदेयंतस्यकाष्ठस्यचंदनं विल्वस्यमुकुलं वर्ज्यं कल्हाराः पात्र
केतया विल्वपत्रमाधवं तमालामलकीदलं कल्हारंतुलसी चैव पद्मं च मुनिपुष्पकं एतत्पर्युषितं तत्स्याद

९९
२२
९४

ज्ञात्वा कालिकात्मकं निपातस्य विल्वस्य तु न सीदलमेव च नडुष्वे छिन्नभिन्नं च आतीपुष्पं च साकरे देवी
मल्लिकृत्य ज्ञानार्गते नार्च पद्म तपुष्प रक्तपीतेन तगरेण च त्रिपुराम धिकृत्य वाराहीतंत्रे पलासका
शकुसुमैर्नार्चयेद्धरं तस्त्यजेत् धात्रीतमालजैः पत्रैः तुलसी छिन्नपत्रस्तथा स्नजनात्पातकी च स्यात् भैभ्मा
श्चापि प्रियं हरे तथा त्रिपुरावसजे न वर्ज्यो सर्वदा तुलसी बुधैः तुलसीगंधमात्रेण क्रुद्धा भवति सुंदरी
तथा कुलावलावलीये रक्तमाल्यां श्वेतदूर्वा नालकेर कुरंडकं न देयाच्च महादेव्य यदि च्छेत् सुमना
स्मतः तथा नक्षत्रविधानाम स्य स्मृतो पुष्पे श्रेष्ठं कोटकनंद्यं वंधूकं सतपत्रकं वज्राछित्रेयं चैव कर्णिका
रकूपंतथा वकमंदार चूतानिकरवीराणि शस्यते मल्लिका छेतीयं चैव जातिक्षोपुष्पं जपंतिका विल्व
पत्रं कुन्तचुकं मुनिपुष्पं च कशारं वासंतीछित्तायं चैव काशपुष्पं मरुवकं मदनं च लवंगं च पुष्पी शेफालि
कंतथा सुगंधश्वेतलोहितैः कुसुमैरर्चयेद्धरैः विल्वेर्मिरव काधिश्च तुलसीदल वर्जितैः विनाचे

९९

नंतुलसीत्रिपुरायाः परं भवेत् तथान्यत्र भैरवीवासुंदरीकालीनाराब्रह्मविवस्वतां तुलसीवर्जिता
स्तज्ञानजानुविस्फुलिदा भवेत् उक्तं तु क्रमस्तवेन श्रीजपेद्स्नात भक्तियुक्तः राघवभट्टोपि सर्वैः पुष्पैः सदाप
जाविहिताविहितैरपि कर्तव्यासर्वदेवानां नक्षियोगोत्र कारणं तदुक्तं तंत्रांतरेपि देवीपूजासदाकार्या
स्वच्छैर्जलजैरपि विहितैर्विहितैर्वापि भक्तियुक्तेन चेतसा अंतरासेतुमपि वैजयानां दुष्टता किल स्माय
ननमंत्राणां सेतुश्चातो निरूप्यते शक्तिप्रधानकानां तु मंत्राणां त्र्यधिकः किल विख्यातः सेतुरित्येवं तंवि
नासेतुजपं किल स्रवति प्रथमं पश्चाद्धि शीर्यति तत्र किल यथातमंतरा तोयं क्षणादेव प्रसर्पति स
यापं च शुद्धिं स्ववश्यं चाप्यपेक्षते तां विना हि सपत्नं तु निष्फला भवति ध्रुवं निजस्य शुद्धिमधिष्ठानस्य शु
द्धिं शुद्धिमनोस्तथा द्रव्यशुद्धिं देहशुद्धिं पंचैताः शुद्धयः किल इत्थं शुद्धिं न कुरुते नस्य देवार्चनं वृथा पिं
डसंशोधनेनैव मारुतो धारणेन च भूत्यावैरं चकादेशाश्चरसांगन्यासमुख्यकैः कीर्तिनातिजशुद्धिश्च

६७
२२

९५

साधकानांहितायैव नोरणं धेस्तयार्यं तां बलिभिश्च रजोभिः धूपदीपादिभिश्चैव पुष्पमाल्यादिभि
स्तथा शोभितं स्थलं तत्र रच्याऽतं स्थलशुद्धिरितीरिता मातृकावर्णपुटितं मूलपञ्चशतकं सुधीः क
मोत्क्रमाद्धिरावृत्या मंत्र सिद्धिरुदीरिता धनोपचाराश्च मूलेनोराद्धपनतः किल विशोध्य धेनुमु
द्रैव शुद्धिर्मंत्रस्यैव क्षयेत पीठप्रतिष्ठ्य देवीं सकलीकृत्य मंत्रवित् दीपादीन् मूलमनुनाचांबुनामूल
मुखकात् प्रोक्षयेत् त्रिवारं च शुद्धिरितीरिता सिद्ध्युपायमहं वक्ष्ये मनुना सिद्ध्यते किल उक्तमा
र्गेण मूलेन यदि मंत्रोऽपि सिद्ध्यति जपेत् पिच्चमनेनामंत्रोपुनर्जपेत् त्रिवारकं रूपायापानं हि मंत्री वा मंत्रासि
द्धि समाचरेत् भ्रामणं बोधनं वशं पीडनं पोषशोषणे दहनांतकर्मकुर्यात् पुनातिस्म नावुधैः भ्रामणं
मारुतं मंत्रीयं धनं क्रमयोगतः तत्तन्मनुसमालिख्य मंत्रवित् बुधिमान्नराः सिलकार्द्रमुखे च मनुर्वग्र
थितं किल उशीरचंदनांभ्यां तु क्षीरमध्ये ——— मधुनो त्वबुनः स्पृष्टिलिखितं चयदामवेत् पजनाज्ञ

६७

रेकंमंततः दक्षिणासिद्धसिद्ध्याराधिताक्षिप्रसिद्धिदा २५ कालसंग्रहणात्काली कालग्रासंकरोत्सुतः
ततःकाली सिद्धिविद्याकलोपरणफलप्रदा २६ पश्यानिजबलादिस्याश्चर्यास्यकं विमलं तनमः तथाचेयंम
हाविद्याकालिदोषानिवार्यते २७ सिद्धिमंत्रतयानात्रउगसेवापरिश्रमः तस्मात्सकलोपायेरा
राध्ययंमहात्मभिः २८ इतिश्री श्रीमहाविद्यासारचंद्रोदयेका
लीमंत्रनिरूपणनामकःपंचमप्रकाशः ५